

У монографії наведено дані щодо ценофондів лісів основних ботаніко-географічних регіонів України, а саме Українського Полісся, Українських Карпат, подільської частини лісової зони, Лісостепу, Степу, Південного Криму. Подано розроблену авторами методику соціологічної оцінки лісових асоціацій, за якою проведено інтегральну соціологічну оцінку лісоценофонду України та розроблено його соціологічну класифікацію. Описано 113 рідкісних лісових синтаксонів найвищого національного соціологічного рівня 1. Синфітосоціологічного класу різного рангу. Охарактеризовано екологічні та екологічні особливості їх поширення, підкреслено їх фітоценотичне, фітосоціологічне та ботанікогеографічне значення. Відображено розподіл синтаксонів в існуючій природно-заповідній мережі, дано рекомендації щодо їх збереження в сучасних умовах.

Для геоботаніків, екологів, географів, працівників лісового господарства та природоохоронних установ, студентів біологічних, лісогосподарських факультетів.

Автори

Ю. Р. Шеляг-Сосонко, П. М. Устименко, С. Ю. Попович, Л. П. Вахаренко

Рецензенти

Д. В. Дубина, В. І. Мельник

Передмова

Зі стрімким наступом цивілізації та внаслідок глобального зростання населення і збільшення техносфери значно посилюється вплив антропогенних чинників на біорізноманітність. У наш час найнегативніших впливів зазнає біорізноманітність через повну або фрагментарну втрату середовищ існування видів, забруднення, надмірну експлуатацію видів та екосистем, конкуренцію з боку популяцій адвентивних видів, глобальні зміни клімату та незбалансований розвиток лісового і аграрного секторів. Сучасні темпи втрат форм і типів організації біорізноманітності під впливом діяльності людини перевищують природні темпи елімінації видів у 100-1000 разів, і упродовж наступних 50-100 років унаслідок негативної людської діяльності може бути втрачено від 25 до 50% сучасної видової різноманітності [129].

Для запобігання негативним наслідкам господарської діяльності людини та пом'якшення антропогенного навантаження на біосферу суспільство розробило і втілило у життя концепцію охорони генофонду, засновану на ідеології редукціонізму [116]. Першим кроком до втраченої гармонії з природою стала ідея червоних списків, переліків тощо від місцевих до світових. Метою їх складання є сигналізація до обмеження та регламентації рівнів експлуатації людиною тих чи інших видів рослин і тварин до них включено види, які мають безпосереднє ресурсне чи естетичне значення, і види, які є індикаторами стану природних екосистем. Основою практично всіх червоних списків є перелік таксонів, ризик утрати яких є високим, незалежно від причин, що ведуть до редукції їх природних популяцій. На жаль, ця соціотехнологія не дає можливості кардинально розв'язати проблеми у системі відносин людського суспільства з навколишнім середовищем. Зберегти генофонд майже в усіх випадках неможливо без збереження типів організації живої та неживої речовини. Визнання необхідності охорони не тільки генофонду, а й екосистем, які представлені ценофондом біосфери, - положення, зафіксоване в Конвенції про біорізноманітність (Ріо-де-Жанейро, 1992), - зумовлює розвиток екосистемних досліджень, які передбачають проведення робіт з інвентаризації та оцінки за багатством і різноманітністю біотичних угруповань. Принципово важливим є те, що природа відносно людини і самої себе має різні властивості й цінності, які необхідно зберегти. Для природи - це самовідновлення й функціонування. Перше забезпечується спадковою речовиною, друге - типами організації. Для людини - це первинні духовні й матеріальні цінності, без яких вона взагалі не може існувати. Духовні цінності лише споглядаються і не виснажуються. Матеріальні - не безмежні, їх споживання слід нормувати, щоб воно не мало виснажливого характеру і забезпечувало збереження існуючої біорізноманітності як гарантії стійкості, стабільності та надійності біосфери [115].

Виходячи з того, що рослинний покрив є початковою ланкою всіх процесів, які відбуваються в біосфері, завдяки своїм енергоакумуляційній, геохімічній та інформаційній функціям, не менш важливою є охорона всіх типів організації рослинних угруповань. Тому завдання збереження сучасного рослинного світу та підтримання природного фітоценогенетичного процесу слід вирішувати в єдиному аспекті охорони генофонду і фітоценофонду.

З ретроспективного погляду ідея охорони рідкісних фітоценозів набагато молодша, ніж охорона рідкісних видів рослин. Вчення про фітоценофонд в аспекті його охорони має свою історію. Як вважає С.М. Стойко [89], воно формувалося в три етапи. Нині ця проблема перебуває на третьому етапі свого розвитку - етапі активної охорони фітоценофонду, що передбачає збереження фітоценозів різноманітності у процесі фітоценогенезу в різних екологічних умовах.

Існуючу проблему почали обговорювати ще у 1960-х роках. Вперше Є.М. Лавренко [50] теоретично обґрунтував необхідність охорони нарівні з рідкісними і типовими корінними фітоценозів. Згодом аналогічні питання розглядали в сусідніх з Україною центральноевропейських країнах, зокрема у Польщі [196], Угорщині [127], колишній Чехословаччині [196]. У цей час було введено поняття вторинно-рідкісних фітоценозів [56]. У неспешалізованих публікаціях статус рідкісних фітоценозів визначили інші відомі ботаніки [10, 38, 39]. В Україні С.М. Стойко [83] вперше опублікував список рідкісних рослинних угруповань Карпат, що підлягають охороні. У праці [15] вперше

розглядається питання щодо необхідності створення "Красной книги редких и исчезающих растительных сообществ СССР" Деякі автори [14] публічно категоризували рідкісні рослинні угруповання і виділили шість Синфітосозологічних категорій, серед яких є місце і для типових фітоценозів Основну увагу приділено фітоценозам, які мають у своєму складі релікти та ендеми Паралельно в лісознавстві запропоновано охорону фітоценозів, види яких мають генетичну та селекційну цінність у практичному лісівництві Поступово ця проблема зацікавлює багатьох ботаніків [16, 52, 87 та ін] С.М. Стойко [87, 88] дав визначення рідкісних, унікальних і типових фітоценозів, розробив для них шість созоологічних категорій, визначив мотиви охорони Він уперше в Україні модернізував індекс созоологічної оцінки видів Я. Чершовського [126] для інтегральної синфітосозологічної оцінки раритетних угруповань

У 1983 р на VII з'їзді Всесоюзного ботанічного товариства запропоновано виділяти сім категорій унікальних, рідкісних і типових фітоценозів, що потребують пасивної охорони чи регулювання за допомогою різних господарських активних методів На цьому ж з'їзді Ю. Р. Шеляг-Сосонко і Т Л Андрієнко [109] презентували проект Зеленої книги України У 1987 р така книга була опублікована і стала історичною віхою розвитку світової синфітосозології [36] До неї увійшли 127 рідкісних, зникаючих і типових фітоценозів різного синтаксономічного рангу Це - угруповання з домінуванням або співдомінуванням рідкісних, реліктових та ендемічних видів, ценози, які мають важливе значення для лісового та сільського господарства Лише через 9 років подібну книгу було створено для Сибіру Останнім часом почалось складання списків рослинних угруповань, у тому числі лісових, рідкісних для природних регіонів України [53, 58, 62, 63, 76, 90, 93, 96]

Серед усіх типів рослинності ліси відзначаються відкритими екосистемами із складним рівнем організації взаємозв'язаних його компонентів Загальнопланетарне значення лісів очевидне, так само, як і те, що вони є водночас наймісткішими оберегами й осередками біорізноманітності Як на Генеральній Асамблеї ООН у Ріо-де-Жанейро у 1992 р , так і на форумах у Страсбурзі, Гельсінкі та Софі наголошувалася непересічна роль лісів у збереженні та охороні біорізноманітності і підтриманні ними екологічної рівноваги нашої планети Тривала експлуатація лісового фонду України призвела до радикальних змін його біотичної структури, що не могло не позначитися на її ценотичній різноманітності Для наукових засад охорони різноманітності лісової рослинності найважливішими є такі етапи досліджень

- інвентаризації ценофонду лісів України й встановлення його созоологічної цінності,
- виявлення раритетного ценофонду лісів України,
- реалізація комплексу созотехнічних заходів у системі лісокористування

Проблема охорони раритетних, у тому числі лісових, угруповань завжди була актуальною для України, оскільки вони зазнають повсюдної прямої чи опосередкованої антропогенної трансформації З цього випливає необхідність інвентаризації ценофонду лісів України, визначення созоологічної оцінки та вичленення раритетного лісоценофонду, статус якого зумовлений низкою причин фітоісторичного, хорологічного і антропогенного характеру Організація охорони раритетного лісоценофонду сприятиме підтриманню фітоценогенетичного потенціалу, формуванню біологічно стійких угруповань, стабілізації екологічної ситуації

Під час підготовки цього видання було використано фундаментальні роботи, присвячені рослинному покриву України, матеріали заключних звітів науково-дослідних тем інституту ботаніки ім М Г Холодного НАН України, власних досліджень авторів Насамперед ця книга має важливе синфітосозологічне значення У практичному аспекті результати досліджень слід використати у системі лісового господарства та природно-заповідного фонду Чим масштабніше кількісні та якісні антропогенні зміни, що відбулися в лісах господарського призначення, тим вагомніше значення матимуть дослідження природних рідкісних лісових фітоценозів як моделей для відновлення корінного рослинного покриву й поліпшення його екологічного стану, створення культур фітоценозів за зразком корінних типів лісу Важливе значення вони матимуть і для розширення мережі лісових генетичних резерватів

Отже, вихід у світ даної монографії буде сприяти вирішенню низки завдань у галузі охорони лісів України, зокрема, розширенню мережі природно-заповідного фонду, створенню екомережі та підвищенню її репрезентативності, активізації наукових досліджень.

Монографія підготовлена колективом авторів за редакцією академіка НАН України Ю.Р.

Шеляга-Сосонка. Передмова та закінчення написані П.М. Устименком. Розділи "інтегральна созологічна оцінка лісоценофонду", "Синфітосозологічна класифікація та режими охорони", "Аналіз раритетного ценофонду лісів України" - Ю.Р. Шелягом-Сосонком, П. М. Устименком, С.Ю. Поповичем, Л.П. Вакаренко синтаксони 1-4, 10, 18-23, 25-29, 31-42, 48-55, 59-70, 112, 113 - П.М. Устименком 5-7, 9, 11 - 13, 15-16, 77-91 - С.Ю. Поповичем 8, 14, 17, 24, 30, 43-47, 56-58, 71-73, 74-76, 92-111 - Л.П. Вакаренко.

Автори щиро вдячні д-ру біол. наук Л.С. Балашову, який брав участь в опрацюванні матеріалів з Поділля.

У підготовці рукопису до друку активну участь взяли канд. біол. наук Л.Ф. Мамонтова, інженери М.К. Сізіонік, А.Ю. Кузьменко, за що автори висловлюють їм щиро подяку.

Ценотаксономічна різноманітність лісів України

У Конвенції про біологічне розмаїття наголошується на обов'язковому включенні його збереження до планів стабільного розвитку держав, які її підписали. Кабінет Міністрів своєю Постановою від 12 травня 1997 р. затвердив "Концепцію (стратегію) збереження біологічного різноманіття України". У ній збереження та невиснажливе використання біорізноманітності розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємною умовою збалансованого економічного й соціального розвитку держави. Біорізноманітність України є її національним багатством. Особливості географічного положення України, рельєф, клімат та історичний розвиток зумовили формування на її території багатой рослинисті, представленій лісами, луками, болотами, степами, томілярами, чагарниковими заростями, гало-, псамо-, кальце-, крето-, петрофільними та літоральними, прибережно-водними і високогірними угрупованнями, в яких налічується, за приблизними даними, понад 25 тис. видів рослин, грибів, слизовиків і лишайників. Види рослинності характеризуються певним ендемізмом і реліктовістю. Наймісткішими оберегами й осередками біорізноманітності є ліси. Вони є також найважливішими екосистемами як для функціонування біосфери, стабілізації її функцій, підтримання екологічної рівноваги навколишнього середовища, так і для усіх форм діяльності людини. За оцінкою ФАО ООН, загальна лісова площа становить понад 4 млрд га, або 38% площі суходолу

Конвенція про біологічне розмаїття: громадська обізнаність і участь / Відп. ред. Т.В. Тардашук. - К.: Стилос, 1997. - 154 с. сумарні запаси фітомаси в лісах - 82% усієї фітомаси Землі У лісах існує 80% неописаних тварин і 30% рослин Займаючи значну частину поверхні, ліси є гігантською біологічною фабрикою планети, яка виробляє 60% кисню, що дозволяє існувати людству і всьому живому на Землі З цього випливає, що доля лісів визначає долю людства, а отже, і відповідних націй, які населяють лісові зони

В Україні ліси займають площу близько 9 млн га (лісистість 15,6%) Вони відіграють основну роль в екологічній рівновазі і визначальну роль в організації фітостроми, оскільки степи і болота практично не збереглися В Україні населення з давніх часів і до сьогодення тісно пов'язане з лісом Безперечно, і в майбутньому роль лісів у житті людей значною мірою зростатиме Тому вивчення їх біорізноманітності має принципове значення для збереження менталітету нації, біологічних ресурсів, що зосереджені в лісах, екологічної рівноваги, рекреаційних ресурсів і т п Крім того, в останні 10-15 років склалася ситуація, коли темпи вивчення ценорізноманітності лісів та й стабілізація почали відставати від й антропогенної трансформації

Ліси України зростають у широколистяно-лісовій, лісостеповій, степовій і середземноморсько-лісовій зонах і представлені формаціями *Abieta albae*, *Acereta campestris*, *A pseudoplatanis*, *A steveni*, *Alneta glutmosae*, *A mcanae*, *Arbureta andrachms*, *Betuleta borystenicae*, *B pendulae*, *B pubescentis*, *Carpmeta betuh*, *Fageta sylvaticae*, *Fraxineta excelsions*, *Piceeta abietis*, *Pmeta cembrae*, *P kochianae*, *P pallasmae*, *P pityusae*, *P sylvaticae*, *Pistacieta muticae*, *Populeta albae*, *P nigrae*, *P tremulae*, *Querceta petraeae*, *Q pubescentis*, *Q robons*, *Sahceta albae*, *Tiheta argenteae*, *T cordatae*, *T platyphyllae*, *Ulmeta carpmifoliae*, *U glabrae*, *U laevis*

За площами лісів і запасами деревини Україна належить до мало-лісових районів Європи (у середньому на душу населення припадає 0,17 га лісів і 16,4 м³ запасу деревини)

Завдяки сприятливому клімату і досить багатим фунтам продуктивність лісів загалом

висока Середній приріст на 1 га лісу становить 4,22 м³, а середній запас деревостанів - 153 м³/га Майже 79% лісів має високу продуктивність і повноту Загальний запас деревини оцінюється в

1 млрд м³ За віковою структурою переважають молодняки (46%) та середньовікові (38%) ліси, значно менше пристиглих (10%) та стиглих і перестійних (6%) лісів

За народногосподарським значенням ліси України належать до I та II груп [121]

Загалом у лісовій зоні зростає майже 62,2% лісів країни, з них 20% в Українських Карпатах, де лісистість становить близько 55% У сучасному лісовому покриві Українських Карпат

40% зайнято молодняками, 33,4% середньовіковими, решта - стиглими та

пристиглими деревостанами Верхня межа лісу знизилася на 200-300 м Ценофонд лісів Українських Карпат складається із 801 асоціації, які належать формаціям *Abieta albae*, *Acereta pseudoplatanis*, *Alneta glutmosae*, *A mcanae*, *Betuleta pendulae*, *Carpmeta betuli*, *Fageta sylvaticae*, *Fraxmeta excelsions*, *Piceeta abietis*, *Pmeta cembrae*, *P sylvestns*, *Querceta petraeae*, *Q robons*, *Tiheta argenteae*, *T platyphyllae*, *T cordatae*

Лісистість Українського Полісся становить 30% Тут панують хвойні (соснові) ліси (64%), питома вага твердолистяних порід лише 9,7%, березових - 13% Ценофонд лісів Українського Полісся становить 409 асоціацій десяти формацій *Alneta glutmosae*, *Betuleta pendulae*, *B pubescentis*, *Carpmeta betuli*, *Piceeta abietis*, *Pineta sylvestns*, *Populeta nigrae*, *P tremulae*, *Querceta robons*, *Sahceta albae*

Лісистість подільської частини лісової зони становить близько 25%, причому найбільш лісистую є й західна частина Переважають твердолистяні породи Ценофонд лісів подільської

частини лісової зони становить 246 асоціацій, які належать формаціям *Abieta albae*, *Alneta glutmosae*, *A mcanae*, *Betuleta pendulae*, *B pubescentis*, *Carpmeta betuli*, *Fageta sylvaticae*, *Fraxmeta excelsions*, *Piceeta abietis*, *Pmeta sylvaticae*, *Querceta petraeae*, *Q robons*

Лісистість лісостепової зони становить 12-13% Вона найвища у його західній частині Ліси із твердолистяних порід займають 63,6% До початку освоєння тут було 50% лісів, у 4-5 разів скоротилися площі заплавних лісів Ценофонд лісів Лісостепу становить 405 асоціацій, які відносяться до 13 формацій *Alneta glutmosae*, *Betuleta pen-dulae*, *Carpmeta betuh*, *Fraxmeta excelsions*, *Fageta sylvaticae*, *Pineta sylvestns*, *Populeta albae*, *P nigrae*, *P tremulae*, *Saliceta albae*, *Querceta robons*, *Tiheta cordatae*, *Ulmata laevis*

У степовій зоні лісистість становить 3-4%, під усіма типами лісів і посадками загалом 11,4% цієї території Ценофонд лісів степової зони представляють 380 асоціацій, що належать до 18 формацій *Acereta campestris*, *Alneta glutmosae*, *Betuleta borystemcae*, *B pendulae*, *B pubescentis*, *Carpmeta betuh*, *Fraxmeta excelsions*, *Pmeta sylvestns*, *Populeta albae*, *P nigrae*, *P tremulae*, *Querceta pubescentis*, *Q robons*, *Sahceta albae*, *Tilieta cordatae*, *Ulmata carpimfohae*, *U glabrae*, *U laevis*

У Гірському Криму лісистість становить 36% Ценофонд лісів цього регіону представлений 278 асоціаціями, які відносяться до 13 формацій *Acereta steveni*, *Alneta glutmosae*, *Arbureta andrachnis*, *Carpineta betuh*, *Fageta sylvaticae*, *Fraxmeta excelsions*, *Junipereta excelsions*, *Pmeta kochmnae*, *P pallasmae*, *P pityusae*, *Pistacieta muticae*, *Querceta petraeae*, *Q pubescentis*

Така структура лісового фонду України, навіть попри недостатню лісистість, у поєднанні із 6450 функціонуючими об'єктами природно-заповідного фонду площею 1664,9 тис га та зарезервованими для подальшого заповідання 300 тис га лісових природних комплексів [103] є добрим підґрунтям для збереження видової та ценотичної різноманітності у лісових екосистемах Науковою основою збереження ценотичної різноманітності лісів є созологічна оцінка їх ценофонду, синфітосозологічна класифікація, визначення режимів охорони і природокористування

Інтегральна созологічна оцінка лісоценофонду

У науковій літературі поняття, які характеризують біорізноманітність, відомі давно це - варіабельність, неоднорідність, мінливість, непостійність, відмінність об'єктів і явищ матеріального світу тощо У найзагальнішому вигляді за міру різноманітності приймається загальне число типологічне різних груп об'єктів, наприклад рослин, ценози, екосистем Основою виділення таких груп є, як відомо, класифікація - групування предметів або явищ у класи на підставі істотних ознак, що лежать в основі подібності та відмінності різних класів Класи утворюються шляхом поділу певної сукупності за обраними ознаками, що за своєю суттю рівнозначне встановленню різноманітності цієї сукупності

Для виявлення різноманітності рослинності принциповим є поділ усієї сукупності рослинності на підставі різних ознак, унаслідок чого на кожному з рівнів поділу отримують синтаксони різного обсягу, починаючи з найнижчої одиниці Нині в Україні використовують три типи класифікації рослинності фітоценотичний, типологічний для лісів та луків і флористичний істотно, що тільки у фітоценотичній класифікації до уваги беруться Ценотичні ознаки, а саме роль видів у побудові ценозів У двох інших класифікаціях синтаксони встановлюються не за фітоценотичними ознаками У більшості випадків синтаксони флористичної класифікації за обсягом значно перевищують синтаксони фітоценотичної Фактично вони є територіальними флористичними угрупованнями, яким надано ценотичного рангу й змісту Порівняно із синтаксонами фітоценотичної класифікації вони менш фізіономічні, тому дуже складно йде виділення одиниць нижчого та середнього рангів у польових умовах Цей факт, а також великий обсяг одиниць, ускладнюють їх охорону Отже, методично найдосконалішою класифікацією рослинності є фітоценотична, і тому ми визначали Ценотичну різноманітність за вітчизняною класифікацією, як це і рекомендовано в одному з положень Конвенції про біологічне розмаїття

Згідно з виділеними Б О Юрцевим [125] базовими рівнями біорізноманітності, Ценотична різноманітність належить до типологічної Виходячи з того, що біорізноманітність має дивергентний тип організації [115], серед ценотичної різноманітності розрізняємо ценотаксономічну різноманітність, яка відображає сукупність виявлених синтаксонів, що відбиває характер і структуру рослинного покриву певної поверхні Землі й оцінених за подібністю їхніх ознак і властивостей

Завданням фундаментальних досліджень є добір основних одиниць збереження біорізноманітності Базовим таксономічним рангом ценотаксономічної різноманітності є асоціація

У зв'язку з тим що проблема біорізноманітності надто глобальна і розв'язати й в усіх аспектах найближчим часом просто неможливо, першочергового значення набуває принцип пріоритетності щодо напрямків досліджень біорізноманітності та методів й оцінки Серед останніх найкраще розробленою й найвизнанішою є оцінка видового багатства і видової різноманітності Перша в найпростішому варіанті визначається кількістю видів у біотичній суспільності на одиницю площі Зрозуміло, що за інших однакових умов угруповання, до яких належить більша кількість видів, будуть багатшими порівняно з тими, до складу яких входить небагато видів Важливе значення матиме ступінь вивчення структури біотичних угруповань Щодо оцінки різноманітності біосистем, то вченими запропоновано багато індексів-показників, які оцінюють структуру біосистем шляхом зіставлення характеристик видів, що до них входять У фітоценології найбільш застосовуються індекси Маргалефа, Сімпсона, Рень-Рао, Макінтоша та ін Найапробованим є індекс К Шенона, який на відміну від багатьох інших оцінює різноманітність випадкових вибірок, тому найчастіше використовується під час вивчення структури природних угруповань Крім того, він об'єднує видове багатство та вирівнювання в єдину величину та кількісно (у бітах) оцінює рівноімовірність реєстрації різних видів в угрупованні, що дозволяє диференціювати системи з однаковим багатством, але різним ступенем домінування тих чи інших видів [33] Поряд із показником видового багатства та різноманітності було запропоновано розглядати структуру таксономічних відношень в угрупованні, або "таксономічне різноманіття" [34]

Різноманітність лісових рослинних угруповань певних територій може бути визначеною через оцінку їх ценофонду. Ценофонд - це абсолютна кількість асоціацій на вибраній території. Для порівняння ценофондів територій можна використати показник ценотаксономічного багатства як кількість синтаксонів на одиницю площі. Поняття ценотаксономічного багатства можна застосовувати для порівняння ценофондів формацій в межах певних територій, кількість синтаксонів певної формації на одиницю зайнятої нею площі. Лише у 1991 р українськими геоботаніками вперше для території колишнього Радянського Союзу був наведений повний уніфікований перелік асоціацій рослинності України, який, по суті, і був першою кількісною оцінкою й ценофонду. Пізніше аналогічні продромуси наводилися для окремих регіонів і територій України [69, 101, 120].

У зв'язку з необхідністю збереження ценотичної різноманітності положення, зафіксоване у Конвенції про біорізноманіття, зумовлює пріоритетний розвиток досліджень, які передбачають проведення робіт з оцінки ценофонду з позицій созологічної цінності. На сучасному етапі формування фітосозологічної концепції розвиток наукових досліджень спрямований на потребу охорони рідкісних угруповань. У цьому напрямку розробляли лише критерії визначення раритетних фітоценозів та проводили їх созологічну категоризацію. Уперше питання щодо інтегральної созологічної оцінки раритетних фітоценозів поставив С.М. Стойко [87 - 89]. Воно виникло у зв'язку з розробкою наукових основ і практичних заходів охорони рідкісних і унікальних фітоценозів. Грунтуючись на методології оцінки раритетного ценофонду, запропонованої С. М. Стойком, ми розробили метод созологічної оцінки лісоценофонду [123]. Созологічну оцінку проводили за допомогою визначених діагностичних ознак фітоценозу за матричним принципом на основі чотирибальної шкали. Вкрай важливим є питання щодо добору діагностичних ознак фітоценозу, які під час порівняльного аналізу дадуть змогу визначити місце тієї чи іншої асоціації у низці інших за созологічною цінністю. З численних ознак фітоценозів як надзвичайно складних систем виділяють більш важливі. Ценотичні, созологічні, географічні, хорологічні та інші діагностичні ознаки з метою відобразити істотні якості кожної з них і розкрити закономірності організації, залежно від внутрішніх і зовнішніх факторів. Критерії добору таких ознак мають ґрунтуватися на дискретності ознак і синтаксонів, належності ознак до об'єкта, відповідності однакових ознак для різних об'єктів. Одним з основних принципів підбору діагностичних ознак має бути принцип відповідності рівню організації рослинного покриву. Кожна окремо вибрана діагностична ознака об'єднує систему ієрархічно підпорядкованих ознак, що мають різне значення у визначенні созологічної цінності фітоценозу. Нами виділено вісім діагностичних ознак фітоценозу, кожна з яких має чотири градації, залежно від їх потенційного значення для збереження й функціонування фітоценозу.

Ознака Фітоценотичне значення характеризує типи асоційованості популяцій домінуючих видів у фітоценозі. Унікальний тип асоційованості характеризує поєднання домінантів, які за генетичними, фенотиповими та іншими ознаками, екологічною приуроченістю відрізняються від типових зональних. Рідкісний тип асоційованості характеризує поєднання домінантів у головному ярусі чи домінантів головного ярусу з домінантами підлеглих ярусів, де один із них є або реліктовим, або ендемічним, або видом із Червоної книги України (1996), чи поширеними видами різних елементів флор, відмінних за екологічною приуроченістю.

Звичайний тип асоційованості характеризує поєднання зональних значно поширених домінантів. Ознака Фітосозологічне значення характеризує фітоценоз із позицій наявності чи відсутності серед домінантів видів, що охороняються, на юридичній підставі на континентальному чи державному рівні. Залежно від созологічної цінності зменшуються кількісні показники цієї ознаки за такими критеріями: 1) домінуючі фітоценотипи, занесені до Європейського червоного списку 2) едифікатор чи співедифікатор, занесений до Червоної книги України 3) домінанти підлеглих ярусів, занесені до Червоної книги України 4) домінуючі фітоценотипи, що не мають созологічного значення.

Ознака ботаніко-географічне значення характеризує поширення домінуючих видів фітоценозу на території України в градації від домінанту ендеміка (найцінніший фітоценоз) до значною мірою поширеного в межах ареалу домінанту.

Ознака регіональна репрезентативність характеризує представленість фітоценозів у системі геоботанічного районування. Найціннішими угрупованнями є ті, що репрезентують геоботанічний округ, малоцінними - характерні для геоботанічної області.

Ознака амплітуда і щільність поширення характеризує поширення фітоценозу в аспекті

його частоти трапляння. Розглядаються вузькопоширені (від одного до декількох геоботанічних округів) фітоценози з низьким (від одного до декількох місцезростань) та високим (місцезростання відзначені в межах усього регіону) ступенями концентрації у місцях їх поширення і значно поширені (від геоботанічної підпровінції і ширше) фітоценози з низьким (декілька місцезростань) та високим (повсюдне трапляння) ступенями концентрації у місцях поширення.

Ознака характер змін ареалу відзначає ступінь активності змін ареалу фітоценозів.

Для реліктового типу характерна постійно низька активність фітоценозу до зміни ареалу, для згасаючого - знижена активність фітоценозів до зміни ареалу, для стабільного - постійно висока активність фітоценозів до зміни ареалу, для експансивного - підвищена активність фітоценозів до зміни ареалу.

Ознака положення в сукцесійному ряду характеризує динамічний стан фітоценозу за шкалою від клімаксового до дигресивного.

Ознака потенціал відновлюваності характеризує здатність домінуючих видів до природного відновлення в конкретних екологічних умовах і від їх біологічних особливостей, починаючи від дуже слабкого.

Оскільки діагностичні ознаки фітоценозу нерівноцінні, вводиться ранговий коефіцієнт, який встановлений емпірично за принципом формальної логіки на підставі порівняльної оцінки значень ознак. Для зручності й простоти пропонується кількісне значення величини - від 8 до 1. Діагностичні ознаки фітоценозів, коефіцієнти їх значення й шкала оцінок наведені нижче (таблиця).

Інтегральна оцінка фітоценозів враховує значення всіх їхніх ознак і здійснюється за допомогою Синфітосозологічного індексу (СФІ) як інтегрального показника. Він обчислюється за сумою показників оцінок ознак фітоценозу (СО), помноженою на ранговий коефіцієнт їхнього созологічного значення (К) й поділеною на кількість діагностичних ознак (Н), тобто на 8:

$$СФІ = \frac{CO_1 + CO_2 K_2 \dots}{N}$$

Принципова відмінність даного методу від методу, запропонованого С.М. Стойком, - в об'єкті застосування: ми оцінювали весь ценофонд, а С.М. Стойко - раритетний ценофонд, а також у способі застосування. С.М. Стойко спочатку виділяв категорії, за якими відбирався раритетний ценофонд, а потім його пропонували оцінити. Авторами, за результатами созологічної оцінки, проведено созологічну класифікацію лісів України і виділено раритетний ценофонд.

Таким чином, за розробленим алгоритмом із застосуванням запропонованих показників можна одержати кількісну оцінку наявного багатства й різноманітності лісових асоціацій, що надасть можливість проводити ексклюзивне виявлення репрезентативних, рідкісних та унікальних асоціацій.

Синфітосозологічна оцінка лісових фітоценозів

Ознака фітоценозу	Коефіцієнт вартості ознак	Оцінка ознаки бали			
		4	3	2	1

Фітоценотичне значення	8	Унікальний тип асоційованості пануючих видів	Рідкісний тип асоційованості пануючих видів у головному ярусі	Рідкісний тип асоційованості пануючих видів головного з підлеглими ярусами	Звичайний тип асоційованості пануючих видів
Фітосозологічне значення	7	Едифікатор, співедифікатор чи доміанти підлеглих ярусів, занесені до Європейського червоного списку, МСОП	Едифікатор чи співедифікатор, занесений до Червоної книги України	Домінанти підлеглих ярусів, занесені до Червоної книги України	Едифікатор і доміанти підлеглих ярусів не мають созоологічного значення
Ботаніко-географічне значення	6	Едифікатор чи доміанти підлеглих ярусів, є ендеміком	Едифікатор, співедифікатор на межі ареалу	Домінанти підлеглих ярусів на межі ареалу	Едифікатор і доміанти підлеглих ярусів в межах ареалу
Регіональна репрезентативність	5	Геоботанічний округ	геоботанічна підпровінція	Геоботанічна провінція	Геоботанічна область
Амплітуда і щільність поширення	4	Вузькопоширений фітоценоз з низьким ступенем концентрації	Вузькопоширений фітоценоз з високим ступенем концентрації	Значно поширений фітоценоз з низьким ступенем концентрації	Значно поширений фітоценоз з високим ступенем концентрації
Характер змін ареалу	3	Реліктовий	Згасаючий	Стабільний	Експансивний
Положення в сукцесійному ряду	2	Клімакс, субклімакс	Серійне довготривале	Серійне короткотривале	Дигресивне
Потенціал відновлюваності	1	Дуже слабкий	Слабкий	Задовільний	Добрий

Синфітосозологічна класифікація та режими охорони фітоценозів

За описаною вище методикою проведено оцінку ценофонду лісів України на зонально-регіональній основі, а саме Українського Полісся, Українських Карпат, подільської частини лісової зони, Лісостепу, Степу, Гірського Криму Застосування такого підходу пояснюється тим, що фітоценози певної асоціації, яка трапляється у декількох природних зонах, матимуть різні Синфітосозологічні показники, а отже, матимуть різне созологічне значення, до яких слід застосовувати різні режими охорони чи природокористування

Інтегральна оцінка рідкісних фітоценозів дає змогу виразити у цифрових показниках їх созологічне значення та залежно від нього розробити їх созологічну класифікацію, обґрунтувати форми та режими охорони й природокористування. Форми охорони фітоценозів мають ґрунтуватися на принципах пасивної й активної охорони та збалансованого природокористування. Пасивна охорона доречна там, де природні умови зростання й функціонування раритетних фітоценозів не порушені антропогенним впливом. Така форма охорони реалізується через режим абсолютної охорони. Він передбачає лише спостереження за динамічними процесами у фітоценозах, контроль за екотопами тощо. Активні форми охорони слід практикувати у Ценотично лабільних раритетних фітоценозах, в порушених раритетних фітоценозах, в угрупованнях, що зростають в екстремальних екологічних умовах, в угрупованнях, що розташовані на межі ареалу, в умовах техногенного впливу на раритетні фітоценози. Активна охорона здійснюється через режим регульованої заповідності та заказний режим, які передбачають проведення спеціальних технічних і організаційних заходів, сприяння природному відновленню, цільову оптимізацію місцезростань тощо.

Збалансоване природокористування застосовується для значно поширених фітоценозів. Для зональних фітоценозів клімаксового і субклімаксового характеру, а також тривалопохідних угруповань прийнятним є режим екологічно обґрунтованого використання, який забезпечує господарське використання у разі збереження природного стану і природного відновлення. Для короткотривалопохідних і дигресивних угруповань варто застосовувати режим відновлення вихідних ценозів, що передбачає оптимізацію місцезростань, сприяє природному відновленню тощо. Згідно з величиною показників Синфітосозологічного індексу (СФІ), виділяються Синфітосозологічні класи (СФК). Визначаючи їх кількість, слід виходити з того, щоб певний обсяг даних одного класу мав відміни від таких іншого, а в межах одного класу такі відміни були б мінімальними. Клас з найвищими показниками СФІ (>11) відзначається найбільшим созологічним значенням асоціацій, вразливістю їх щодо зовнішнього впливу, і тому їх збереження можна забезпечити в системі природно-заповідного фонду. До класу рідкісних асоціацій нижчого созологічного рівня (СФІ 8-11) належать регіональні рідкісні асоціації, які можна охороняти в умовах заказного режиму, а також у відповідних господарських угіддях із спеціальним режимом охорони чи використання. До класу типових асоціацій (СФІ 5-7,9) належать зональні значно поширені фітоценози, яким зникнення не загрожує, тому доцільно застосовувати збалансоване використання з режимом, що забезпечував би збереження їх природного стану, поліпшення біологічної стійкості та природного відновлення. Клас із найнижчими показниками СФІ (<5) відзначається найнижчим созологічним значенням асоціацій і потребує застосування режиму, який сприяв би відновленню вихідних ценозів.

Оскільки до одного класу потрапили асоціації з однаковим індексом, але з різною созологічною специфікою, то Синфітосозологічний клас поділяється на Синфітосозологічні категорії. Для прикладу, в і СФК виділяють такі Синфітосозологічні категорії: 1) вузькопоширені фітоценози з унікальним типом асоційованості домінуючих видів 2) фітоценози з рідкісним типом асоційованості домінуючих видів у головному ярусі 3) фітоценози з рідкісним типом асоційованості домінуючих видів головного ярусу з домінантами підлеглих ярусів 4) вузькопоширені фітоценози з домінантами, що розташовані на межі ареалу 5) вузькопоширені фітоценози, які розташовані на межі висотного

поширення тощо.

Отже, синфітосозологічна класифікація дасть змогу визначити об'єкти спектра дій від абсолютної заповідності до гармонічного невиснажливого та збалансованого використання. Разом із тим всебічне вивчення ценотаксономічного багатства і ценотаксономічної різноманітності може надати цінну інформацію щодо характеру структурно-функціональної організації лісових екосистем різних природних зон України, виявити ступінь антропогенного впливу на стан біоти.

Pineto (sylvestris) - Abietum (albae) rubosum (plicati) nudum

Синтаксон:

Асоціація: Pineto (sylvestris) - Abietum (albae) rubosum (plicati) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

13,5.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя).

Екологічні умови:

Слабopідзолисті свіжі супіски з прошарками суглинку.

Середньорічна температура 7,5°

С, середньорічна , кількість опадів 645 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Abies alba - за межами суцільного поширення, *Pinus sylvestris* - на південній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан складної будови із зімкненістю крон. 0,7-0,8. У першому ярусі панує *Abies alba* I бонітету і *Pinus sylvestris* Ia бонітету. У розрідженому другому - зростає *Fagus sylvatica*, у третьому - *Carpinus betulus*. У підліску переважає *Rubus plicatus*. Травостій не сформований, поодинокі зростають *Oxalis acetosella*, *Vaccinium mynillus*, *Carex digitata*, *Galium odoratum*, *Majanthemum bifolium*, *Anemona nemorosa*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий або задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в природному заповіднику "Розточчя".

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Ткачик, 1995.

* Тут і далі назви заповідників і національних природних парків наведено за джерелом: "Національна доповідь України про збереження біологічного різноманіття". - К., 1997.

Querceto (roboris) - Abieta (albae) Carpineto (betuli) – Abieta (albae)

Синтаксон:

Субформація: Querceto (roboris) -
Abieta (albae) Carpineto (betuli) -
Abieta (albae).

Асоціації: Carpineto (betuli) - Abietum
(albae) galiosum (odorati), Querceto (roboris)
- Abietum (albae) aegopodiosum
(podagrariae) (,) - A. dentariosum
(gla-ndulosae), Q. - A. dryopterioMim
(filix-maris), Q. - A. hylocomiosum, Q. -
A. oxalidosum (acetosellae), Q. -
A. vaccinosum (myrtilli) - polytrichosum, C.
- Q. - A. galeobdolosum (lutei), Q. -
A. vaccinosum (myrtilli), C. - Q. - A.

rubosum (hirti) nudum, Piceeto (abietis) - Querceto (roboris) - Abietum (albae)
oxalidosum (acetosellae), C. - P. - A. caricosum (brizoiditis), C. - P. - A. caricosum (pilosae), C. - P. -
A. salviosum (glutinosae), Tilieto (cordatae) - Querceto (roboris) - Abietum (albae) rubosum
(caesii) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

12,5-13,1.

Поширення в Україні:

Буковинські Карпати (Чернівецька обл.), Передкарпаття (Дрогобич, Стрийськ, Самбір,
Трускавець, Коломия, Добромиль).

Екологічні умови:

Положисті і слаболожисті схили до 10-12° тінювих експозицій або південні і південно-
західні сильно спадисті випуклі ділянки схилів та горби на висоті 300-500 м над р. м. у
смузі перекриття ареалів дуба і ялиці характеризуються добре зволженими
дерново-підзолистими часто поверхнево-оглеєними ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів у головному. ярусі, які є різними за еколого-
біологічними особливостями.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Abies alba* - на північно-східній межі. поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан складної будови, із зімкненістю крон. 0,7-0,8 і продуктивністю I-Ia бонітетів.
Перший середньозімкнутий (0,4) ярус утворює *Abies alba*, у другому переважає *Quercus robur*
з участю *Carpinus betulus*, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus*, *Tilia cordata*. У
реформованому підліску зростають *Corylus avellana*, *Lonicera xylostium*, *Swida sanguinea*,
Daphne mezereum, *Rubus hirtus*. У флористичне багатому травостої домінантами є
Galeobdolon luteum, *Galium odoratum*, *Aegopodium podagraria*, *Dentaria glandulosa*,
Oxalis acetosella, *Vaccinium myrtillus*, *Carex brizoides*, *C. pilosa*, *Salvia glutinosa*.

Постійними компонентами є переважно неморальні види, рідше - бореальні види та мохи.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Трускавецькому рослинному ландшафтному парку, Петрівському (Чернівецька обл.), Кливському (Івано-Франківська обл.) заказниках.

Рекомендації:

Віднесення до абсолютно заповідної зони у Трускавецькому рослинному ландшафтному парку. Оформлення созологічного паспорта. Резервування не охоплених охороною місцезростань. Додаткове вивчення сучасного стану. Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1977 Горохова, Солодкова, 1970 Шеляг-Сосонко, Андрієнко, 1973 Шеляг-Сосонко, 1977 Стойко й др., 1980 Стойко, 1984 Голубець, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1991.

Carpineto (betuli) - Fageto (sylvaticae) - Abieta (albae)

Синтаксон:

Субформація: Carpineto (betuli) - Fageto (sylvaticae) - Abieta (albae).

Асоціації: Carpineto (betuli) - Fageto (sylvaticae) - Abietum (albae) galeobdolosum (lutei), C. - F. - A. galiosum (odorati).

Синфітосозологічний індекс:

11,5.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя).

Екологічні умови:

Підвищення на плато із світло-

сірими, сірими або темно-сірими лісовими ґрунтами. Середньорічна кількість опадів 628 мм середньорічна температура 6, 6°C.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінуючих видів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають нозологічного значення. .

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти головного ярусу: *Abies alba* за межами суцільного поширення, а *Fagus sylvatica* - на північно-східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Триярусний деревостан із зімкненістю крон 0,7-0,9. Перший ярус утворює *Abies alba* I-II бонітету з домішкою *Fraxinus excelsior*. У другому ярусі переважає *Fagus sylvatica* I бонітету з участю *Acer pseudoplatanus*, *A. platanoides*, *Populus tremula*. У розрідженому третьому ярусі переважає *Carpinus betulus* II-III бонітету. Ярус підліску не виражений, поодинокі зростають *Corylus avellana*, *Euonymus verrucosa*, *E. europaea*, *Daphne mezereum*. Травостій покривом 30-40% має мозаїчний характер, де переважають *Galiuni odoratum* та *Galeobdolon luteum*. Постійно трапляються *Carex pilosa*, *Dentaria bulbifera*, *Pulmonaria obscura*, *Athyrium filix-femina*, *Aegopodium podagraria*, *Anemona nemorosa*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється,.

Рекомендації:

Організація моніторингу. Залучення до природно-заповідного фонду.

Літературне джерело:

Голубець, Стойко, 1979.

Pineto (sylvestris) - Piceeto (abietis) - Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae)

Синтаксон:

Асоціація: Pineto (sylvestris) - Piceeto (abietis) - Abietum (albae) oxalidosum (acetosellae).

Синфітосозологічний індекс:

13,5.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя).

Екологічні умови:

Слабопідзолисті свіжі супіски з прошарками суглинку
середньорічна температура 7,5°
С, середньорічна кількість опадів 645 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного. значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти головного ярусу зростають за межами суцільного поширення (*Abies alba*) та на південній межі поширення, між карпатською і північно-східною частинами її суцільного ареалу (*Pinus sylvestris*).

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани складної будови із зімкненістю крон. 0,8-0,9. Перший ярус формує *Abies alba* (0,2-0,3) I бонітету і *Pinus sylvestris* (0,2) Ia-I бонітету. Другий ярус утворює *Picea abies* II бонітету, де зростають *Fagus sylvatica* і *Acer pseudoplatanus*. Підлісок не сформований. Травостій зріджений (10-30%), домінує *Oxalis acetosella* (10-15%) з участю *Vaccinium myrtillus*, *Carex digitata*, *Majanthemum bifolium*, *Anemona nemorosa*, *Galium odoratum*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в природному заповіднику "Розточчя".

Рекомендації:

Організація моніторингу. Вивчення сучасного стану.

Літературне джерело:

Голубець, Стойко, 1979.

Aceretum (pseudoplatani) alliosum (ursini), Fageto

(sylvaticae) - Aceretum (pseudoplatani) alliosum (ursini)

Синтаксон:

Асоціації: Aceretum (pseudoplatani) alliosum (ursini), Fageto (sylvaticae) - Aceretum (pseudoplatani) alliosum (ursini).

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Сколівські Бескиди).

Екологічні умови:

Помірний клімат висота близько 450 м над р. м. типові (сильнонасичені) бурі сильноскелетні гірсько-лісові ґрунти.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінують головного ярусу з доміномом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою - *Allium ursinum* - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів зростають в межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одно-двох'ярусний із зімкненістю крон 0,5-0,7. В монодомінантних деревостанах домінує *Acer pseudoplatanus*, в полідомінантних перший (0,3) ярус формує *Fagus sylvatica*, другий - *Acer pseudoplatanus*. Поодинокі тут трапляються *Fraxinus excelsior*, *Populus tremula*, *Alnus incana*. У добре вираженому підліску (0,2-0,3) зростають *Corylus avellana*, *Sambucus racemosa*, *Lonicera nigra*. Травостій з покривом 50-60% утворюють неморальні монотани, рідше бо-реальні I азональні евтрофні переважно нейтрофільні та слабоацидофільні види *Allium ursinum* (50%), *Petasites albus*, *Symphytum cordatum*, *Galium aparine*, *Geranium phaeum*, *Aegopodium podagrana*, *Stachys sylvatica*, *Stellaria holostea*, *S. nemorum*, *Ranunculus repens*, *Lunaria rediviva*, *Scopolia carniolica*. Моховий покрив відсутній.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний

Забезпеченість охороною:

Охороняється в пам'ятці природи у Дубинському лісництві Сколівського держлісгоспу

Рекомендації:

Організація моніторингу. Можливе збалансоване природокористування

Літературні джерела:

Тасенкевич, 1976, Стойко й др, 1980, Стойко та ш, 1991, Стойко та ш, 1998

Aceretum (pseudoplatani) lunanosum (redivivae)

Fageto (sylvaticae) -Aceretum (pseudoplatani)

lunanosum (redivivae) Ulmeto (glab

Синтаксон:

Асоціації *Aceretum (pseudoplatani) lunanosum (redivivae)*, *Fageto (sylvaticae) - Aceretum (pseudoplatani) lunanosum (redivivae)*, *Ulmeto (glabrae) - Fraxmeto (excelsions) - Aceretum (pseudoplatani) lunanosum (redivivae)*, *Fageto (sylvaticae) - Ulmeto (glabrae) - Aceretum (pseudoplatani) lunanosum (redivivae)*

Синфітосозологічний індекс:

11,1-11,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Бескиди,

Свидовець, Квасовський Менчул)

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна температура 6-7°C, середньорічна кількість опадів 900-1200 мм, висота близько 600-700 м над р м, на крутих гірських схилах з кам'янистими світло-бурими ґрунтами, утвореними на флішових, рідше вулканічних породах

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоціованості домінанту головного. ярусу з домінантом травостою, яким виступає реліктовий вид - *Lunana rediviva*

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою - *Lunana rediviva* - занесений до Червоної книги України

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів поширені в межах ареалу

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одно-двох'ярусний із зімкненістю крон 0,6-0,7, з продуктивністю III-IV бонітетш Монодомінантні ценози утворені *Acer pseudoplatanus*, полідомінантні - з участю *Fagus sylvatica*, *Fraxmus excelsior*, *Ulmus glabra* У підліску зростають *Corylus avellana*, *Grossulana reclmata*, *Lonicera nigra*, *Ribes carpaticus* У травостої з покриттям 60-70% переважають бореальш, неморальні та монтанні переважно евтрофш види *Lunana rediviva*, *Symphytum cordatum*, *Geranium robertmnum*, *Mercurialis perennis*, *Polypodium vulgare*, *Sedum carpatium*, *Phyllitis scolopendrum*

Потенціал відновлюваності:

Задовільний .

Режим охорони:

Заказний

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Ужанському національному природному парку

Рекомендації:

Резервування не охопленних охороною місцезростань Організація моніторингу Віднесення до абсолютно заповідної зони в національному парку.

Літературні джерела:

Голубец, Малиновский, 1969, Стойко, 1977а, б, Го-лубец, Стойко, 1989, Денисюк, Стойко, 1993, Ше-ляг-Сосонко та ін, 1997, Стойко та ін, 1998

Aceretum (pseudoplatani) scopolioides (carniolicae)

Синтаксон:

Асоціація *Aceretum (pseudoplatani) scopolioides (carniolicae)*

Синфітосозологічний індекс:

11,1

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Сколівські Бескиди)

Екологічні умови:

Помірний клімат на висоті 500-700 м над р м, типові бурі середньо- та сильноскелетні ґрунти в транс-аккумулятивних місцезростаннях,

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоціованості домінанту головного ярусу з домінантом травостою,

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою - *Scopolia carnea* - занесений до Червоної книги України

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів поширені в межах ареалу,.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,5- 0,6 його утворює *Acer pseudoplatanus*, який у віці 50-60 років досягає висоти 20-22 м і має продуктивність II бонітету. Підлісок негустий, сформований *Corylus avellana*, *Sax caepa*, *Lomcera xylosteum* Флористичне ядро травостою утворене неморальними, рідше монтанними і бореальними видами: *Scopolia carnolica* (85-90%), *Lunaria rediviva*, *Phyllitis scolopendrium*, *Polystichum aculeatum*, *Athyrium filix-feminae*, *Aegopodium podagraria*, *Symphytum cordatum*, *Stellaria nemorum*, *Petasites albus*. Моховий ярус відсутній.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в пам'ятці природи у Дубинському лісництві Сколівського держлісгоспу.

Рекомендації:

Резервування всіх не охоплених охороною місцезростань. Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Стойко та ін., 1998.

Acereta stevenii

Синтаксон:

Формація: *Acereta stevenii*.

Асоціації: *Aceretum*

(*stevenii*) *physospermum* (*cornu-biensis*),

A. mercurialidosum (*perennis*), *A.*

galiosum (*odorati*), *A. dryopteridosum*

(*filix-maris*), *A. cornoso* (*maris*)

- *physospermum* (*cornubiensis*), *A.*

comoso (*maris*) - *mercurialidosum*

(*perennis*), *A. cornoso* (*maris*) -

dentariosum (*quinquefoliae*), *A.*

cornoso (*maris*) -

ranunculosum (*constantinopolitani*).

Синфітосозологічний індекс:

14,0.

Поширення в Україні:

Гірський Крим.

Екологічні умови:

Займають окремі ділянки верхнього гірського поясу від 500 до 1200 м над р. м. з бурими ґрунтами. Середньорічна температура 5-6°C, середньорічна кількість опадів 700-1000 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінант деревного ярусу - *Acer stevenii* - є кримським ендемом і має європейське созологічне значення, він занесений до Європейського червоного списку. Серед асектаторів трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України: *Raemonia daurica*, *Platanthera chlorantha*, *Sephalanthera longifolia*.

Ботаніко-географічне значення:

Ендемічні гірськокримські угруповання.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,6-0,8. Утворює його *Acer stevenii* з незначною домішкою *Carpinus betulus*, *Fagus orientalis*, *Fraxinus excelsior*, *Quercus petraea*. Чагарниковий ярус частіше відсутній або інколи сформований *Cornus mas*.

Проективне покриття трав'яного покриву не перевищує 50%, в ньому домінують *Physospermum cornubiense*, *Galium odoratum*, *Mercurialis perennis*, *Dentaria quinquefolia*, *Ranunculus constantinopolitanus* або *Dryopteris filix-mas*. Флористичне ядро утворюють неморальні субсе-редземноморські види *Physospermum cornubiense*, *Lathyrus aureus*, *Laser trilobum*, *Dentaria quinquefolia* та неморальні європейські - *Sanicula europaea*, *Galium odoratum*, *Mercurialis perennis*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються в Ялтинському гірсько-лісовому та Кримському природних заповідниках.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Дидух, 1992.

Alnetum (incanae) aliosum (ursini)

Синтаксон:

Асоціація: Alnetum (incanae) aliosum (ursini).

Синфітосозологічний індекс:

11,5.

Поширення в Україні:

Українські Карпати - Верхньодністровські та Сколівські Бескиди, Буковинські Карпати, північно-східний макросхил.

Екологічні умови:

Помірний клімат
середньорічна температура 7°C
і середньорічна кількість опадів 800 мм
на терасах річок до висоти 600 м над р. м.

з бурими лісовими фунтами,
насиченими основами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного. ярусу з домінантом трав'яного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінант трав'яного ярусу занесений до Червоної. книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан монодомінантний із зімкненістю крон 0,5-0,6, у підліску поодинокі зростають *Sambucus nigra*, *Euonymus europaea*, *Grossularia reclinata*, *Cornus mas*, *Lonicera nigra*, домінант трав'яного ярусу має проєктивне покриття 75%, флористичне ядро складають переважно *Asarum europaeum*, *Mercurialis perennis*, *Petasites albus*, *Carex sylvatica*, *Ranunculus lanuginosus*, *R. repens*, *Stachys sylvatica*, *Aegopodium podagraria*, *Caltha palustris*, *Aconitum gracile*, *Cardamine amara*, *Valeriana tripteris*, *Cirsium oleraceum*, *Impatiens noli-tangere*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий, фітоценоз стабільний..

Режим охорони:

Регульована заповідність або раціональне використання.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Національному природному парку "Сколівські Бескиди", в заказнику загальнодержавного значення Бориславський.

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони Національного природного парку "Сколівські Бескиди" організація моніторингу.

Літературні джерела:

Мілкіна, 1990 а, б Стойко та ін. 1991, 1998 Мілкіна, Ловеліус, 1994.

Alnetum (incanae) caricosum (acutiformis)

Синтаксон:

Асоціація: *Alnetum (incanae) caricosum (acutiformis)*.

Синфітосозологічний індекс:

11,2.

Поширення в Україні:

Західне Поділля.

Екологічні умови:

Перезволожені зниження, де обводнення відбувається завдяки холодним джерелам. Ґрунти мулуваті-болотні чи торф'яники.

Фітоценотичне значення:

Типова асоційованість домінуючих видів..

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор *Alnus incana* зростає за межами ареалу..

Ценотична будова і флористичне ядро:

Одноярусні деревостани мають зімкненість крон 0,7-0,8, висоту 22 м. їх утворює *Alnus incana* з домішкою *Betula pendula*, *Fraxinus excelsior*, *Populus tremula*. За продуктивністю Деревостан належить до I-II бонітетів. Ярус підліска розріджений (0,2). У ньому зростають *Salix pentandra*, *Sambucus racemosa*, *Viburnum opulus*. У травостої з покривом 60-70% домінує *Carex acutiformis*. Основу травостою складають типові болотно-лучні види: *Caltha palustris*, *Menyanthes trifoliata*, *Galium uliginosum*, *Equisetum fluviatile*, *E. palustre*, *Ranunculus lingua*, *Schaenus ferragineus*, *Valeriana simplicifolia*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороною не забезпечений..

Рекомендації:

Необхідним є створення резерватів у заплаві р. Самчук, біля с. Козяри (Підволицький р-н) та в лівобережній заплаві р. Гнезда, біля с. Новики (Збаразький р-н) в Тернопільській обл.

Літературне джерело:

Балашов, Парахонська, 1981.

Alnetum (incanae) scopoliosum (carniolicae)

Синтаксон:

Асоціація: *Alnetum (incanae) scopoliosum (carniolicae)*.

Синфітосозологічний індекс:

11,9..

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Верхньодністровські та Сколів-ські Бескиди, Буковинські Карпати, північно-східний макросхил).

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна температура 6-8°C

і середньорічна кількість опадів близько 800 мм тераси рік до висоти 600 м над р. м., бурі лісові ґрунти, насичені основами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінанту головного ярусу з домінантом трав'яного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінант трав'яного ярусу - *Scorolia carniolica* - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан монодомінантний, із зімкненістю крон 0,6 у підліску поодинокі зростають *Sambucus nigra*, *Euonymus europaea*, *Grossularia reclinata*, *Lonicera nigra*, домінант трав'яного ярусу *Scorolia carniolica* має зімкненість 0,3, флористичне ядро складають види: *Asarum europaeum*, *Mercurialis perennis*, *Petasites albus*, *Carex sylvatica*, *Ranunculus repens*, *Stachys sylvatica*, *Aegopodium podagraria*, *Caltha palustris*, *Cirsium ole-raceum*, *Impatiens noli-tangere*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий фітоценоз вразливий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Національному природному парку "Сколівські Бескиди".

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони Національного природного парку "Сколівські Бескиди".

Літературні джерела:

Мілкіна, 1990 а, б Стойко та ін., 1991, 1998.

Alneta (incanae) syringosa (josicaeae)

Синтаксон:

Клас асоціацій: *Alneta (incanae) syringosa (josicaeae)*. Асоціації: *Alnetum (incanae) syringosum (josicaeae) nudum* A. *syringosum (josicaeae) filipendulosum (denudatae)* A. *syringosum (josicaeae) calthosum (palustris)* A. *syringosum (josicaeae) filipendulosum (ulmarii)* A. *syringosum (josicaeae) caricosum (brizoiditis)*.

Синфітосозологічний індекс:

16,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, Стрийсько-Санська верхovina, Закарпаття (верхів'я басейнів річок Уж, Латориця, Ріка).

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна кількість опадів 800 мм, середньорічна температура 7°C тераси гірських рік на висоті 330-570 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінанту головного ярусу з домінантом підліска.

Фітосозологічне значення:

Домінант підліска занесений до Червоної книги України, Європейського червоного списку.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант підліска - *Syringa josicaea* - с карпато-балканським ендемом.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан монодомінантний, віком 50 років, заввишки до 15 м, зімкненість домінанту підліску становить 0,1-0,4, поодинокі зростають *Salix caprea* та *Viburnum opulus*, флористичне ядро переважно складають *Euphorbia palustris*, *Valeriana exaltata*, *Aconitum gracile*, *Geum rivale*, *Crepis paludosa*, *Cirsium oleraceum*, *Equisetum sylvaticum*, *Impatiens nolitangere*, *Ranunculus repens*, *Stellaria nemorum*, *Veratrum lobelianum*, *Myosotis palustris*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний, фітоценози лабільні.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Климець (Закарпатська обл.).

Рекомендації:

Необхідно поширити режим охорони на час цвітіння *Syringa josicaea*, організувати природно-заповідні території в урочищі Козякове (Сколівського р-ну, Львівська обл.), у верхів'ях річок Уж, Латориця та Ріка.

Літературні джерела:

Стойко, 1977а Стойко й др., 1980,1991 Мілкіна, 1985а, б, 19906 Зелена книга Украинской ССР, 1987 Голубец, Стойко, 1989.

Acereto (pseudoplatani) - Alnetum (incanae) alliosum (ursini)

Синтаксон:

Асоціація: Acereto (pseudoplatani) - Alnetum (incanae) alliosum (ursini).

Синфітосозологічний індекс:

13,0.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Сколівські Бескиди, північно-східний макросхил).

Екологічні умови:

Помірний клімат, середня температура січня 4,5-6°C, липня 15-18°C правобережна тераса р. Опір бурі сильноскелетні ґрунти на

флішах, насичені основами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу з домінантом трав'яно-чагарничкового ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінант трав'яного ярусу - *Allium arsinum* - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, заввишки до 15 м, зімкненість крон 0,7, у підліску зростають *Sambucus race-mosa*, *Carnus mas*, *Frangula alnus*, *Rubus idaeus*. Проективне покриття домінанту трав'яного ярусу становить 50%, у флористичне ядро входять *Scopolia carniolica*, *Lunaria rediviva*, *Aegopodium podagraria*, *Symphytum cordatum*, *S. popovii*, *Stachys sylvatica*, *Geranium robertianum*, *Campanula latifolia*, *C. trachelium*, *Petasites albus*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий фітоценоз стабільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність або раціональне використання.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Національному природному парку "Сколівські Бескиди".

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони Національного природного парку "Сколівські Бескиди", організація моніторингу.

Літературне джерело:

Стойко та ін., 1998.

Alneta (glutinosae) cornosa (maris)

Синтаксон:

Клас асоціацій: *Alneta (glutinosae) cornosa (maris)*. Асоціації: *Alnetum (glutinosae) cornoso (maris) - mercurialidosum (perennis)*, *A. cornoso (maris) - polygonatosum (multiflori)*.

Синфітосозологічний індекс:

12,3.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (удовж річок Кача, Альма, Узень).

Екологічні умови:

Трапляються вузькою смугою вздовж річок

у нижньому та середньому гірських поясах на вологих гле-євих ґрунтах.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості едифікатора і домінантів трав'яного ярусу з домінантом чагарникового ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Трапляються лише в Гірському Криму обмеженою кількістю локалітетів.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, сформований виключно *Alnus glutinosa* (0,8-1,0). У віці 50 років висота стовбурів досягає 15 м, діаметр 15-20 см. Чагарниковий ярус сформований субсередземноморським видом *Cornus mas* (0,4). У трав'яному ярусі домінують неморальні види - *Mercurialis perennis* (25%) або *Polygonatum multiflorum* (20%). Флористичне ядро складають неморальні нітрофільні види: *Viola odorata*, *Anthriscus sylvestris*, *Urtica dioica*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий

Режим охорони:

Абсолютна та регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Кримському природному заповіднику.

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням рекомендованих режимів еталонних ділянок цих лісів.

Літературне джерело:

Дидух, 1992.

Alnetum (glutinosae) syringoso (josikaeae) - calthosum (palustris)

Синтаксон:

Асоціація: Alnetum (glutinosae) syringoso (josikaeae) - calthosum (palustris).

Синфітосозологічний індекс:

15,4.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (південно-західний макросхил).

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна температура 7° С, середньорічна кількість опадів 800 мм дерново-глеєві ґрунти,

дернові, торф'янисто-глеєві ґрунти, переважно на низьких терасах річок, на висоті 330-600 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний для України тип асоційованості домінанту головного ярусу з домінантом підліска.

Фітосозологічне значення:

Домінант підліска занесений до Червоної книги України, Європейського червоного списку.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант підліска є карпато-балканським ендемом.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, монодомінантний, зімкненість крон 0,5-0,6. *Alnus glutinosa* віком 50-60 років досягає висоти 10-15 м. Зімкненість підліска - 0,1-0,4, крім домінанту *Syringa josikaea* поодинокі трапляються *Salix caprea* та *Viburnum opulus*. Домінант травостою - *Caltha palustris* - має проєктивне покриття близько 70%. Флористичне ядро утворюють мезогідрофіти та гідрофіти - *Filipendula denudata*, *Euphorbia palustris*, *Geum rivale*, *Crepis paludosa*, *Cirsium oleraceum*, *Equisetum sylvaticum*, *Impatiens nolitangere*, *Ranunculus repens*, *Myosotis palustris*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний, угруповання лабільне.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Климець (Закарпатська обл.).

Рекомендації:

Необхідно виявити і створити заповідні урочища, а також посилити режим охорони на час цвітіння *Syringa josikaea*.

Літературні джерела:

Стойко, 1977а Стойко й др., 1980 Мілкіна, 1985а, б Зелена книга Української ССР, 1987.

Querceto (roboris) - Alnetum (glutinosae)
rhododendrosus (lutei) nudum

Синтаксон:

Асоціація: Querceto (roboris) -
Alnetum (glutinosae) rhododendrosus
(lutei) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

13,4.

Поширення в Україні:

Українське Полісся (Житомирське Полісся).

Екологічні умови:

Помірний клімат,
середньорічна температура 5-7°
С, середньорічна кількість опадів 625
мм невеликі зниження в

мезорельєфі Овруцького кряжа на
гранітній основі, супіщані ґрунти, помірна зволоженість.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного ярусу з домінантом підліску.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Острівна частина ареалу реліктового домінанту підліску.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан середньовікозій, двох'ярусний, зімкненістю 0,6, заввишки до 25 м, підлісок
утворює домінант *Rhododendron luteum*, зімкненістю 0,5, заввишки до 2 м, флористичне
ядро маловидове, поодинокі зростають у трав'яному ярусі *Majanthemum bifolium*, *Festuca*
rubra, *Pyrola minor*, *Ranunculus acns*, *Stellaria holostea*, *Galium odoratum*, *Dactylis*
glomerata, моховий покрив не виражений, куртинами трапляється *Polytrichum junipennum*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Раціональне використання.

Забезпеченість охороною:

Не забезпечений.

Рекомендації:

Виявлення нових місцезростань фітоценозу та їх заповідання.

Літературне джерело:

М'якушко, Козьяков, 1981.

Junipereto (excelsae) - Arbuteta (andrachnis)

Синтаксон:

Субформація: Junipereto (excelsae) - Arbuteta (andrachnis).

Асоціації: Junipereto (excelsae) - Arbutetum (andrachnis) achnatherosum (bromoidis), J. - A. elytrigiosum (nodosae), J. - A. coronilloso (emeroides)-achnatherosum (bromoidis).

Синфітосозологічний індекс:

16,4.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (західна частина Південного берега Криму, мис Март'ян).

Екологічні умови:

Посушливо-теплий середземноморський клімат, середньорічна температура 10-14°C, річна кількість опадів 300-550 мм круті схили нижнього гірського поясу до висоти 450 м з щербенисто-кам'янистими сухими та дуже сухими коричневими ґрунтами на вапняках.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінанту та співдомінанту деревного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінант та співдомінант деревного ярусу є рідкісними рослинами, занесеними до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан розріджений, із зімкненістю крон 0,4-0,5, утворений *Arbutus andrachne* та *Juniperus excelsa*. У віці 100-200 років він заввишки до 6 м, діаметр стовбурів 16-40 см, поодинокі трапляються *Quercus pubescens*, *Celtis glabrata*, *Pistacia mutica*. Чагарниковий ярус відсутній або дуже розріджений (0,2), утворений *Coromilla emeroides* з участю *Cistus tauricus*, *Jasminum fruticans*, *Juniperus oxicedrus*. Покриття трав'яного ярусу не перевищує 50%, тут домінують *Achnatherum bromoides* або *Elytrigia nodosa*. Флористичне ядро складають середземноморські ксерофітні види *Jasminum fruticans*, *Paliurus spinachristi*, *Scilla autumnalis*, *Fumana procumbens*, *F. arabica*, *Asperula galioides*, *Veronica multifida*, а також кримські ендеми *Jurinea sordida*, *Helianthemum stevenii*, *Thymus callieri*, *Pimpinella lithophylla*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються в природному заповіднику "Мис Март'ян".

Рекомендації:

Дослідження стану угруповань організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко й др., 1985 Зелена книга Української ССР, 1987 Дидух, 1992.

Betuleta borystenicae

Синтаксон:

Формація: *Betuleta borystenicae*.
Асоціації: *Betuletum*
(*borystenicae*) *calamagrostidosum*
(*epigeioris*), *B. elytrigiosum* (*repentis*),
B. salicoso (*ros-mariniifoliae*) -
festucosum (*beccerii*), *Populeto* (*tremulae*)
- *Betuletum* (*borystenicae*)
calamagrostidosum (*epigeioris*) -
elytrigiosum (*repentis*), P. - B.
poosum (*sylvicolae*), *Querceto* (*roboris*)
- *Betuletum* (*borystenicae*)
calamagrostidosum (*epigeioris*) -
poosum (*sylvicolae*), Q. - B.

phragmitosum (*australis*).

Синфітосозологічний індекс:

13,6-14,6.

Поширення в Україні:

Піщані тераси в пониззях Дніпра та Південного Бугу.

Екологічні умови:

Улоговини вивітрювання піщаних масивів, з дерновими ґрунтами з домішкою мулуватої фракції. Середньорічна температура 10°C, середньорічна кількість опадів 300 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів.

Фітосозологічне значення:

Домінант головного ярусу - *Betula borystenica* - занесена до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант головного ярусу - *Betula borystenica* - є ендеміком.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Переважно одно-двох'ярусні угруповання, які займають ділянки у вигляді невеликих скупчень (колки), що мають форму улоговин видування. Основу деревостану формує *Betula borystenica* (зімкненістю 0,5- 0,7, заввишки від 8 до 12 м), часто з домішкою *Quercus robur* та *Populus tremula*, зрідка *Pyrus communis*. У негустому (0,1-0,2) і невисокому (0,5- 2,0 м) підліску зростають *Rhamnus cathartica*, *Prunus spinosa*, *Genista borysthenica*, *Salix rosmarinifolia*, *Frangula alnus*. Часто цей ярус відсутній. Травостій з покриттям 30-80% утворюють лісові (*Polygonatum odoratum*, *Alliaria petiolata*, *Thalictrum minus*, *Con-vallaria majalis*, *Poa sylvicola* та ін.), лучно-лісові (*Calamagrostis epigeios*, *Elytrigia repens*), псамофітно-лучно-степові (*Agrostis alba*, *Festuca laeviuscula* та ін.) види.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Чорноморському біосферному заповіднику, заказнику Березові Колки.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Лавренко, Прянiшнiков, 1926 Гордиенко, 1969 Кузьмичов, 1971 Косець, Ткаченко, 1973 Зелена книга Української ССР, 1987.

Betuletum (pubescentis) schoenosum (ferruginei)

Синтаксон:

Асоціація: Betuletum (pubescentis) schoenosum (ferruginei).

Синфітосозологічний індекс:

12,1.

Поширення в Україні:

Західне Поділля (Розточчя, Вороняки).

Екологічні умови:

Долинні зниження та зниження борових терас у місцях з глеєватими дерново-підзолистими піщаними або мулуватоболотними ґрунтами з

постійним надмірним зволоженням.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант деревного ярусу - *Betula pubescens* - зростає на південній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Одноярусні чи двох'ярусні розріджені (0,4-0,5) деревостани формує *Betula pubescens*, яка у віці 20-40 років заввишки 12-15 м. Тут зростають *Pinus sylvestris*, *Quercus robur*, *Betula pendula*, *Populus tremula*, *Alnus glutinosa*. В підліску зростає, а інколи домінує *Fran-gula alnus*, рідше трапляються інші чагарники борового комплексу. У трав'яному покриві з покриттям 40-45% домінує *Schoenus ferrugineus*. Склад наземного покриву відбиває вторинне походження угруповання на місці лісів і боліт. Для нього характерні *Calluna vulgaris*, *Thymus seprillum*, *Molinia caerulea*, *Vaccinium myrtillus*, *Pteridium aquilinum*, *Athyrium filixfemina*, *Carex pseudocyperus*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороною не забезпечений.

Рекомендації:

Залучення до природно-заповідного фонду.

Літературне джерело:

Стойко та ін., 1998.

Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini) Abieto (albae) -
Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini),
Acereto (pseudoplatani) - Fagetum (sylvaticae) alh-
osum (ursini), Carpineto (betuli) - Abieto (albae) -
Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini), Carpineto (betuli)
- Querceto (roboris) - Fagetum (sylvaticae) alhosum
(ursini), Piceeto (abietis) - Fagetum (sylvaticae)
alliosum (ursini)

Синтаксон:

Асоціації: Fagetum (sylvaticae)
alliosum (ursini), Abieto (albae) -
Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini),
Acereto (pseudoplatani) - Fagetum
(sylvaticae) alliosum (ursini), Carpineto
(betuli) - Abieto (albae) - Fagetum
(sylvaticae) alliosum (ursini), Carpineto
(betuli) - Querceto (roboris) -
Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini),
Piceeto (abietis) - Fagetum
(sylvaticae) alliosum (ursini).

Синфітосоологічний індекс:

11,4-13,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Буковинські Карпати, Сколівські Бескиди, Стрийсько-Санська верховина, Стужиця), Гологоро-Кременецький кряж, Медобори (Тернопільська обл.), Розточчя (Львівська обл.).

Екологічні умови:

У рівнинній частині ареалу: нижні частини стрімких схилів, складених вапняковими породами і місця підвищеного зволоження ґрунтів на світло-сірих середньопотужних ґрунтах.

В Українських Карпатах: прохолодний, рідше помірний клімат, середньорічна температура 6° С, середньорічна кількість опадів 1100 мм на висотах 850-1150 м над р. м. на схилах різних експозицій крутизною 10-30° з бурими гірсько-лісовими типовими (дуже насиченими основами) ґрунтами у смугах проходження вапнистих відкладів.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів головного ярусу з домінантом травостою.

Фітосоологічне значення:

Домінант травостою - *Allium ursinum* - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

У рівнинній частині ареалу едифікатор зростає на пшнічно-східній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

У рівнинній частині ареалу: двох'ярусні високоповнотні (0,8-0,9) різновікові деревостани, де перший ярус утворює *Fagus sylvatica* з домішкою *Quercus robur*, *Acer platanoides*, *A. pseudoplatanus*. У другому, розрідженому (0,1-0,2), ярусі зростають *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*, *Populus tremula*. У підліску трапляються *Corylus avellana*, *Daphne mezereum*, *Euonymus europaeus*, *Swida sanguinea*. У травостої з покриттям 60-70% домінують *Allium ursinum* (40-50%) та *Aegorodium podagraria*. Постійно трапляються *Asarum europaeum*, *Galium odoratum*, *Aposeris foetida*, *Mercurialis perennis*, *Lilium martagon*, *Lunaria rediviva*, *Salvia glutinosa*. В Українських Карпатах: одно-двох'ярусні різновікові деревостани із зімкненістю крон 0,6-0,8 і продуктивністю I-II бонітетів. У першому ярусі

переважає *Fagus sylvatica* з домішкою *Acer pseudoplatanus*, другий ярус подекуди утворює *Picea abies*. В ярусі підліску поодинокі зростають *Lonicera nigra*, *Rosa pendulina*, *Sorbus aucuparia*. Флористичне ядро утворюють переважно мезофільні слабоацидофільні та нейтрофільні, монтанні, неморальні та азональні види: *Allium ursinum* (40-70%), *Stellaria nemorum*, *Athyrium filix-femina*, *A. distentifolium*, *Sanicula europaea*, *Dentaria bulbifera*, *Symphytum cordatum*, *Galeobdolon luteum* та ін.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Козакова долина (Івано- Франківська обл.), природному заповіднику "Медобори", у Національному природному парку "Подільські Товтри", Ужанському національному природному парку у резерватах Бердо, Лихоборський, Завадка.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

М'якушко, 1971 Стойко, 1977а, б Мілкіна, 1984, 1990а, б Буняк, 1986 Зелена книга Української ССР, 1987 Денисюк, Стойко, 1993 Устименко, Попович, 1995 Попович, Устименко, 1997 Шеляг-Сосонко та ін., 1997 Стойко та ін., 1998.

Fagetum (sylvaticae) equisetosum (telmateiae)

Синтаксон:

Асоціація: Fagetum (sylvaticae) equisetosum (telmateiae).

Синфітосозологічний індекс:

11,1.

Поширення в Україні:

Буковинське Прикарпаття.

Екологічні умови:

Плоскі слабодренувані зниження зі слабо- чи серед-ньооглеєними ґрунтами, що підстеляються алювіальними відкладами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів, де домінантом травостою виступає реліктовий вид палеоген-неогенових широколистяних лісів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів у межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,6-0,7. Його утворює *Fagus sylvatica* II-III бонітетів. В ярусі підліску зростають *Corylus avellana*, *Frangula alnus*. Добре розвинений трав'яний покрив (50-60%), де домінує *Equisetum telmateia*. Основу його складають світлолюбні види *Impatiens noli-tangere*, *Galium odoratum*, *Circea lutetiana*, *Athyrium filix-femina*, *Dryopteris filix-mas*, *Aconitum firmum*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороною не забезпечений.

Рекомендації:

Необхідним є залучення фітоценозів цієї асоціації до природно-заповідного фонду України.

Літературне джерело. Горохова, Солодкова, 1970.

Fagetum (sylvaticae) festucosum (drymejae)

Синтаксон:

Асоціація: Fagetum (sylvaticae) festucosum (drymejae).

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Закарпатська обл. (басейни річок Білий та Кузій у Мармароському кристалічному масиві, масив Стужиця в Бескидах).

Екологічні умови:

Прохолодний клімат малопотужні кам'янисті світло-бурі ґрунти.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючого виду головного ярусу з домінантом травостою (*Festuca drymeja*), що є монтанним середньоєвропейським видом.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів у межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Одноярусний Деревостан із зімкненістю крон 0,6-0,7 утворює *Fagus sylvatica* з домішкою *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus excelsior*, *Ulmus glabra*. За продуктивністю деревостан III бонітету. У несформованому підліску поодинокі зростають *Lonicera xylostium*, *Sambucus racemosa*, *Daphne mezereum*. Травостій з покривом 50-60% утворює *Festuca drymeja*. Постійно зростають *Calamagrostis arundinacea*, *Luzula luzuloides*, *L. sylvatica*, *Symphytum cordatum*, *Polystichum lobatum*, *Athyrium filix-femina*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському біосферному заповіднику, Ужанському національному природному парку.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко та ін., 1991, 1998 Денисюк, Стойко, 1993 Шеляг-Сосонко та ін., 1997.

Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis),
Carpineto (betuli) - Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)

Синтаксон:

Асоціації: Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis), Carpineto (betuli) - Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis).

Синфітосозологічний індекс:

12,4.

Поширення в Україні:

Буковина, Львівська обл. (Броди, Золочів), Тернопільська обл.

Екологічні умови:

Рівнинні верхів'я горбів, уздовж схилів сідловин і балок в межах висот 284-470 м над р. м. із сірими

опідзоленими ґрунтами, підстеленими лесом. Середньорічна температура 6,6°C, середньорічна кількість опадів 628 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів, де домінантом травостою виступає реліктовий вид *Hedera helix*.

Фітосозологічне значення:

Едифікатор і домінант підлеглої ярусу не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор на східній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревний ярус утворює *Fagus sylvatica*, іноді зі значною домішкою *Carpinus betulus*. Невелику домішку складають *Acer pseudoplatanus*, *A. platanoides*, *Populus tremula*, *Cerasus avium*. Середньовіковий бук заввишки 25-30 м і має I-II бонітет. Зімкненість крон дерев 0,7-0,9. Кущі не утворюють добре вираженого ярусу, поодинокі зростають *Corylus avellana*, *Euro-nymus europaea*, *E. verrucosa*, *Daphne mezereum*, *Lonicera xylosteum* та ін. У трав'яному покриві домінують віргінальні особини *Hedera helix*, який в даних умовах рідко досягає генеративного стану. Постійними видами травостою є типові неморальні види: *Asarum europaeum*, *Brachipodium sylvaticum*, *Festuca gigantea*, *Galium odoratum*, *Stellaria holostea*, *Sanicula europaea*, *Hepatica nobilis*, *Aegopodium podagraria*, *Euphorbia amygdaloides*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється.

Рекомендації:

Включення до природно-заповідного фонду України. Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Горохова, Солодкова, 1970 Голубев, Корженевский, 1978.

Fagetum (sylvaticae ssp. moesiacaе) coryloso (avellanae) - hederosum (tauncae), F. hederosum (tauncae), Carpineto (betuli) - Fagetum (sylvaticae ssp. moesiacaе) hederosum (tauricae)

Синтаксон:

Асоціації: Fagetum (sylvaticae ssp. moesiacaе) coryloso (avellanae) - hederosum (tauricae), F. hederosum (ta-uricae), Carpineto (betuli) - Fagetum (sylvaticae ssp. moesiacaе) hederosum (tauricae).

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Гірський Крим.

Екологічні умови:

Схили різної крутизни у межах висот від

800 до 1300 м над р. м. з темно-бурими ґрунтами на вапняках. Середньорічна температура 7-8°C, річна кількість опадів 800-1000 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення. Серед асектаторів трапляються рідкісні види. *Acer stevenii* занесений до Європейського червоного списку *Galanthus plicatus*, *Platanthera chlorantha* - до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній межі ареалу едифікатора. Домінант трав'яного ярусу є ендемом Криму.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,9-1,0, його утворює *Fagus sylvatica* ssp. *moesiaca* у віці 90-200 років його висота 25 м, діаметр стовбурів 50-60 см, II-V бонітет.

Поодинокі трапляються *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Acer stevenii*. Чагарниковий ярус частіше відсутній або сформований *Corylus avellana* (0,3). Трав'яний покрив утворює ліана *Hedera taurica* (до 50%), поодинокі трапляються тіньовитривалі неморальні види *Dentaria quinquefolia* (до 10%), *Galanthus plicatus*, *Polygonatum multiflorum*, *Galium odoratum*, *Convallaria majalis*, *Arum elongatum*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Абсолютна або регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Кримському та Ялтинському гірсько-лісовому природних заповідниках, державному заказнику Великий каньйон Криму.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Голубев, Корженевский, 1978 Шеляг-Сосонко и др., 1985.

Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae), Abieto (albae)
- Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae),
Acereto (pseudoplatani) - Fagetum (sylvaticae)
lunariosum (redivivae), Abieto (albae) - Piceeto (abietis)
- Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae)

Синтаксон:

Асоціації: Fagetum (sylvaticae)
lunariosum (redivivae), Abieto (albae)
- Fagetum (sylvaticae) lunariosum
(redivivae), Acereto (pseudoplatani) -
Fagetum (sylvaticae) lunariosum
(redivivae), Abieto (albae) - Piceeto (abietis)
- Fagetum (sylvaticae) lunariosum (redivivae).

Синфітосозологічний індекс:

11,5-12,6.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Буковинські
Карпати, Бескиди, Стрийсько-
Санська верховина, Угольсько-

Широко-лужанський лісовий масив, Горгани).

Екологічні умови:

Пологі чи досить круті схили, підніжжя вапнякових скель, покритих крупним пересипаним вологим гумусним дрібноземом щебенем у межах висот 500-800 (900) м над р. м. як на вапнякових, так і на флішових породах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу з домінантом травостою, яким є реліктовий вид *Lunaria rediviva* аркто-палеоген-неогенових широколистяних лісів.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою *Lunaria rediviva* занесена до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедификатори *Abies alba*, *Picea abies* зростають на південно-східній та північно-східній межах ареалу відповідно.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани складної будови із зімкненістю крон 0,6-0,8. Чисті деревостани утворює *Fagus sylvatica*. Він домінує і у складних деревостанах, утворюючи перший ярус. Часто співдомінує *Abies alba*, поодинокі трапляється *Fraxinus excelsior*. Другий ярус утворюють співдомінанти *Picea abies*, *Acer pseudoplatanus* з домішкою *Ulmus glabra*, *Carpinus betulus*. За продуктивністю Деревостан II-III бонітетів. Висота 120-річних дерев 20-25 м. У підліску поодинокі зростають *Corylus avellana*, *Sambucus nigra*, *S. racemosa*. Травостій з покриттям 50-60% утворюють *Lunaria rediviva*, *Phyllitis scolopendrium*, *Urtica dioica*, *Athyrium filix-femina*, *Polystichum lobatum*, *Impatiens noli-tangere*, *Mercurialis perennis*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Заказний регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському біосферному заповіднику, Карпатському та Ужанському національних природних парках.

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони. Резервування місцезростань, не охоплених охороною.

Літературні джерела:

Горохова, Солодкова, 1970 Тасенкевич, 1976 Стойко, Тасенкевич, 1980 Мілкіна, 1984, 1990а, б Устименко, Попович, 1995 Попович, Устименко, 1997 Шеляг-Сосонко та ін., 1997.

Fagetum (sylvaticae) melicosum (uniflorae)

Синтаксон:

Асоціація: Fagetum (sylvaticae) melicosum (uniflorae).

Синфітосозологічний індекс:

11,9.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Угольський масив у Карпатському біосферному заповіднику).

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна температура 6° С, середньорічна кількість опадів 1200 мм круті (20-45°) південні і південно-

східні схили у межах висот 490-580 м над р. м., фрагментарне біля підніжжя вапнякової скелі Гребінь на висоті 790 м над р. м. в Угольському масиві на світло-бурих малопотужних ґрунтах і виходах вапняків.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний для України тип асоційованості домінанту головного ярусу з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант травостою *Melica uniflora* зростає на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,5-0,7, його утворює *Fagus sylvatica*, який у віці 100 років має висоту 22 м і продуктивність III бонітету. Поодинокі трапляються *Fraxinus excelsior*, *Ulmus glabra* в межах другого ярусу - *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*. У підліску поодинокі зростає *Corylus avellana*. У добре розвиненому травостої з покриттям 80% домінує *Melica uniflora*. Постійними видами є *Carex pilosa*, *Brachypodium sylvatica*, *Festuca drymeja*, *Luzula luzuloides*, *Galium odoratum*, *Mercurialis perennis*, *Polystichum lobatum*, *Circea lutetiana*, *Athyrium filix-femina*, *Symphytum cordatum*, *Dryopteris filix-mas*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони. Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Тасенкевич, 1976 Стойко й др., 1980 Стойко та ін., 1982 Стойко та ін., 1991 Стойко та ін., 1998.

Fagetum (sylvaticae) scopoliosum (carniolicae)

Синтаксон:

Асоціації: Fagetum (sylvaticae) scopoliosum (carniolicae).

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Українська Карпати (Широколужанський лісовий масив у Карпатському біосферному заповіднику).

Екологічні умови:

Тепла семигумідна кліматична область, гірські схили з малопотужними кам'янистими

бурими лісовими фунтами в межах 400-700 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінанту головного ярусу із домінантом травостою, який є реліктом арк-то-альпійських широколистяних лісів.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою *Scopolia carniolica* занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів у межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани одноярусні різновікові із зімкненістю крон 0,7-0,8. Їх утворює *Fagus sylvatica* I бонітету з домішкою *Acer pseudoplatanus*, *Abies alba*, *Picea abies*. У чагарниковому ярусі поодинокі зростають *Corylus avellana* та *Daphne mezereum*. У травостої з покриттям 50-60% домінує *Scopolia carniolica* з постійною участю нітрофільних видів: *Mercurialis perennis*, *Urtica dioica*, *Symphytum cordatum*, *Valeriana tripteris*, *Geranium robertianum*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику, пам'ятці природи Урочище Осій (Івано-Франківська обл.).

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Шеляг-Сосонко та ін., 1997.

Fageta (sylvaticae) taxosa (baccatae) Abieto (albae) – Fageta (sylvaticae) taxosa (baccatae)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Fageta (sylvaticae) taxosa (baccatae).

Асоціації: Fagetum (sylvaticae) taxoso (baccatae) - galiosum (odorati), F. taxoso (baccatae) - hederosum (helicis), F. taxoso (baccatae) - mercurialidosum (perennis), F. taxosum (baccatae) nudum, F. taxoso (baccatae) - sesleriosum (heuflerianae), F. taxoso (baccatae) - vaccinosum (myrtilli), F. taxoso (baccatae) - rhodococosum (vitis-daeae). Клас асоціацій: Abieto (albae)

- Fageta (sylvaticae) taxosa (baccatae).

Асоціації: Abieto (albae) - Fagetum (sylvaticae) taxoso (baccatae) - alliosum (ursini), A. - F. taxoso (baccatae) - caricosum (pilosae), A. - F. taxoso (baccatae) - galeo-bdolosum (lutei), A. - F. taxoso (baccatae) - galiosum (odorati), A. - F. taxoso (baccatae) - hederosum (helicis), A. - F. taxoso (baccatae) - mercurialidosum (perennis), A. - F. taxoso (baccatae) - nudum, A. - F. taxoso (baccatae) - salviosum (glutinosae).

Синфітосозологічний індекс:

12,8-15,5.

Поширення в Україні:

Спорадично Закарпаття, Прикарпаття, Буковина.

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна температура 4- 7°C, середньорічна кількість опадів 900 мм рівні ділянки і круті схили у межах висот від 250 до 1500 м над р. м. із світло-сірими опідзоленими і бурими лісовими свіжими і сірими ґрунтами, що підстеляються палеоген-неогеновими піщаниками чи вапняками.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінанту підліска *Taxus baccata* - реліктового виду з домінантами трав'яно-чагарничкового ярусу, якими є реліктові види чи види, занесені до Червоної книги України. Рідкісний тип асоційованості домінанту підліска реліктового виду *Taxus baccata* з типовими домінуючими видами травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінант підліску - *Taxus baccata* - та домінант трав'яно-чагарничкового ярусу - *Allium ursinum* - занесені до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор *Abies alba* і домінант підліска - *Taxus baccata* - на межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани двох'ярусної будови із зімкненістю крон 0,3-0,9. Перший ярус утворює *Fagus sylvatica* II-IV бонітетів, що має висоту 8-25 м. Подекуди (Прикарпаття) співдомінує *Abies alba*. У другому, розрідженому, ярусі зростають *Acer pseudoplatanus*, *Tilia cordata*, *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*. У ярусі підліска переважає *Taxus baccata* (0,2-0,4) заввишки 3-6 м. Поодинокі зростають *Lonicera xylosteum*, *L. nigra*, *Sorbus aucuparia*, *Rhamnus cathartica*, *Cotoneaster melanocarpus*. Трав'яний покрив (30%) у різних асоціаціях формують різні види, інколи він відсутній або маловиражений. Домінантами тут виступають: *Hedera helix*, *Sesleria heufleriana*, *Vaccinium myrtillus*, *Carex pilosa*, *Galium odorata*, *Allium ursinum*, *Rhodococcum vitis-idaea*, *Mercurialis perennis*, *Oxalis acetosella*, *Salvia glutinosa*, *Galeobdolon luteum*. Постійно зростають *Valeriana tripteris*, *Luzula sylvatica*,

Orthilia secunda, *Festuca gigantea*, *Asarum europaeum*, *Dryopteris filix-mas*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському біосферному заповіднику, державних заказниках Княздвірському, Рибничок (Буковина), пам'ятниках природи Довгий Потік (Закарпатська обл.), Тимчасовий Яр (Чернівецька обл.).

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням режиму абсолютної заповідності всіх ділянок тисово-букових лісів.

Літературні джерела:

Тасенкевич, 1976 Стойко, 1977а, б Стойко и др., 1980 Буняк, 1986 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Стойко та ін., 1991 Шеляг-Сосонко та ін., 1997 Стойко та ін., 1998.

Fageta (sylvaticae ssp. moesiacaе taxosa (baccatae)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Fageta (sylvaticae ssp. moesiacaе) taxosa (baccatae).

Асоціації: Fagetum (sylvaticae ssp. moesiacaе) taxoso (baccatae) - dentariosum (quinquefoliae), F. taxoso (baccatae) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

13,8.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (Великий каньйон Криму, Чатирдаг, Ай-Петрі).

Екологічні умови:

Схили різної крутизни у межах висот від 800 до 1300 м над р. м. з темно-бурими ґрунтами на вапняках. Середньорічна температура 7-8° С, річна кількість опадів 800-1000 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора із співдомінантом *Taxus baccata*.

Фітосозологічне значення:

Співдомінант - *Taxus baccata* - є рідкісним видом і занесений до Червоної книги України.

Серед асектаторів трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України -

Galanthus plicatus, *Platanthera chlorantha*.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання па північній межі ареалу едифікатора та в острівному місцезнаходженні диз'юнктивного виду *Taxus baccata*.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний із зімкненістю крон 0,9-1,0. Перший ярус утворює *Fagus sylvatica* ssp. *moesiaca*, його висота до 25 м, діаметр стовбурів 50-60 см, II-V бонітет.

Поодинокі трапляються *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*. Другий ярус, заввишки до 10 м, утворює *Taxus baccata*, дерева якого мають вік від 20 до 200 років. Трав'яний покрив звичайно відсутній, рідше він дуже розріджений і сформований тіньовитривалими неморальними видами: *Dentaria quinquefolia* (до 10%), *Galanthus plicatus*, *Polygonatum multiflorum*, *Galium odoratum*, *Convallaria majalis*, *Arum elongatum*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий..

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Кримському та Ялтинському гірсько-лісовому природних заповідниках, державному заказнику Великий каньйон Криму.

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням режиму абсолютної заповідності всіх ділянок тисово-букових лісів.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Зелена книга Української ССР, 1987 Дидух, 1992.

Acereto (pseudoplatani) - Fagetum (sylvaticae)
phyllitidosum (scolopendrii) Ulmeto (glabrae) -
Fagetum (sylvaticae) phyllitidosum (scolopendrii)
Acereto (pseudoplatani) - Fraxineto (excelsioris) -
Fagetum (sylvaticae) phyllitidosum (scolopendrii)

Синтаксон:

Асоціації: Acereto (pseudoplatani) -
Fagetum (sylvaticae)
phyllitidosum (scolopendrii) Ulmeto (glabrae)
- Fagetum (sylvaticae)
phyllitidosum (scolopendrii)
Acereto (pseudoplatani) -
Fraxineto (excelsioris) - Fagetum
(sylvaticae) phyllitidosum (scolopendrii).

Синфітосозологічний індекс:

11,6-11,8.

Поширення в Україні:

Угольський лісовий масив
(Карпатський біосферний заповідник).

Екологічні умови:

Прохолодні кліматичні умови висота 650-1000 м над р. м. схили різних експозицій вапнякової гряди крутизною 20-30° переважно на темно-бурих суглинистих дуже скелетних буроземах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу з домінантом травостою, яким є пале-оген-неогеновий релікт - *Phyllitis scolopendrium*.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант травостою на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани двох'ярусні різновікові із зімкненістю крон 0,7-0,8. Перший ярус формує *Fagus sylvatica* з домішкою *Fraxinus excelsior*. Другий ярус утворює *Acer pseudoplatanus* з участю *Ulmus glabra*. Всі деревні породи ростуть за III-IV бонітетами. Підлісок розріджений, але багатий у видовому відношенні: *Sorbus aucuparia*, *Lonicera nigra*, *Corylus avellana*, *Sambucus racemosa*, *Ribes alpinum*, *Grossularia reclinata*. Проективне покриття травостою 20%. Формують його в основному папороти: *Phyllitis scolopendrium* (10-15%), *Athyrium filix-femina*, *Dryopteris filix-mas*, *Polystichum brauni*, *P. aculeatum*, рідше трапляються *Urtica dioica*, *Dentaria bulbifera*, *Symphytum cordatum*, *Festuca drymeja*. Моховий ярус слабо розвинений, його формують *Rhizomnium punctatum*, *Hylocomium splendens*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Carpineto (betuli) - Fagetum (sylvaticae) hylocomiosum

Синтаксон:

Асоціація: Carpineto (betuli) - Fagetum (sylvaticae) hylocomiosum.

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Львівська обл.

Екологічні умови:

Низькі положення найменш еродованих ділянок у місцях поширення лесу і лесоподібних суглинків із сірими і темно-сірими лісовими ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора з домінантом мохового ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають нозологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Fagus sylvatica* - на північно-східній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Складні деревостани із зімкненістю крон 0,8-1,0. Перший ярус утворює *Fagus sylvatica* I бонітету з домішкою *Fraxinus excelsior*, *Acer pseudoplatanus*, *Quercus robur*, *Q. petraea*. У другому ярусі переважає *Carpinus betulus*. У зімкнутих деревостанах підлісок відсутній.

Поодинокі зростають *Corylus avellana*, *Daphne mezereum*, *Euonymus europaea*, *E. verrucosa*. Травостій несформований, поодинокі трапляються *Aposeris foetida*, *Dentaria bulbifera*, *Athyrium filix-femina*, *Dryopteris filix-mas*. У моховому ярусі переважають зелені мохи (40%) (*Pleurozium scheberi*, *Hylocomium splendens*, *Polytrichum juniperinum*).

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється.

Рекомендації:

Організація моніторингу. Залучення до природно-заповідного фонду.

Літературне джерело:

Стойко и др., 1980.

Pineto (*sylvestris*) - Fageta (*sylvatica*)

Синтаксон:

Субформація: Pineto (*sylvestris*) - Fageta (*sylvatica*). Асоціації: Pineto (*sylvestris*) - Fagetum (*sylvatica*) *galeobdolosum* (*lutei*), P. - F. *vaccimosum* (*myrtilh*).

Синфітосозологічний індекс:

12,9-13,9.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя, Гологори, Вороняки).

Екологічні умови:

Середні частини північних схилів

високих горбів. Ґрунти свіжі супіщані дерново-підзолисті, підстеляються на глибині 40-60 см вапняковими породами, що перекриті флювіогляціальними покладами. У літній період повітря відзначається високою вологістю.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора і співедифікатора в головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення. Фітоценози є деревами середньоголоце-нових мішаних лісів.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Fagus sylvatica* - на північно-східній межі суцільного поширення, а співедифікатор - *Pinus sylvestris* - на північній межі.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Двох'ярусні деревостани із зімкненістю крон 0,8-0,9. Перший ярус (0,2-0,3) утворений *Pinus sylvestris* I бонітету, другий - *Fagus sylvatica* II бонітету з домішкою *Quercus robur*, *Carpinus betulus*, *Acer pse-udoplatanus*, *Populus tremula*. Підлісок (0,2-0,3) утворюють *Corylus avellana*, *Euonymus europaea*, *E. verrucosa*, *Frangula alnus*, *Swida sanguinea*. У трав'яному покриві (20-40%) домінують *Vaccinium myrtilus* та *Galeobdolon luteum*. До них домішуються евтрофні неморальні та бореальні види: *Anemona nemorosa*, *A. ranunculoides*, *Asarum europaeum*, *Galium odoratum*, *Dentaria glandulosa*, *Stellaria holostea*, *Majanthemum bifolium*, а також монтанні види: *Aconitum paniculatum*, *Cardaminopsis halleri*, *Lathyrus laevigatus*. Моховий покрив не розвинутий, він складається з поодиноких куртин *Pleurozium schreberi*, *Hylocomium splendens*, *Polytrichum juniperinum*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється,

Рекомендації:

Залучення до природно-заповідного фонду.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, 1977 Стойко та ін., 1990.

Querceto (petraeae) - Fageta (sylvaticae)

Синтаксон:

Субформація: Querceto (petraeae) - Fageta (sylvaticae).

Асоціації: Querceto (petraeae) - Fagetum (sylvaticae)

calamagrostidosum (arundinaceae), Q. -

F. caricum (pilosae), Q. - F.

dentariosum (glandulosae), Q. - F.

galiosum (odorati), Q. - F.

luzulosum (luzuloiditis), Q. - F. nudum, Q. -

F. phyllitidosum (scolopendrii), Q. -

F. vaccinosum (myrtilli), Q. - F.

vincosum (minoris), Q. - F. rubosum (hirti)

- gahosum (odorati), Q. - F. rubosum (hirti)

- vaccinosum (myrtilli), Sorbeto (tor-mmalis) - Querceto (petraeae) - Fagetum (sylvaticae) caricum (pilosae).

Синфітосозологічний індекс:

11,5-2,1.

Поширення в Україні:

Крайові хребти північного макросхилу Карпат, Буковинське Прикарпаття.

Екологічні умови:

Помірний клімат схили північних та південних експозицій середньої (20%) крутизни із середньо-та сильноскелетними буроземами з наявністю багатих вапнякових включень конгломератів, що відзначаються високими водопроникністю та теплоємністю у межах висот 500-870 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості у головному ярусі едифікатора та співедифікатора, що є контрастними до екологічних умов.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созоологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів у межах ареалу. Лише *Luzula luzuloidis* і *Phyllitis scolopendrium* на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани двох'ярусні із зімкненістю крон 0,6-0,7. Перший ярус утворює *Quercus petraea* (0,2-0,3). У другому ярусі панує *Fagus sylvatica* (0,5-0,6). Поодинокі зростають *Betula pendula*, *Carpinus betulus*. Висота Деревостану досягає 20-28 м, продуктивність в евтрофних умовах I бонітету, а в мезотрофних - II-III бонітетів. Ярус підліску звичайно не сформований, подекуди його утворює *Rubus hirtus* (0,2), поодинокі трапляються *Corylus avellana*, *Viburnum opulus*. Залежно від зімкненості крон проективне покриття травостою коливається від 10 до 50%. Його основу становлять бореальні та неморально-монтан-ні види: *Galium odoratum*, *Dentaria bulbifera*, *D. glandulosa*, *Salvia glutinosa*, *Prenanthes purpurea*, *Helleborus purpurascens*, *Lilium martagon*, *Polygonatum multiflorum*, *Melica uniflora*, *Luzula luzuloides*, *Calamagrostis arundinacea*, *Phyllitis scolopendrium*, *Melitis melissophyllum*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий, місцями дуже слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Організація моніторингу. Сприяння відновленню співедифікатора.

Літературні джерела:

Косець, 1949, 1954, 1971 Голубец, Малиновский, 1969 Горохова, Солодкова, 1970 Стойко, 1977а, б Стойко и др., 1980 Мілкіна, 1990а, б Шеляг-Сосонко та ін., 1997 Стойко та ін., 1998.

Sorbeto (aucuparia) - Fageta (sylvaticae)

Синтаксон:

Субформація: Sorbeto (aucuparia) - Fageta (sylvaticae). Асоціації:

Sorbeto (aucuparia) - Fagetum (sylvaticae)

calamagrostidosum (arundinaceae), S. -

F. calamagrostidosum (villosae), S. -

F. vaccinosum (myrtilli), S - F. ruboso (idaei) - calamagrostidosum (villosae).

Синфітосозологічний індекс:

13,6.

Поширення в Україні:

Закарпатська обл. (лісовий заказник Стужича).

Екологічні умови:

Верхня частина південно-східного схилу г. Равка. Клімат помірний, гумідний, середньорічна температура 6,9°C, середньорічна сума опадів 956 мм. На продуктах вивітрювання середньозернистих магурських піщаників сформувались світло-бурі, середньо-суглинисті ґрунти різної потужності.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти головного ярусу зростають на верхній межі поширення лісу (1300 м над р. м.).

Ценотична будова і флористичне ядро:

Букове криволісся із зімкненістю крон 0,4-0,5. Деревостан формують *Fagus sylvatica* та *Sorbus aucuparia* заввишки 3-4 м. Підлісок звичайно не виражений, подекуди його утворює *Rubus idaeus*. Густий (90- 95%), але маловидовий травостій формують *Caia-magrostis villosa*, *Vaccinium myrtillus*, *Solidago virgaurea*, *Luzula luzuloides*, *Athyrium distentifolium*, *Senecio fuchsii*, *Calamagrostis arundinacea*, *Rumex acetosa*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна охорона.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Ужанському національному природному парку.

Рекомендації:

Організація моніторингу. Віднесення до абсолютно заповідної зони.

Літературні джерела:

Устименко, Попович, 1995 Шеляг-Сосонко та ін., 1997.

Carpineto (betuli) - Abieto (albae) - Fagetum
(sylvaticae) hederosum (helicis), Carpineto (betuli) -
Querceto (roboris) - Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis)

Синтаксон:

Асоціації: Carpineto (betuli) - Abieto (albae) - Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis), Carpineto (betuli) - Querceto (roboris) - Fagetum (sylvaticae) hederosum (helicis).

Синфітосозологічний індекс:

12,4.

Поширення в Україні:

Північно-східний макросхил
Українських Карпат.

Екологічні умови:

Клімат помірний, південні схили із

сірими опідзоле-ними та світло-бурими ґрунтами, сформованими на вапнистих породах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів головного ярусу з домінантом травостою, яким є палео-ген-неогеновий релікт *Hedera helix*.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор - *Abies alba* - на північно-східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани складної будови, різновікової структури, із зімкненістю крон 0,7-0,9. Перший ярус утворює *Fagus sylvatica* I-Ia бонітетів із зімкненістю крон 0,6. У другому, трохи нижчому і менш зімкненому (0,3), переважає *Abies alba*. Третій - розріджений (0,2) - ярус формує *Carpinus betulus*. Висота першого ярусу досягає 35-38 м, другого - 25 м. У ярусі підліска зрідка трапляються *Corylus avellana*, *Swida sanguinea*. У трав'яному покриві переважають неморальні та монтанні види - *Hedera helix*, *Galium odoratum*, *Dentaria bulbifera*, *Mercurialis perennis*, *Melittis carpatica*, *Aposeris foetida*, *Salvia glutinosa*, *Doronicum austriacum*, *Leucojum vernalis*, *Asarum europaeum*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороною не забезпечений.

Рекомендації:

Залучення до природно-заповідного фонду. Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Горохова, Солодкова, 1970 Буняк, 1986.

Carpineto (betuli) - Pineto (sylvestris) - Fageta (sylvaticae)

Синтаксон:

Субформація: Carpineto (betuli) - Pineto (sylvestris) - Fageta (sylvaticae).

Асоціації: Carpineto (betuli) - Pineto (sylvestris) - Fagetum (sylvaticae) asarosum (europaeae), C. -P. - F. galeobdolosum (lutei).

Синфітосозологічний індекс:

13,4.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя).

Екологічні умови:

Рівнинні або хвилясті підвищення

ділянки. Грунтотвірними породами є водно-льодовикові та палео-ген-неогенові супіски і піски на палеоген-неогенових вапнякових породах або сенонських мергелях. Ґрунти слабопідзолисті супіщані, а також гумусовані з прошарками суглинку.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головкому ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Fagus sylvatica* - на північно-східній межі суцільного поширення, а співедифікатор - *Pinus sylvestris* - на південній межі.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Триярусні деревостани із зімкненістю крон 0,8- 1,0. Перший, розріджений, ярус (0,2-0,3) формує *Pinus sylvestris* Іа-І бонітету, другий, головний, ярус - *Fagus sylvatica* ІІ бонітету з домішкою *Quercus robur*, *Q. petraea*, *Populus tremula*. У третьому ярусі переважає *Carpinus betulus*. Підлісок не розвинутий. Трав'яний покрив розріджений, бідний за видовим складом. Тут поряд із домінантами *Asarum europeum* та *Galeobdolon luteum* зростають *Oxalis acetosella*, *Carex digitata*, *Majanthemum bifolium*, *Vaccinium myrtillus*, *Anemone nemorosa*, *Galium odoratum*. Моховий покрив не розвинутий, він складається з поодиноких куртинок звичайних мохів (*Pleurozium schreberi*, *Hylocomium splendens*).

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється.

Рекомендації:

Залучення до природно-заповідного фонду.

Літературне джерело:

Мілкіна, 19906.

Carpineto (betuli) - Tiliето (cordatae) - Fageta (sylvaticae)

Синтаксон:

Субформація: Carpineto (betuli) - Tiliето (cordatae) - Fageta (sylvaticae).
Асоціації: Carpineto (betuli) - Tiliето (cordatae) - Fa-getum (sylvaticae) caricosum (pilosae), C. - T. - F. galiosum (odorati), C. - T. - F. stellariosum (holosteeae).

Синфітосозологічний індекс:

11,4.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Золочів), Івано-Франківська обл.

Екологічні умови:

Середні частини та півніжжя схилів Гологоро-Кременецького кряжа, в передгір'ях Карпат - нижні частини некрутих схилів на плоских вершинах заввишки 150-400 м над р. м. Ґрунти сірі і темно-сірі лісові, в передгір'ях - буроземи.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінуючих видів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення. Реліктові фітоценози середнього голоцену.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Fagus sylvatica* - на північно-східній межі суцільного поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Складні деревостани із зімкненістю крон 0,8-0,9. Перший ярус утворює *Fagus sylvatica* I бонітету з домішкою *Acer pseudoplatanus*, *A. platanoides*, *Cerasus avium*, *Populus tremula*. У другому ярусі домінує *Carpinus betulus* та *Tilia cordata*. Ярус підліску не сформований.

Поодинокі зростають *Euonymus europaea*, *E. verrucosa*, *Corylus avellana*, *Daphne mezereum*.

У розрідженому (30-40%) травостої домінують *Carex pilosa*, *Galium odoratum*, *Stellaria holostea*. Поодинокі зростають *Dentaria bulbifera*, *Pulmonaria obscura*, *Athyrium filix-femina*, *Carex digitata*, *Carex sylvatica*, *Luzula pilosa*, *Majanthemum bifolium*, *Aposeris foetida*, *Dryopteris filix-mas*, *Hepatica nobilis*, *Mercurialis perennis*, *Paris quadrifolia*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється.

Рекомендації:

Залучення до природно-заповідного фонду вивчення сучасного стану.

Літературні джерела:

Голубец, Стойко, 1979, Стойко, 1989.

Tiheto (platyphyllae) - Fagetum (sylvaticae) seslenosum (heuflenanae)

Синтаксон:

Асоціація: Tilieto (platyphyllae) - Fagetum (sylvaticae) sesleriosum (heuflerianae).

Синфітосозологічний індекс:

13,5.

Поширення в Україні:

Угольський лісовий масив (Закарпатська обл.), єдиний в Україні локалітет.

Екологічні умови:

Північний стрімкий (45°) схил вапнякових скель із світло-

бурими нерозвиненими ґрунтами у межах висот 680-800 м над р. м. помірний вологий клімат, середньорічна температура 5° С, середньорічна сума опадів 1232 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають нозологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор - *Tilia platyphyllos* - зростає на межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий (80-200 років) із зімкненістю крон 0,5 і продуктивністю V бонітету. Його утворює *Fagus sylvatica* та *Tilia platyphyllos* з домішкою *Quercus petraea*, *Acer pseudoplatanus*, *Tilia cordata*, *Carpinus betulus*. Підлісок не сформований, поодинокі трапляються *Rhamnus cathartica*, *Taxus baccata*, *Juniperus sabina*, *J. communis*. У травостої (60%) домінує *Sesleria heufleriana* (50%) з участю постійних видів: *Jovibarba preissiana*, *Saxifraga paniculata*, *Asplenium viride*, *A. ruta-muraria*, *Melittis carpatica*, *Melampyrum herbichii*, *Libonotis montana*, *Scabiosa lucida*, *Silene nutans*, *Vincetoxicum hirundinaria*, *Sedum carpaticum*, *Coronilla elegans*, *Phyllitis scolopendrium*, *Euphorbia cyparissias*, *Melica transilvanica*, *M. nutans*, *Silene nutans*, *Veronica dentata*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Тасенкевич, 1975, 1976 Стойко и др., 1980 Стойко, Тасенкевич, 1980 Стойко та ін., 1982 Зелена книга Української ССР, 1987 Стойко та ін., 1991 Шеляг-Сосонко та ін., 1997 Стойко та ін., 1998.

Fraxmeta (excelsions) syrmgosa (josikaeae)

Alneto (glutmosae) - Fraxmeta (excelsions) syrmgosa (josikaeae)

Синтаксон:

Клас асоціацій *Fraxmeta (excelsions) syrmgosa (josikaeae)*, *Alneto (glutmosae) - Fraxmeta (excelsions) syrmgosa (josikaeae)*
Асоціації *Fraxinetum (excelsions) syrmgosum (josikaeae) nudum*, *F syrmgoso (josikaeae) - petasitosum (albae)*, *Alneto (glutmosae) - Fraxmetum (excelsions) syrmgoso (josikaeae) - asarosum (europaei)*, *A - F syrmgoso (josikaeae) - calthosum (palustns)*, *A - F syrmgoso (josikaeae) - cancosum (remotae)*

Синфітосозологічний індекс:

15,5-16,0

Поширення в Україні:

Гірська частина Закарпаття (верхів'я басейнів рік Уж, Латориця, Ріка), Сколівські Бескиди (верхів'я р Стрий в околицях с Климець, Климецьке лісівництво Славського держлісгоспу, урочище Козакове Сколівського р-ну Львівської обл)

Екологічні умови:

Тераси гірських річок у межах висот 335-568 м над р м з вологими та сирими дерново-глеєвими ґрунтами, помірний клімат, середньорічна температура 6-7°C, річна кількість опадів 1000-1200 мм

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу з домінантом підліска

Фітосозологічне значення:

Домінант підліска - *Synga josikaea* - занесений до Червоної книги України, Європейського червоного списку видів, що підлягають особливій охороні

Ботаніко-географічне значення:

Домінант підліска *Synga josikaea* є карпато-балканським ендемом

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани різновікові двох'ярусні із зімкненістю крон 0,6-0,7 I продуктивністю I-II бонітетів Перший ярус утворює *Fraxmus excelsior*, який у віці 60 років має висоту 15 м Другий ярус формує *Alnus incana* з участю *Acer campestre*, *Cerasus avium*, *Carpmus betulus* У добре вираженому (0,1-0,4) підліску переважає *Synga josikaea* з участю *Sax caepa*, *Viburnum opulus* Флористичне ядро формують мезопротрофільні та гігрофільні нітрофіли й слабоацидофільні види, утворюючи густий травостій (50-80%) *Caltha palustns*, *Carex bnzoides*, *Fihpendula denudata*, *Euphorbia palustns*, *Valenana exaltata*, *Acorutum gracile*, *Geum nvale*, *Crepis paludosa*, *Cirsium oleraceum*, *Equisetum sylvaticum*, *Impatiens nohtangere*, *Ranunculus repens*, *Stellarm nemorum*, *Veratrum lobelianum*, *Myosotis palustns*

Потенціал відновлюваності:

Задовільний

Режим охорони:

Абсолютна заповідність

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Климець (Закарпатська обл)

Рекомендації:

Резервування не охоплених охороною місцезростань Додаткове вивчення сучасного стану, організація моніторингу Сприяння лісовідновленню

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1977а, б, 1980, Стойко и др , 1980, Зеленая книга Украинской ССР, 1987, Голубец, Стойко, 1989, Стойко та ін , 1998

Acereto (platanoiditis) - Fraxinetum (excelsioris) lunariosum (redivivae)

Синтаксон:

Асоціація: Acereto (platanoiditis) - Fraxinetum (excelsioris) lunariosum (redivivae).

Синфітосозологічний індекс:

11,6.

Поширення в Україні:

Тернопільська обл. (Гримайлів).

Екологічні умови:

Схили північної і північно-східної експозиції (крутизна 20-40°) поблизу вершин з дерново-карбонатними ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів головного ярусу з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою - *Lunaria rediviva* - є палеоген-неогеновим реліктом, занесеним до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів зростають в межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний із зімкненістю крон 0,6-0,8. Перший ярус утворює *Fraxinus excelsior* I бонітету з домішкою *Quercus robur*. У другому ярусі переважає *Acer platanoides* з участю *Acer pseudoplatanus*, *Carpinus betulus*, *Tilia cordata*. У підліску трапляються *Corylus avellana*, *Sambucus nigra*. У травостої з покриттям 60-70% переважає *Lunaria rediviva* з участю *Aegopodia podagraria*, *Urtica dioica*, *Galanthus nivalis*, *Galium odoratum*, *Stellaria holostea*, *Arum besseranum*, *Corydalis cava*, *Asarum europaeum*, *Mercurialis perennis*, *Dryopteris filix-mas*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в природному заповіднику "Медобори".

Рекомендації:

Сприяння відновленню вихідних лісостанів.

Acereto (platanoiditis) - Fraxinetum (excelsioris) - scopoliosum (carnioliicae)

Синтаксон:

Асоціація: Acereto (platanoiditis) - Fraxinetum (excelsioris) - scopoliosum (carnioliicae).

Синфітосозологічний індекс:

11,6.

Поширення в Україні:

Тернопільська обл. (Гримайлів).

Екологічні умови:

Нижні частини крутих (15-40°) схилів північної і східної експозиції до заплави р. Збруч на висоті 240 м над р. м. Ґрунти дерново-карбонатні.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів головного ярусу з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою - *Scopolia carniolica* - палеоген-неогеновий релікт, занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти основних ярусів у межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани складної будови із зімкненістю крон 0,7-0,8. Перший ярус утворює *Fraxinus excelsior*, що зростає за I бонітетом. У другому ярусі переважає *Acer platanoides* з участю *Acer pseudoplatanus*, *Ulmus glabra*, *Carpinus betulus*. У травостої (70%) домінує *Scopolia carniolica*. Постійними видами є *Impatiens noli-tangere*, *Urtica dioica*, *Athyrium filix-feminae*, *Dryopteris filix-mas*, *Aegopodium podagraria*, *Lunaria rediviva*, *Allium ursinum*, *Corydalis cava*, *Galanthus ni-valis*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у природному заповіднику "Медобори".

Рекомендації:

Сприяння відновленню вихідних лісостанів.

Junipereta excelsae

Синтаксон:

Формація: Junipereta excelsae.

Асоціації: Juniperetum

(excelsae) achnatherosum (bromoidis), J. caricosum (cuspidatae), J. cladinosum (rangiferinae), J. brachipodosum (rupestris), J. bromopsidosum (cappadocicae), J. botriochloosum (ischaemi), J. festucosum (valesiacaе), J. helianthemosum (stevenii), J. hypnosum (cupressiformis), J. elytrigiosum (nodosae), J. poosum (sterilis), J. teucriosum (chamaedrytis), J.

thymosum (callieri), J. cotinoso (coggigriae) - elytrigiosum (nodosae), J. jasminosо (fruticantis) - achnatherosum (bromoiditis), J. jasmmoso (fruticantis) - botriochloosum (ischaemi), J. jasminosо (fruticantis) - caricosum (halleranae), J. jasminosо (fruticantis) - elytrigiosum (nodosae), J. jasminosо (fruticantis) - festucosum (valesiacaе), J. jasminosо (fruticantis) - hypnosum (cupressiformis), J. jasminosо (fruticantis) - poosum (sterilis), J. jasminosо (fruticantis) - teucriosum (chamaedrytis), J. juniperoso (oxycedri) - achnatherosum (bromoiditis), J. juniperoso (oxycedri) - bromopsidosum (cappadocicae), J. juniperoso (oxycedri) - caricosum (halleranae), J. juniperoso (oxycedri) - elytrigiosum (nodosae), J. juniperoso (oxycedri) - festucosum (valesiacaе), J. juniperoso (oxycedri) - poosum (sterilis), J. juniperoso (oxycedri) - thymosum (callieri), J. spireaoso (hypericifoliae) - hypnosum (cupressiformis), J. spireaoso (hypericifoliae) - poosum (sterilis), J. spireaoso (hypericifoliae) - teucriosum (chamaedrytis).

Синфітосозологічний індекс:

13,8.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (фрагментарне у західній частині та на Південному узбережжі).

Екологічні умови:

Круті, переважно південні, схили нижнього поясу гір до висоти 450, зрідка 600 м над р. м. із щербенисто-кам'янистими сухими та дуже сухими ґрунтами на вапняках та вулканічних породах. Середньорічна температура 10-14°C, річна кількість опадів 300-550 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінант є рідкісною рослиною, занесеною до Червоної книги України. Серед асектаторів є рідкісні види, також занесені до Червоної книги України: Cotperia comperiana, Anacamptis pyramidalis, Orchis simia, O. romana, Crocus angustifolius.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан розріджений, із замкненістю крон 0,4-0,6, утворений Juniperus excelsa. У віці 100-200 років він має висоту до 12 м, діаметр стовбурів 16-40 см, V бонітет. У складі Деревостану трапляються Quercus pubescens, Pistacia mutica, Pinus pityusa, P. pallasiana. Чагарниковий ярус розріджений (0,2-0,4), домінують відповідно до умов існування Cotinus coggygia, Jasminum fruticans, Juniperus oxycedrus, Spiraea hypericifolia. Покриття трав'яного ярусу ялівцевих угруповань не перевищує 60%, відзначається мозаїчністю та значною кількістю домінантів, які, закономірно змінюючи один одного, утворюють велику кількість сполучень. Домінантами виступають трав'янисті види: Achnatherum bromoidis, Elytrigia nodosa, Carex cuspidata, C. hallerana, Brachypodium rupestre, Bromopsis cappadocicae, Botrioshloa ichaemum, Festuca valesiaca, Poa sterilis,

чагарнички та напівчагарнички: *Heli-amthemum stevenii*, *Thymus callieri*, *Teucrium chamaedrys*, мох *Hypnum cupressiforme* та лишайник *Cladonia rangiferina*. Флористичне ядро складають середземноморські ксерофіти та мезоксерофітні види, степові понтичні та лучно-степові види, а також кримські ендеми.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються в Кримському, Ялтинському гірськолісовому природних заповідниках, у заповіднику "Мис Мартьян" та державних заказниках.

Рекомендації:

Дотримання режиму абсолютної заповідності організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко и др., 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Junipereta (excelsae) cistosa (taurici),
Querceto (pubescentis) - Junipereta (excelsae) cistosa (taurici)

Синтаксон:

Клас асоціацій: *Junipereta (excelsae) cistosa (taurici)*, *Querceto (pubescentis) - Junipereta (excelsae) cistosa (taurici)*.

Асоціації: *Juniperetum (excelsae) cistoso (taurici) - achnatherosum (bromoidis)*, *J. cistoso (taurici) - elytrigiosum (nodosae)*, *J. coronilloso (emeroiditis) - achnatherosum (bromoidis)*, *Querceto (pubescentis) - Juniperetum (excelsae) cistoso (taurici) - achnatherosum (bromoidis)*.

Синфітосозологічний індекс:

13,8.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (Південний берег Криму).

Екологічні умови:

Круті схили нижнього гірського поясу до висоти 450 м над р. м. із щербенисто-кам'янистими сухими та дуже сухими коричневими ґрунтами на вапняках клімат посушливо-теплий середземноморського типу, середньорічна температура 10-14°C, річна кількість опадів 300-550 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінант Деревостану є рідкісною рослиною, занесеною до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан розріджений, із зімкненістю крон 0,2-0,5, утворений *Juniperus excelsae*. У віці 100-200 років заввишки до 12м, діаметр стовбурів 16-40 см, з участю *Quercus pubescens* (подекуди співдомінує), *Pinus pityusa*, *Arbutus andrachne* та *Pistacia mutica*. Чагарниковий ярус розріджений (0,2), домінують, відповідно до умов існування, середземноморські ксерофітні види: *Coronilla emeroides* та *Cistus tauricus*. Покриття трав'яного ярусу не перевищує 50%, тут домінує *Achnatherum bromoides* або *Elytrigia nodosa*. Флористичне ядро складають середземноморські ксерофітні види: *Jasminum fruticans*, *Paliurus spinachristi*, *Scilla autumnalis*, *Fumana procumbens*, *F. arabica*, *Asperula galioides*, *Veronica multifida*, а також кримські ендеми *Jurinea sordida*, *Helianthemum stevenii*, *Thymus callieri*, *Pimpinella lithophylla*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються в Кримському, Ялтинському гірськолісовому природних заповідниках та "Мис Мартьян".

Рекомендації:

Дотримання режиму охорони організація моніторингу.

Літературні джерела:

Arbuteto (andrachnis) - Junipereta (excelsae)

Синтаксон:

Субформація: Arbuteto (andrachnis) - Junipereta (ex-celsae).

Асоціації: Arbuteto (andrachnis) - Juniperetum (excelsae) achnatherosum (bromoidis), A. - J. elytrigiosum (nodosae), A. - J. cistoso (taurici) - achnatherosum (bromoidis), A. - J. cistoso (taurici) - elytrigiosum (nodosae), A. - J. coronilloso (emeroidis) - achnatherosum (bromoidis).

Синфітосозологічний індекс:

16,4.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (західна частина Південного берега Криму, мис Март'ян).

Екологічні умови:

Круті схили нижнього гірського поясу до висоти 450 м над р. м. з щебенисто-кам'янистими сухими та дуже сухими коричневими фунтами на вапняках клімат посушливо-теплий середземноморського типу, середньорічна температура 10-14°C, річна кількість опадів 300-550 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінанту та співдомінанту деревного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінант і співдомінант деревного ярусу є рідкісними рослинами, занесеними до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан розріджений, із зімкненістю крон 0,2-0,5, утворений *Juniperus excelsa*. У віці 100-200 років заввишки до 12 м, діаметр стовбурів 16-40 см, співдомінантом виступає *Arbutus andrachne*, поодинокі трапляються *Quercus pubescens*, *Pistacia mutica*. Чагарниковий ярус розріджений (0,2) або відсутній. Домінантами чагарникового ярусу, відповідно до умов існування, виступають середземноморські ксерофітні види: *Coronilla emeroides*, *Cistus tauricus*. Покриття трав'яного ярусу не перевищує 50%, тут домінує *Achnatherum bromoidis* або *Elytrigia nodosa*. Флористичне ядро складають середземноморські ксерофітні види: *Jasminum fruticans*, *Paliurus spina-christi*, *Scilla autumnalis*, *Fumana procumbens*, *F. arabica*, *Asperula galioides*, *Veronica multifida*, а також кримські ендеми *Jurinea sordida*, *Helianthemum stevenii*, *Thymus callieri*, *Pimpinella lithophylla*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у природному заповіднику "Мис Март'ян".

Рекомендації:

Дослідження стану угруповань організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко и др., 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Pistacieto (muticae) - Junipereta (excelsae)

Синтаксон:

Субформація: Pistacieto (muticae)
- Junipereta (excelsae).

Асоціації: Pistacieto (muticae) -
Juniperetum (excelsae) jasminoso
(fruticantis)-achnatherosum (bromoidis), P. -
J. jasminoso (fruticantis) -
bromopsidetum (cappadocicae), P. -
J. jasminoso (fruticantis) -
caricosum (halleranae), P. - J.
jasminoso (fruticantis) -
elytrigiosum (nodosae), P. - J.
festucosum (valesiacaе).

Синфітосоологічний індекс:

13,8.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (фрагментарно в західній частині та на Південному березі Криму).

Екологічні умови:

Круті, переважно південні, схили нижнього поясу гір до висоти 450, зрідка до 600 м над р. м. зі щербенисто-кам'янистими сухими та дуже сухими ґрунтами на вапняках та вулканічних породах. Середньорічна температура 10-14°C, річна кількість опадів 300-550 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосоологічне значення:

Домінант і співдомінант є рідкісними рослинами, занесеними до Червоної книги України. Серед асектаторів є види, також занесені до Червоної книги України - *Comperm comperiana*, *Anacamptis pyramidalis*, *Orchis simm*, *O. romana*, *Crocus angustifolius*.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан розріджений, із зімкненістю крон 0,4-0,6, утворений *Juniperus excelsa*. У віці 100-200 років заввишки до 12 м, діаметр стовбурів 16-40 см, V бонітет. Співдомінантом деревного ярусу виступає *Pistacia mutica* (0,2), поодинокі трапляються також *Quercus pubescens*, *Pinus pallasiana*. Чагарниковий ярус розріджений (0,2-0,4), домінує *Jasminum fruticans*, поодинокі трапляються *Juniperus oxycedrus*, *Paliurus spinachristi*. Покриття трав'яного ярусу не перевищує 60%, відзначається мозаїчністю, домінантами виступають *Achnatherum bromoidis*, *Bromopsis cappadocicae*, *Elytrigia nodosa*, *Carex hallerana*, *Festuca valesiaca*. Флористичне ядро складають середземноморські ксерофітні та мезоксерофітні види (*Fumana procumbens*, *Veronica multifida*, *Dorycnium herbaceum*, *Teucrium polium*), степові понтичні (*Festuca rupicola*, *Thymus oculus christi*, *Eryngium campestre*, *Alyssum tortuosum*, *Stipa lessingiana*) та лучно-степові широкоареальні види (*Teucrium chamaedrys*, *Galium mollugo*, *Phleum phleoides*, *Medicago falcata*), а також кримські ендеми (*Helianthemum stevenii*, *Thymus callieri*).

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у Кримському, Ялтинському гірсько-лісовому природних заповідниках, у заповіднику "Мис Мартьян" і державних заказниках.

Рекомендації:

Дотримання режиму охорони організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко и др., 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Querceto (pubescentis) - Junipereta (excelsae)

Синтаксон:

Субформація: Querceto (pubescentis) - Junipereta (ex-celsae).

Асоціації: Querceto (pubescentis) - Juniperetum (excelsae)

achnatherosum (bromoidis), Q. - j. brachypodosum (rupestris), Q. - J. caricosum (cuspidatae), Q. - J. elytrigiosum (nodosae), Q. - J. juniperoso (oxycedri) - brachypodosum (rupestris), Q. - J. juniperosum (oxycedri) - caricosum (halleranae), Q. - J. juniperosum (oxycedri) -

elytrigiosum (nodosae).

Синфітосологічний індекс:

13,8.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (фрагментарне в західній частині та на Південному березі Криму).

Екологічні умови:

Круті, переважно південні, схили нижнього поясу гір до висоти 450, зрідка до 600 м над р. м. зі щербенисто-кам'янистими сухими та дуже сухими ґрунтами на вапняках та вулканічних породах. Середньорічна температура 10-14°C, річна кількість опадів 300- 550 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосологічне значення:

Домінант занесений до Червоної книги України. Серед асектаторів є рідкісні види, також занесені до Червоної книги України - *Comperia comperiana*, *Anacamptis pyramidalis*, *Orchis simia*, *O. romana*, *Crocus angustifolius*.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан розріджений, із зімкненістю крон 0,4-0,6, утворений *Juniperus excelsa*. У віці 100-200 років заввишки до 12 м, діаметр стовбурів 16-40 см, V бонітет. Співдомінантом деревного ярусу виступає *Quercus pubescens* (0,2), поодинокі трапляються також *Pistacia mutica*, *Pinus pallasiana*. Чагарниковий ярус розріджений (0,2-0,4), домінує *Juniperus oxycedrus*, поодинокі трапляються *Jasminum fruticans*, *Paliurus spina-christi*. Покриття трав'яного ярусу не перевищує 60%, відзначається мозаїчністю, домінантами виступають *Achnatherum bromoidis*, *Bra-chypodium rupestre*, *Carex cuspidata*, *C. hallerana*, *Elytrigia nodosa*. Флористичне ядро складають середземноморські ксерофітні та мезоксерофітні види (*Fumana procumbens*, *Veronica multifida*, *Dorycnium herbaceum*, *Teucrium polium*), степові понтичні (*Festuca rupicola*, *Inula oculus christi*, *Eryngium campestre*, *Alyssum tonuosum*, *Stipa lessingiana*) та лучно-степові широкоареальні види (*Teucrium chamaedrys*, *Galium mollugo*, *Phleum phleoides*, *Medicago falcata*), а також кримські ендеми (*Helianthemum stevenii*, *Thymus callieri*).

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у Кримському, Ялтинському гірсько- лісовому природних

заповідниках, природному заповіднику "Мис Мартьян", державних заказниках.

Рекомендації:

Дотримання режиму охорони організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко и др., 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Piceeta (abietis) juniperosa (sibiricae)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Piceeta (abietis) juniperosa (sibiricae).

Асоціації: Piceetum (abietis) juniperoso (sibiricae) - vaccinosum (myrtilli), P. juniperoso (sibiricae) - vaccinoso (myrtilli) - hylacomiosum.

Синфітосозологічний індекс:

12,2.

Поширення в Україні:

Високі Карпати.

Екологічні умови:

Верхня межа лісу на висоті 1600-1670 м

над р. м. Грунти щербеністі та кам'яністі, неглибокі (20-30 м) бурі лісові переважно добре дреновані. Клімат помірно холодний вологий, період активної вегетації становить 2-2,5 міс.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючого виду головного ярусу з домінантом підліска.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор на верхній межі поширення лісу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, із зімкненістю крон 0,4-0,6. Його формує *Picea abies* різного віку з продуктивністю IV-V бонітетів. У підліску переважає *Juniperus sibirica* з участю *Pinus mugo*, *Dusheikia viridis*. У трав'яно-чагарниковому ярусі переважає *Vaccinium myrtillus* з участю *Calamagrostis villosa*, *C. arundinacea*, *Rumex carpaticus*, *Homogone alpina*, *Soldanella hungarica*, *Luzula sylvatica*, *Oxalis acetosella*. Добре виражений моховий покрив утворюють *Hylacomium splendens*, *Plurozium schreberi*, *Rhytidiadelphus triquetrus*, *Polytrichum commune*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороною не забезпечений.

Рекомендації:

Залучення місцезростань до природно-заповідного фонду, організація моніторингу вивчення.

Літературне джерело:

Малиновський, 1980.

Piceeta (abietis) pineta (mugi)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Piceeta (abietis) pineta (mugi).

Асоціації: Piceetum (abietis) pineto (mugi)

- cala-magrostidosum (villosae), P.

pineto (mugi) - sphagnosum, P. pineto (mugi)

- vaccinosum (myrtilli), P. pineto (mugi)

- vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum,

Синфітосозологічний індекс:

12,3.

Поширення в Україні:

Високі Карпати (Чорногора).

Екологічні умови:

Привершинні та пригребневі

частини корінних схилів у межах висот

1400-1670 м над р. м. у смугах залягання флішу чорногірської світи, а також

складні грубоуламкові пісковики високих моренних валів, де переважають супіщані ґрунти.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора з домінантом підліска.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор на висотній межі поширення і на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, із зімкненістю крон 0,5. Його утворює *Picea abies* з продуктивністю III-

IV бонітетів. Підлісок 0,3—0,4 формує *Pinus mugo* заввишки 2—2,5 м. Трав'яно-

чагарничковий ярус з покриттям 50—60% утворюють бореальні оліготрофні ацидофільні

види: *Vaccinium myrtillus*, *Empetrum nigrum*, *Rhodococcum vitisideae*, *Calamagrostis*

villosa, *Homogone alpina*. Суцільний покрив утворюють мохи: *Hylocomium splendens*,

Plurozium schreberi, *Ptilium crista castrensis*, *Dicranum scoparium*, інколи панують види

роду *Sphagnum*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий і дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у Національному природному парку "Синевир", Карпатському

біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Залучення місцезростань до природно-заповідного фонду, організація моніторингу,

потребує вивчення сучасного стану.

Літературні джерела:

Стойко, 1977а, б Стойко и др., 1980 Стойко та ін., 1991 Шеляг-Сосонко та ін., 1997.

Fageto (sylvaticae) - Piceetum (abietis) stellariosum (nemori)

Синтаксон:

Асоціація Fageto (sylvaticae) -
Piceetum (abietis) stellariosum (nemori).

Синфітосозологічний індекс:

12,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Чорногора, Бескиди).

Екологічні умови:

Слабопохилі (5-10°) частини
схилів південно-західного макросхилу
у смугах проходження аргілітового флішу
із суглинистими і
важкосуглинистими

слабкооглеєними буроземами у
межах висот 1300-1350 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінуючі види основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,7-0,8. Перший ярус утворює *Picea abies* (0,3), яка у віці 120-150 років заввишки 15-18 м. У другому ярусі домінує *Fagus sylvatica* (0,6) заввишки 10 м з домішкою *Asper pseudoplatanus*. Деревні породи зростають за III-IV бонітетами. У чагарниковому ярусі поодинокі трапляються *Daphne mezereum*, *Salix carpaea*. Трав'яний покрив (95%) флористичне багатий. Константні супутники бука і смереки представлені однаково часто. Характерна рясність гігромезофітів. Основу травостою складає *Stellaria nemorum* (40%). Постійно зростають *Mercurialis perennis*, *Galium odoratum*, *Dryopteris filix-mas*, *Athyrium filixfemina*, *Oxalis acetosella*, *Pulmonaria obscura*, *Symphytum cordatum*, *Luzula luzuloides*, *Cicerbita alpina*, *Lilium martagon*, *Helleborus purpurascens*, *Corallorhiza trifida*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Віднесення до абсолютно заповідної зони. Оформлення созологічного паспорта.

Літературне джерело:

Шеляг-Сосонко та ін., 1997.

Lariceto (polonicae) - Piceetum (abietis)
vaccinosum (myrtilli), Lariceto (polonicae) - Pineto
(cembrae) - Piceetum (abietis) vaccinosum (myrtilli)

Синтаксон:

Асоціації: Lariceto (polonicae) - Piceetum (abietis) vaccinosum (myrtilli), Lariceto (polonicae) - Pineto (cembrae) - Piceetum (abietis) vaccinosum (myrtilli).

Синфітосозологічний індекс:

17,0.

Поширення в Україні:

Привододільні та Скибові Горгани.

Екологічні умови:

Скелясті круті південні й прилеглі до них схили крутизною 20-30° в межах

висот 600-1200 м над р. м. із світло-бурими оторфованими ґрунтами, утвореними на розсипищах твердих пісковиків. Клімат холодний гумідний з ознаками континентальності, середньорічна температура 6,1°C і середньорічна кількість опадів 1238 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінуючих видів.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор головного ярусу *Larix polonica* занесена до Червоної книги України та до Європейського червоного списку, *Picea cembra* - до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор - *Larix polonica* - є карпатським ендеміком, едифікатор та співедифікатор - *Pinus cembra* - на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,5. У невисокому (13-16 м) першому ярусі домінує *Picea abies* із значною участю *Larix polonica* та *Pinus cembra*. Всі дерева ростуть за IV бонітетом. У другому ярусі поодинокі зростають *Betula pendula*, *Abies alba*, *Fagus sylvatica*. Підлісок не сформований, поодинокі трапляються *Sorbus aucuparia*. Трав'яно-чагарниковий ярус (80%) бідний. У ньому переважають оліготрофні і олігомезотрофні види: *Vaccinium myrtillus*, *Rhodococcum vitis-idaea*, *Calamagrostis villosa*, *Dryopteris carthusiana*, *Lycopodium annotinum*, *Melampyrum herbichyi*. Моховий ярус формують *Dicranum scoparium*, *Leucobrium glaucum*, *Polytrichum alpestre*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказниках Кедрин та Скит-Манявський.

Рекомендації:

Організація моніторингу. Оформлення созологічного паспорта і підвищення созологічного статусу (може бути об'єктом Зеленої книги Європи).

Літературні джерела:

Стойко, 1977а, б Стойко и др., 1980 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Голубец, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1995 Стойко та ін., 1998.

Pineto (cembrae) - Piceeta (abietis)

Синтаксон:

Субформація: Pineto (cembrae) - Piceeta (abietis).

Асоціації: Pineto (cembrae) - Piceetum (abietis)

dryopteridosum (austriacae), P. - P. sphagnosum, P. - P. vaccinosum (myrtilli), P. - P. vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum, P. - P. vaccinoso (myrtilli) - sphagnosum, P. - P. rhodococcoso (vitis-idaeae) - sphagnosum.

Субформація Pineto (cembrae) - Abieto (albae) - Piceeta (abietis).

Асоціації: Pineto (cembrae) - Abieto (albae)

- Piceetum (abietis) dryopteridosum (austriacae), P. - A. - P. vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum.

Синфітосозологічний індекс:

15,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Горгани, Покутсько-Буковинські Карпати, Чорногора, Чивчини).

Екологічні умови:

Схили різної експозиції та стрімкості у межах 800- 1600 м над р. м., клімат від прохолодного до холодного гірсько-лісові підзолисті дуже скелетні, переважно брилово-скелетні, легкосуглинисті і супіщані ґрунти, рідше торф'янисті літосолі у смугах проходження потужних невапнистих кварцових пісковиків, гравелітів та конгломератів ямненської та чорногорської світ.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі, співедифікатором яких є *Pinus cembra* - ранньоголоценовий реліктовий вид.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор - *Pinus cembra* - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор та співедифікатор на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий одноярусний, із зімкненістю крон 0,5 і продуктивністю IV бонітету. Його утворюють *Picea abies* та *Pinus cembra*, які у віці 100- 300 років досягають висоти 13-22 м. У ярусі підліску зростають *Rubus idaeus*, *Sorbus aucuparia*, на верхніх гіпсометричних рівнях - *Pinus mugo*. У густому (90%) трав'яно-чагарниковому ярусі флористичне ядро утворюють ацидофільні оліго- та мезотрофні бореальні види: *Vaccinium myrtillus*, *Rhodococcum vitis-idaea*, *Athyrium distentifolium*, *Dryopteris austriaca*, *Homogone alpina*, *Hyperzia selago*, *Lycopodium annotinum*, *Luzula luzuloide*, *L. sylvatica*, *Senecio fuc-hsii*. Моховий покрив утворюють *Plurozium schreberi* з домішкою *Polytrichum commune*, *P. formosum*, *P. juniperinum*, *Hylocomium splendens*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у природному заповіднику "Горгани", Карпатському національному природному парку, заказнику Кедринський, Тавпиширський (Івано-Франківська обл.).

Рекомендації:

У природоохоронних об'єктах віднесення місцезростань до зони абсолютної

заповідності організація моніторингу лісогосподарські заходи з лісовідновлення.

Літературні джерела:

Гринь, 1954 Стойко, 1961а, 1966,1977а, б, 1980 Стойко, 1984 Голубец, Малиновский, 1969 Берко, 1970 Голубець, 1971, 1977 Мілкіна, 1980 Стойко и др., 1980 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Голубец, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1991 Стойко та ін., 1995 Стойко та ін., 1998.

Abieto (albae) - Pineto (sylvaticae) - Piceetum (abietis) vaccinioso (myrtilli) - hylocomiosum, Pineto (sylvestris) - Abieto (albae) - Piceetum (abietis) vaccinioso (myrtilh) - hylocomiosum

Синтаксон:

Асоціації: Abieto (albae) - Pineto (sylvaticae) - Pice-etum (abietis) vaccinioso (myrtilli) - hylocomiosum, Pineto (sylvestris) - Abieto (albae) - Piceetum (abietis) vaccinioso (myrtilli) - hylocomiosum.

Синфітосозологічний індекс:

13,0-13,4.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Горгани).

Екологічні умови:

Помірний та помірно холодний клімат висота 600-1200 м над р. м.,

на схилах південних румбів з гірсько-лісовими підзолистими сильноскелетними легкосуглинистими ґрунтами в смугах проходження пісковиків ямненської світи.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі, де співведифікатором виступає реліктовий для Карпат - Pinus sylvestris.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти головного ярусу - Abies alba та Picea abies - на південно-східній та північно-східній межах ареалу відповідно.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий, складної будови, із зімкненістю крон 0,5-0,7 та продуктивністю II-III бонітетні його утворюють Picea abies, що переважає, Abies alba, Pinus sylvestris, які мають висоту 15-25 м. Ярус підліска несформований, поодинокі зростають, кущі Sorbus aucuparia, Salix caprea, Rubus idaeus, Sambucus racemosa. У трав'яно-чагарниковому ярусі, покриття якого від 20 до 90%, флористичне ядро утворюють ацидофільні, переважно бореальні, рідше неморальні та азональні види: Vaccinium myrtillus (50-70%), Phodococcum vitis-idaea, Majanthemum bifolium, Dryopteris austriaca, D. filix-mas, Pteridium aquilinum, Athyrium filix-femina. У суцільному моховому покриві переважає Pleurozium schreberi з участю Hylocomium splendens, Ptilium crista-castrensis, Dicranum scoparium, Leucobrium glaucum.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському національному природному парку.

Рекомендації:

Віднесення до абсолютно заповідної зони у Карпатському національному природному парку. За рештою місцезростань - організація моніторингу.

Літературне джерело:

Tilieto (cordatae) - Fageto (sylvaticae) – Piceetum (abietis) spireoso (mediae) - athynosum (filix-feminae)

Синтаксон:

Асоціації: Tilieto (cordatae) -
Fageto (sylvaticae) - Piceetum
(abietis) spireoso (mediae) - athynosum
(filix-feminae).

Синфітосозологічний індекс:

13,0..

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Скибові
Горгани, Міжгір'я).

Екологічні умови:

Великі вододільні сідловини, через
які прориваються теплі повітряні маси

з угорських степів, у межах висот 900-
1200 м над р. м., із добре розвинутими щербенистими буроземними ґрунтами потужністю 60-65
см, з великими запасами органічної речовини.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі, з участю *Tilia cordata*
у висотному поясі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,7-0,8. Перший ярус утворюють *Picea abies*
II бонітету, рідше I і III бонітетів. Другий ярус (0,3) формують *Fagus sylvatica* та *Tilia cordata*,
які зростають за IV бонітетом. Підлісок (0,2) утворює *Spirea media*. Травостій має покриття
40-45%. Його основу скла-V дають бореальні та неморальні види: *Athyrium filix-femina*,
Oxalis acetosella, *Galeobdolon luteum*, *Galium odoratum*, *Sanicula europaea*, *Dentaria*
glandulosa, *Vaccinium myrtillus*, *Luzula sylvatica*. Мохи покривають 30-40% площі, домінантом
яких є *Hylacomium splendens*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Заказник.

Забезпеченість охороною:

Охороною не охоплений.

Рекомендації:

Лісогосподарські заходи повинні бути спрямовані на відновлення *Fagus sylvatica* та *Tilia cordata*
у цих несприятливих умовах. Організація моніторингу заслуговує додаткового вивчення.

Літературне джерело:

Голубец, Стойко, 1989.

Pineta cembrae

Синтаксон:

Формація: Pineta cembrae.

Асоціації: Pinetum (cembrae) hylocomiosum, P. sphagnum, Betuleto (pendulae) - Pinetum (cembrae) vaccinosum (myrtilli), Piceeto (abietis) - Pinetum (cembrae) cladinosum, P. - P. vaccinosum (myrtilli), P. - P. vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum, P. - P. vaccinoso (myrtilli) - sphagnum, P. - P. lycopodioso (clavati) - hylocomiosum, Abieto (albae) - Piceeto (abietis) - Pinetum

(cembrae) vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum, A. - P. - P. vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum.

Синфітосологічний індекс:

14,2-15,2.

Поширення в Україні:

Північно-східні макросхили Горган (верхів'я басейнів річок Свіча, Ломниця, Солотвинська Бистриця, Бистриця Надворнянська) та Закарпаття (схили гір Попадя, Малий і Великий Горган, Тавпіширський заказник).

Екологічні умови:

Схили різної експозиції та стрімкості, з торф'янистими дуже кислими грубоскелетними літосолями на невапнистих кварцових пісковиках ямненської світи у межах висот 1250-1575 м над р. м. Холодний клімат середньорічна температура 6,1°C і середньорічна кількість опадів 1238 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості пануючих видів, де едифікатором є Pinus cembra - ранньоголоценовий вид.

Фітосологічне значення:

Едифікатор - Pinus cembra - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор Pinus cembra, співедифікатори Abies alba та Picea abies зростають на межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани різновікові (100-300 років), із зімкненістю крон 0,5 і продуктивністю III-IV бонітетів, заввишки 13-20 м. Їх формує Pinus cembra, часто із співдомінуванням Picea abies та Abies alba, поодинокі трапляються Betula pendula. Ярус підліска несформований. Поодинокі тут зростають Sorbus aucuparia, Pinus mugo, Juniperus sibirica, Salix silesiana. У густому (80-90%) трав'яно-чагарниковому ярусі переважають бореальні монтанні оліготрофні ацидофільні види: Vaccinium myrtillus, Rhodococcum vitis-idaeus, Luzula sylvatica, Melampyrum herbichyi, Calamagrostis villosa, Lycopodium clavatum, Homogone alpina, Soldanella hungarica, Leucanthemum rotundifolium. Моховий ярус утворюють Dicranum scorarium, рідше - Plurozium schreberi, Hylocomium splendens, Leucobrium glaucum.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському національному природному парку, природному заповіднику "Горгани", заказниках Кедринський, Тавпіширський, Садки, Джурджийський.

Рекомендації:

Залучення решти місцезростань до природно-заповідного фонду. Необхідне сприяння відновленню *Pinus sembra*.

Літературні джерела:

Стойко, 1961, 1977а, б, 1980 Голубец, Малиновский, 1969 Мілкіна, 1980 Стойко и др., 1980 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Голубец, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1991 Стойко та ін., 1995 Стойко та ін., 1998.

Pineta kochianae

Синтаксон:

Формація: Pineta kochianae.
Асоціації: Pinetum (kochianae) caricosum (humilis), P. (kochianae) laserosum (trilobi), P. (kochianae) cotinoso (coggygriae) - brachypodiosum (rupestris), P. (kochianae) cotinoso (coggygriae) - caricosum (humilis), P. (kochianae) juniperoso (hemisphaericae), Betuleto (pendulae) - Pinetum (kochianae) caricosum (humilis).

Синфітосозологічний індекс:

11,5.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (Головна гряда від Ялти до Алушти).

Екологічні умови:

Південний макросхил, окремі місцезнаходження на північному макросхилі на висоті 900-1300 м над р. м. На сухих і свіжих малопотужних бурих і темно-бурих ґрунтах.

Середньорічна температура 5-7°C, середньорічна кількість опадів 700 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора і домінантів підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній межі ареалу. Pinus kochiana є вікарним видом щодо P. sylvestris. Ценотична будова Деревостан одноярусний, із зімкненістю крон 0,6- і флористичне ядро. 0,8. Домінує Pinus kochiana (тільки в районі Головкинського водоспаду із значною участю Betula pendula). У віці 80-200 років висота Деревостану 15-25 м, II-V бонітет. Поодинокі трапляються Carpinus betulus, Fagus sylvatica, Acer stevenii, Pinus pallasiana. Чагарниковий ярус частіше за все відсутній або його утворюють Cotinus coggygriae, Juniperus hemisphaericum з незначною участю Euonymus europaea, E. verrucosa, Sorbus graeca, Ligustrum vulgare. Проективне покриття трав'яного ярусу коливається від 20 до 80%, в ньому домінують, відповідно до асоціації, Carex humilis, Laser trilobum або Bra-chypodium rupestre. Флористичне ядро складають лучно-степові широкоареальні види: Filipendula vul-garis, Geranium sanguineum, Galium verum, Inula ensifolia, Teucrium chamaedrys, Clinopodium vulgare, бореальні: Moneses uniflora, Pyrola rotundifolia, Antennaria dioica та кримські ендеми - Pulsatilla taurica, Senecio jailicola, Androsace taurica.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Кримському та Ялтинському гірсько-лісовому природних заповідниках. Рекомендації:

Дотримання заповідного режиму, організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980, Зелена книга Української ССР, 1987 Дидух, 1992.

Pineta pallasianae

Синтаксон:

Формація: *Pineta pallasianae*.

Асоціації: *Pinetum (pallasianae) caricosum (humilis)*, *Querceto (petraeae)*
- *Pinetum (pallasianae) caricosum (humilis)*.

Синфітосозологічний індекс:

11,5.

Поширення в Україні:

Гірський Крим, південний макросхил. Екологічні умови:

На верхній частині південних схилів зі слабкорозвинутими бурими та коричнево-бурими ґрунтами на вапняках, до висоти 800-900, рідше 1200 м над р.

м. Середньорічна температура 1-WS, річна кількість опадів 600-700 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного У ролі значення. асектатора трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України: *Platanthera chlorantha*, *Limodorum abortivum*, *Goodyera repens*, *Orchis purpurea*, *Paeonia daurica*.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі ареалу та на межі висотного поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,5-0,6. Перший ярус утворює *Pinus pallasiana*, у віці 90-100 років стовбури заввишки 20-25 м, їх діаметр 20-60 см, II-III бонітет. Розріджений другий ярус формують поодинокі дерева *Pinus kochiana*, *Quercus petraea*, *Carpinus betulus*. Чагарниковий ярус відсутній. Трав'яний покрив (до 50%) утворює *Carex humilis* (25-30%) за участю субсередземноморських (*Brachypodium rupestre*, *Laserpitium hispidum*), широкоареальних лучно-степових (*Teucrium chamaedrys*, *Inula ensifolia*, *Leonthodon asperus*) та ендемічних кримських видів (*Paeonia daurica*, *Helianthemum stevenii*, *Androsace taurica*).

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Абсолютна і регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у Ялтинському гірсько-лісовому та Кримському природних заповідниках.

Рекомендації:

Сприяння відновленню організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Зелена книга Української ССР, 1987 Дидух, 1992.

Pineta pityusae

Синтаксон:

Формація: Pineta pityusae.
Асоціації: Pinetum (pityusae)
achnatherosum (bromoidis), P.
(pityusae) elytriosum (nodosae),
P. (pityusae) nudum.

Синфітосоологічний індекс:

14,1.

Поширення в Україні:

Гірський Крим, мис Айя
(Севастопольський р-н), Новий
Світ (Судацький р-н).

Екологічні умови:

Круті південні схили із
щербенисто-кам'янистими сухими коричневими ґрунтами на вапняках, у межах висот до 250 м
над р. м. Середньорічна температура 12-13°C, річна кількість опадів 280- 400 мм.

Фітоценотичне значення:

Субсередземноморські угруповання із звичайним типом асоційованості домінантів.

Фітосоологічне значення:

Домінант деревного ярусу занесений до Червоної книги України, він є реліктовим та
ендемичним видом.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання в острівному місцезнаходженні.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,2-0,8, сформований *Pinus pityusa*. Висота дерев
від 5 до 25 м, діаметр стовбурів 10-50 см, V бонітет. Поодинокі трапляються *Juniperus*
excelsa, *Pistacia mutica*, *Arbutus andrachne*. Чагарниковий ярус не сформований,
поодинокі можуть траплятися *Coronilla emeroides*, *Paliurus spina-christi*, *Juniperus oxi-*
cedrus, *Cotinus coggygria*, *Jasminum fruticans*. Проективне покриття трав'яного покриву
може досягати 60% або він зовсім не розвинутий. Відповідно до асоціації, в ньому
домінують *Achnatherum bromoides* або *Elytrigia nodosa*. Флористичне ядро
складають субсередземноморська види (*Fumana procumbens*, *Dorycnium herbaceum*,
Teucrium polium), кримсько-кавказькі (*Hedysarum candidum*, *Onosma rigidum*, *Seseli dichotomum*)
та кримські ендеми (*Thymus callieri*, *Jurinea sordida*, *Helianthemum stevenii*).

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказниках Мис Айя, Новий Світ.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко и др., 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Pinetum (sylvaticae) caricosum (humilis)

Синтаксон:

Асоціація *Pinetum (sylvaticae) caricosum (humilis)*.

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Гологори, Вороняки, Кременецькі гори, Опілля, Медобори, Донецька обл.

Екологічні умови:

Стрімкі (20-50°) схили південних експозицій близько до поверхні залягають мергелі, вапняки або тортонські пісковики.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення. Фітоценози є дериватами реліктових угруповань.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант головного ярусу на південній межі суцільного поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Розріджений Деревостан із зімкненістю крон 0,3-0,5 утворює *Pinus sylvestris*. Подекуди формується підлісок із *Corylus avellana*, *Frangula alnus*, *Swida sanguinea*, *Viburnum opulus*. Густих (40-60%) травостій утворює *Carex humilis* із співдомінантами *Brachipodium pinnatum*, *Anthericum ramosum*, *Coronilla coronata*, *Stipa pennata*. Наявність палеоген-неогенових реліктів (*Carlina onopordifolia*, *Daphne cneorum*, *Coronilla coronata*) і степових видів (*Carex humilis*, *Cerasus fruticosa*, *Linum flavum*, *Stipa pennata*) свідчить про реліктовий характер фітоценозів.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Національному природному парку "Свята Гора", в пам'ятках природи місцевого значення та заказниках Лиса гора, Біла гора, Жулицька Гора (Львівська обл.), у філії природного заповідника "Медобори" - Кременецькі гори (Тернопільська обл.).

Рекомендації:

Сприяння лісовідновленню, організація моніторингу.

Літературні джерела:

Котов, 1939 Голубец, Стойко, 1979 Остапко, 1990 Стойко та ін., 1998.

Pinetum (sylvestris) empetroso (nigrae),

P. empetroso (nigrae) - sphagnosum

Синтаксон:

Асоціації: Pinetum (sylvestris) empetroso (nigrae), P. empetroso (nigrae) - sphagnosum.

Синфітосозологічний індекс:

11,1 - 11,8.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (басейни річок Прут, Ломниця, Бистриця Надворнянська).

Екологічні умови:

Пологі схили північно-західних експозицій крутизною до 5° на висоті 800 м над р. м. Кам'янисті розсипища з

поганим дренажем. Ґрунтовий покрив не розвинутий і представлений великими уламками ямненського пісковика, між брилами та в тріщинах якого є незначна кількість дрібнозему.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу з домінантом чагарникового ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант чагарникового ярусу на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан однарусний, із зімкненістю крон 0,4-0,5. Його формує Pinus sylvestris IV-V бонітетів, яка у віці 90-100 років заввишки 8-10 м. Значна участь у Деревостані Betula pendula. У чагарниковому ярусі (80%) домінує Empetrum nigrum (40%) з участю Vaccinium myrtillus (20%), Rhodococcum vitis-idaea, Ledum palustre, Huperzia selago. Часто уламки пісковика вкриті моховим покривом із видів роду Sphagnum, який утворює суцільні подушки завтовшки 15-25 см.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороною не забезпечені.

Рекомендації:

Залучення місцезростань до природно-заповідного фонду. Додаткове вивчення.

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1980 Голубец, Малиновский, 1969 М'якушко, 1971 Мілкіна, 1975, 1980 Стойко и др., 1980 Зеленая книга Украинской ССР, 1987.

Pineta (sylvestris) cotinosa (coggigriae),

Querceto (roboris) - Pineta (sylvestris) cotinosa (coggigriae)

Синтаксон:

Клас асоціацій: *Pineta (sylvestris) cotinosa (coggigriae) Querceto (roboris) - Pineta (sylvestris) cotinosa (coggigriae)*.

Асоціації: *Pinetum (sylvestris) cotinoso (coggigriae) - calamagrostidosum (epigeioris)*, *P. cotinosum (coggigriae) nudum*, *P. cotinoso (coggigriae) stipposum (pulcherrimae)*, *Betuleto (pendulae) - Pinetum (sylvestris) cotinosum (coggigriae) nudum*, *Querceto (roboris) - Pinetum (sylvestris) cotinoso (coggigriae)*

- *polygonatosum (multiflorae)*.

Синфітосозологічний індекс:

11,8-12,5.

Поширення в Україні:

Правобережні крейдяні схили берегів Сіверського Дінця у середній течії (с. Богородичне Слово'янського р-ну Донецької обл.).

Екологічні умови:

Крейдяні схили зі змитими перегнійно-карбонатними ґрунтами з гумусовим горизонтом потужністю до 40 см. Середньорічна температура 7°C, середньорічна кількість опадів 450 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу та підліска.

Фітосозологічне значення:

Реліктові ендемічні угруповання. Один з домінантів травостою - *Stipa pulcherrima* - занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант підліска на північно-східній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Невисокий (12-15 м) та розріджений (0,4) деревостан утворює *Pinus sylvestris* (var. *cretacea*). Інколи *Quercus robur* формує неясно виражений ярус підліска, де панує *Cotinus coggigriae* з домішкою *Euonymus verrucosus*, *E. europaea*, *Ligustrum vulgare*, *Prunus spinosa*, *Crataegus foliolosa*, *C. pentagyna*, *Acer tataricum* та ін. Травостій розвинутий нерівномірно, його покриття коливається від 10 до 55%. Основу складають кретофільні ендеми (*Festuca cretacea*, *Serratula tanaitica*, *Scutellaria cretica*, *Thymus cretaceus* та ін.), понтичні ендеми (*Vupleurum falcostum*, *Euphorbia stepposa*, *Jurinea arachnoidea* та ін.). Широко представлена група степових євразійських ксерофітів (*Festuca valesiaca*, *Stipa pulcherrima*, *S. zaleskii*, *S. pennata*, *Salvia nutans* та ін.). Звичайними є і неморальні види - *Convallaria majalis*, *Carex pilosa*, *C. michelii*, *Polygonatum multiflorum* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Національному природному парку "Свята Гора".

Рекомендації:

Віднесення до абсолютно заповідної зони. Сприяння природному відновленню сосни.

Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Зеленая книга Украинской ССР, 1987.

Pineta (sylvestris) rhododendrosa (lutei)

Синтаксон:

Клас асоціацій: *Pineta (sylvestris) rhododendrosa (lutei)*.
Асоціації: *Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei) - caricosum (brizoiditis)*, *P. rhododendroso (lutei) - moli-niosum (caeraleae)*, *P. rhododendrosium (lutei) nudum*, *P. rhododendroso (lutei) - vaccinosum (myrtilli)*, *Querceto (roboris) - Pinetum (sylvestris) rhododendroso (lutei) - caricosum (brizoiditis)*, *Q.-P. rhododendroso (lutei) - molinosum (caeruleae)*, *Q.-*

P. rhododendrosium (lutei) nudum, *Q.-P. rhododendroso (lutei) - sphagnosum*, *Q.-P. rhododendroso (lutei) - vaccinosum (myrtilh)*.

Синфітосозологічний індекс:

13,6-13,8.

Поширення в Україні:

Центральне Полісся (Східна частина Рівненської обл. та північно-західна - Житомирської).

Екологічні умови:

Рівнинні та понижені місця із свіжими дерновослабкопідзолистими і середньопідзолистими глеюватими, глинисто-піщаними (чи супіщаними) ґрунтами на флювіогляціальних, древньоалювіальних відкладах і гранітах. Середньорічна температура 6°C, річна кількість опадів 600-650 мм,

Фітоценотичне значення:

Унікальний для України тип асоційованості едифікатора та співедифікатора з домінантом підліска, утвореного палеоген-неогеновим реліктом - *Rhodo-dendron luteum*.

Фітосозологічне значення:

Едифікатор і домінанти підлеглих ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант підліска має диз'юнктивний ареал.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Одноярусний Деревостан із зімкненістю крон 0,7-0,8 утворює *Pinus sylvestris*, часто із значною домішкою *Quercus robur*. Середньовіковий Деревостан досягає висоти 25-27 м, продуктивність I-II бонітету. Густих (0,6-0,8) і середньовисокий (до 2 м) підлісок формує *Rhododendron luteum* з поодинокими домішками *Frangula alnus*, *Rubus caesius*. Трав'яно-чагарниковий ярус характеризується мозаїчністю і має покриття від 20-25 до 70%. Його основу складають бореальні лісові види (*Vaccinium myrtillus*, *Pirola minor*, *P. rotundifolia*, *Luzula pilosa*, *Trientalis europaea*), неморальні (*Carex brizoides*, *Melica nutans*, *Festuca gigantea*), а також лучно-болотні види з широкими ареалами (*Carex nigra*, *S. cinerea*, *Lysimachia vulgaris*, *Ranunculus acris*). Моховий покрив не виражений, поодинокі трапляються *Polytrichum juniperinum*, *Pleurozium schreberi*, в пониженнях - *Sphagnum nemoreum*, *S. centrale*, *S. palustre*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Регульована заповідність в охоронних об'єктах, в решті місцезростань - збалансоване природокористування.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Городницький і пам'ятці природи Урочище Корніїв (Житомирська обл.).

Рекомендації:

Організація моніторингу. Може бути об'єктом Зеленої книги Європи.

Літературні джерела:

Барбарич, 1953, 1955, 1962 Поварніцин, 1955, 1959, 1971 М'якушко, 1975 Смик, 1975 Мякушко, 1978 М'якушко, Козьяков, 1981 Андрієнко, 1983 Андриенко, Шеляг-Сосонко, 1983 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дідух та ін., 1993.

Fageto (sylvaticae) - Pmeta (sylvestris)

Синтаксон:

Субформація: Fageto (sylvaticae) - Pineta (sylvestris). Асоціації: Fageto (sylvaticae) - Pinetum (sylvestris) caricosum (brizoiditis), F. - P. dryopteridosum (austriacae), F. - P. oxalidosum (acetosellae), F. - P. vaccinosum (myrtilli), F. - P. coryloso (avellanae) - oxalidosum (acetosellae).

Синфітосозологічний індекс:

13,4.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя, Вороняки).

Екологічні умови:

Підніжжя та нижні частини схилів горбів з дерново-підзолистими супіщаними вологими ґрунтами на водно-льодовикових відкладах, перекритих тонким шаром вапняків чи мергелів. Середньорічна температура 7°C, річна кількість опадів 650-700 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів деревного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант головного ярусу - *Pinus sylvestris* - на південній межі поширення, *Fagus sylvatica* - на пів-нічно-східній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,7-0,8. Перший ярус з незначною зімкненістю крон (0,3-0,4) утворює *Pinus sylvestris*, яка у віці 80-120 років має висоту 24-30 м і продуктивність Іа бонітету. У другому, густішому (0,5), ярусі переважає *Fagus sylvatica* з домішкою *Quercus robur*, *Q. petraea*, *Abies alba*, *Betula pendula*. У реформованому підліску поодинокі зростають *Daphne mezereum*, *Euonymus verrucosa*, *Genista tinctoria*, *Corylus avellana*, остання іноді домінує. У порівняно рідкому травостої (30%) домінантами виступають *Oxalis acetosella*, *Vaccinium myrtillus*, *Carex brizoides*, *Dryopteris austriaca*. Постійно трапляються бореальні (*Vaccinium vitis-idaea*, *Luzula pilosa*, *Pyrola rotundifolia*, *Trientalis europaea*, *Pteridium aquilinum*) та неморальні широкоареальні (*Galium odoratum*, *Brachipodium sylvaticum*, *Viola reichenbachiana*, *Mycelis muralis*) з незначною участю гірських видів (*Astrantia major*, *Aposeris foetida*).

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в природному заповіднику "Розточчя".

Рекомендації:

Організація моніторингу. Сприяння відновленню сосни.

Літературні джерела:

Косець, 1947 Шишова, 1954 Поварніцин, 1971 Шеляг-Сосонко, 1977 Зелена книга Української ССР, 1987 Мельник, 1995 Ткачик, 1995.

Piceeto (abietis) - Pmeta (sylvestris)

Синтаксон:

Субформація: Piceeto (abietis) - Pineta (sylvestris).

Асоціації: Piceeto (abietis) - Pinetum (sylvestris) vaccinoso (myrtilli) - cladmosum, P. - P. vaccinoso (myrtilli) - sphagnosum, P. - P. vaccinoso (myrtilli) - polytrichosum.

Синфітосозологічний індекс:

11,3.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Горгани).

Екологічні умови:

Клімат від помірного до холодного, середньорічна температура 5-6°C, річна кількість опадів 1000-1200 мм висота 560-1250 м над р. м., на південних схилах із гірсько-лісовими підзолистими сильно-скелетними супіщаними та легкосуглинистими ґрунтами у смугах проходження пісковиків ямненської світи чи на торф'яних болотах.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінуючих видів. Реліктові угруповання, що збереглися в Карпатах із раннього голоцену.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор зростає на південно-західній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,6-0,7. Перший ярус формує *Pinus sylvestris* III-IV бонітетів, яка у віці 150 років досягає висоти 15-22 м. Другий ярус утворює *Picea abies* IV-V бонітетів. Поодинокі зростають *Betula pendula*. У несформованому підліску звичайні *Sorbus aucuparia*, *Sambucus racemosa*, *Lonicera xylosteum*, *Rubus idaeus*. У трав'яно-чагарниковому ярусі, проективне покриття якого коливається від 20 до 90%, флористичне ядро становлять оліготрофні, рідше евтрофні, переважно ацидофільні бореальні, рідше неморальні види - *Vaccinium myrtillus* (35-50%), *Rhodococcum vitis-idaea*, *Majanthemum bifolium*, *Dryopteris filix-mas*, *D. carthusiana*, *Luzula luzuloides*, *Lycopodium annotinum*, *Oxalis acetosella*, *Pteridium aquilinum*, *Polygonatum verticillatum*. З лишайників переважають *Cetraria islandica*, серед мохів - *Polytrichum formosum*, *P. commune*, види роду *Sphagnum*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському національному природному парку, заказнику Бредулецький, пам'ятках природи Урочище Сокіл, Урочище Тарниці (Івано-Франківська обл.).

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони у національному парку. Організація моніторингу в решті місцезростань. Віднесення до відновлювальних зон екомережі.

Літературні джерела:

М'якушко, 1971 Мілкіна, 1975 Голубец, Стойко, 1979 Стойко и др., 1980 Голубец и др., 1988.

Querceto (petraeae) - Pineta (sylvestris)

Синтаксон:

Субформація: Querceto (petraeae) - Pineta (sylvestris).

Асоціації: Querceto (petraeae) - Pinetum (sylvestris) pteridiosum (aquilini), Q. - P. vaccinosum (myrtilli).

Синфітосозологічний індекс:

12,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Горгани).

Екологічні умови:

Південні та прилеглі до них схили на висоті 600- 1100 м над р. м. з

кам'янистими слабозвинутими

гірсько-лісовими підзолистими супіщаними та легкосуглинистими ґрунтами у смугах

проходження пісковиків ямненської світи. Прохолодний клімат, середньорічна температура 5-6°C і середньорічна кількість опадів 1000-1200 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - Pinus sylvestris - у Карпатах має острівне поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний різновіковий, із зімкненістю крон 0,6-0,7. Перший ярус формує Pinus sylvestris III-II бонітетів. У другому ярусі переважає Quercus petraea (0,3). У реформованому підліску трапляються Sorbus aucuparia, Lonicera xylosteum, Sambucus racemosa. Основу трав'яно-чагарникового ярусу, проективне покриття якого становить 30-80%, складають бореальні види - Vaccinium myrtillus, Rhodococcum vitis-idaea, Calluna vulgaris, Preridium aquilinum, Oxalis acetosella, Majanthemum bifolium. Із прилеглих лісів сюди проникають неморальні види. Серед мохів трапляються Dicranum scoraria, Polytrichum formosum, P. commune.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний,

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському національному природному парку.

Рекомендації:

Віднесення до абсолютно заповідної зони у національному парку. Залучення решти місцезростань до природно-заповідного фонду. Додаткове вивчення сучасного стану.

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1980 Мілкіна, 1980 Стойко и др., 1980 Зелена книга Української ССР, 1987.

Querceto (roboris) - Pinetum (sylvestris) daphnosum (cneori)

Синтаксон:

Асоціація Querceto (roboris) - Pinetum (sylvestris) daphnosum (cneori).

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Київська обл. (с. Сошники, Бориспільський р-н).

Екологічні умови:

Наявність піщаних валів заввишки 5-7 м, які утворилися внаслідок перевіювання жовто-сірих флювіогляціальних пісків

з гіпсометричне нижчих рівнів долини Дніпра. Піски перекривають лесові відклади, котрі подекуди виходять на поверхню. Ґрунти дерново-середньопідзолисті.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінант травостою - *Daphne sneorum* - та низка видів травостою (*Pulsatilla nigricans*, *Stipa pennata*) занесені до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Фітоценоз у межах ареалу. Низка бореальних видів травостою зростає на південній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, із зімкненістю крон 0,6. У першому ярусі домінує сосна, яка у віці 70-78 років досягає висоти 30 м і зростає за I бонітетом. Другий ярус утворює *Quercus robur*, висота якого у віт 70-120 років - 20-22 м. Поодинокі у Деревостані зростають *Acer platanoides*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*. Підлісок не сформований, поодинокі тут, трапляються *Corylus avellana*, *Crataegus monogina*, *Euonymus europaea*, *E. verrucosa*, *Frangula alnus*. Травостій середьогустий (50-70%), його основу складають бореальні (*Calluna vulgaris*, *Lycopodium clava-tum*, *Pyrola media*, *P. rotundifolia*, *Orthilia secunda*, *Trientalis europaea*, *Thymus serpyllum*, *Vaccinium myrtillus* та ін.) та лісостепові види (*Inula ensifolia*, *Iris hun-garica*, *Trifolium alpestre*, *Pyretrum corymbosum*, *Dracoscephalum ugchianum*).

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється.

Рекомендації:

Створення природно-заповідного об'єкта на території Ржищівського військового держлісгоспу (квартали 131-134, 145). Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Мельник, 1995.

Abieto (albae) - Piceeto (abietis) - Pinetum (sylvestris)
vaccinoso (myrtilli) - hylocomiosum

Синтаксон:

Асоціація Abieto (albae) - Piceeto (abietis)
- Pinetum (sylvestris) vaccinoso (myrtilli)
- hylocomiosum.

Синфітосозологічний індекс:

13,4.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Горгани).

Екологічні умови:

Клімат від помірного до холодного
висота 560-1250 м над р. м. підвищені
схили із гірсько-лісовими
підзолистими

сильноскелетними супіщаними ґрунтами
у смугах проходження пісковиків ямненської світи.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу з пануванням реліктової
для Карпат *Pinus sylvestris*.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Pinus sylvestris* - у Карпатах має острівне поширення, співедифікатори *Abies alba*
та *Picea abies* зростають на північно-східній та південно-західній межах ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан складної будови різновіковий із зімкненістю крон 0,5-0,7. Переважає *Pinus sylvestris*, яка формує перший ярус, трохи нижче зростають *Picea abies* та *Abies alba*. (II-III бонітет). У ярусі підліска поодинокі зростають *Corylus avellana*, *Rubus idaeus*, *Sorbus aucuparia*. У трав'яно-чагарниковому ярусі з проєктивним покриттям 80% домінує *Vaccinium myrtillus* постійними видами є *Rhodococcum vitis-idaeus*, *Dryopteris filix-mas*. *D. carthusiana*, *Luzula luzuloides*, *Pteridium aquilinum*, *Lycopodium annotinum*. Суцільний моховий ярус формують *Pleurozium schreberi*, *Hylocomium splendens*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському національному природному парку.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Стойко та ін., 1998.

Carpineto (betuli) - Fageto (sylvaticae) - Pineta (sylvestris)

Синтаксон:

Субформація: Carpineto (betuli) - Fageto (sylvaticae) - Pineta (sylvestris).

Асоціації: Carpineto (betuli) - Fageto (sylvaticae) - Pinetum (sylvestris) asarosum (europaei), C. - F. - P. oxalidosum (acetosellae). C. - F. - P. vaccinosum (myrtilli).

Синфітосозологічний . індекс 13,4

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя, Гологори, Вороняки).

Екологічні умови:

Рівнинні або хвилясті підвищені

ділянки. Ґрунтотворними породами є водно-льодовикові та палеоген-неогенові супіски і піски, які іноді близько підстеляються палеоген-неогеновими вапняковими породами або сенонськими мергелями. Ґрунти слабопідзолисті супіщані, а також гумусовані з прошарками суглинку.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант головного ярусу - *Fagus sylvatica* - зростає на північно-східній межі ареалу, *Pinus sylvestris* - на південній межі суцільного поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Складний триярусний Деревостан, із зімкненістю крон 0,8-0,9. Перший ярус утворює *Pinus sylvestris* Іа бонітету. У другому ярусі домінує *Fagus sylvatica* ІІ бонітету. Поодинокі тут трапляються *Quercus robur*, *Q. petraea*. У третьому, розрідженому (0,3), ярусі зростає *Carpinus betulus*. Підлісок не розвинутий. Домінантами розрідженого (20-25%) і бідного травостою виступають *Asarum europaeum*, *Oxalis acetosella*, *Vaccinium myrtillus*.

Постійно зростають *Carex digitata*, *Majanthemum bifolium*, *Anemone nemorosa*, *Con-vallaria majalis*, *Stellaria holostea*, *Galium odoratum*, *Dentaria glandulosa*. Моховий покрив не розвинутий, він складається з поодиноких куртинок *Pleurozium schreberi*, *Hylocomium splendens*, *Polytrichum juniperinum*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у природному заповіднику "Розточчя".

Рекомендації:

Організація моніторингу. Сприяння відновленню сосни.

Літературні джерела:

М'якушко, 1975, 1978 Голубец, Стойко, 1979 Ткачик, 1995.

Fageto (sylvaticae) - Querceto (roboris) - Pineta (sylvestris)

Синтаксон:

Субформація: Fageto (sylvaticae) - Querceto (roboris) - Pineta (sylvestris).

Асоціації: Fageto (sylvaticae) - Querceto (roboris) - Pineta (sylvestris) caricosum (brizoiditis), F.-Q.-P. oxalidosum (acetosellae), F.-Q.-P. vaccinosum (myrtilli), F.-Q.-P. coryloso (avellanae) - oxalidosum (acetosellae).

Синфітосозологічний індекс:

13,4.

Поширення в Україні:

Львівська обл. (Розточчя, Опілля).

Екологічні умови:

Рівнинні ділянки, пологі схили із свіжими гумусованими пісками, рідше піски з тонкими прошарками супіску або вкрапленнями суглинку, зрідка трапляються вкраплення вапнякового щебеню.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант головного ярусу - *Pinus sylvestris* - зростає на південній межі суцільного поширення, *Fagus sylvatica* - на північно-східній межі.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Двох'ярусний Деревостан має зімкненість 0,7-0,8. Перший ярус формує *Pinus sylvestris* I-Ia бонітетів, у другому ярусі переважають *Quercus robur* II-III бонітетів та *Fagus sylvatica* III-VI бонітетів. Поодинокі зростають *Quercus petraea*, *Populus tremula*. Рідкий (0,1) підлісок складається з поодиноких екземплярів *Frangula alnus*, *Euonymus verrucosa*, *Swida sanguinea*. Домінантами негустого (20-40%) травостою виступають *Carex brizoides*, *Oxalis acetosella*, *Vaccinium myrtilus*. Постійними видами є евтрофні неморальні і бореальні види: *Anemone nemorosa*, *A. ranunculoides*, *Asarum europaeum*, *Galium odoratum*, *Pteridium aquilinum*, *Ortilia secunda*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в природному заповіднику "Розточчя".

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

М'якушко, 1975, 1978 Ткачик, 1995.

Piceeto (abietis) - Abieto (albae) - Pinetum (sylvestris) vaccinosum (myrtilli)

Синтаксон:

Асоціація: Piceeto (abietis) - Abieto (albae) - Pinetum (sylvestris) vaccinosum (myrtilli).

Синфітосозологічний індекс:

13,4.

Поширення в Україні:

Українські Карпати (Горгани).

Екологічні умови:

Клімат від помірного до холодного, висота 560-1250 м над р. м., на південних схилах із гірсько-лісовими підзолистими сильноскелетними супіщаними

та легкосуглинистими ґрунтами у смугах проходження пісковиків ямненської світи.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів головного ярусу з пануванням реліктової для Карпат *Pinus sylvestris*.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Pinus sylvestris* - у Карпатах має острівне поширення, співедифікатори - *Picea abies* та *Abies alba* - зростають на південно-західній та північно-східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан складної будови, різновіковий, із зімкненістю крон 0,5-0,7. Переважає *Pinus sylvestris*, яка формує перший ярус. У другому - *Picea abies* та *Abies alba* (II-III бонітети). У несформованому ярусі підліска поодинокі трапляються *Corylus avellana*, *Sorbus aucuparia*, *Rubus hitras*, *R. idaeus*. Основу трав'яно-чагарничкового ярусу (80%) створює *Vaccinium myrtillus*. Постійно є *Pteridium aquilinum*, *Oxalis acetosella*, *Majanthemum bifolium*, *Dryopteris carthusiana*, *D. filix-mas*, *Lycopodium annotinum*, *Phegopteris connectilis*, *Homogone alpina*, *Polygonatum verticillatum*. Із мохів трапляються *Dicranum scoparia*, *Polytrichum formosum*, *P. commune*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Заказний.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському національному природному парку.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1980 Мілкіна, 1980 Зеленая книга Украинской ССР, 1987.

Pistacieta (muticae)

Синтаксон:

Формація: Pistacieta (muticae).
Асоціації: Pistacietum (muticae) achnatherosum (bromoidis), P. anisanthosum (madritensis), P. elytrigosum (nodosae), P. aegilopsosum (biuncialis), P. jasminosum (fruticantis) - elytrigosum (nodosae), P. jasminosum (fruticantis) - achnatherosum (bromoidis), P. paliurosum (spina-christi) - aegilopsosum (biuncialis), P. paliurosum (spina-christi) - elytrigosum (nodosae),

P. paliurosum (spina-christi) - achnatherosum (bromoidis), P. paliurosum (spina-christi) festucosum (valesiaca), P. paliurosum (spina-christi) - poosum (stenlis), P. paliurosum (spina-christi) - thymosum (taurici), P. rhusidosum (coriariae) - elytrigosum (nodosae).

Синфітосозологічний індекс:

13,1.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (фрагментарно на Південному узбережжі Криму та у західній частині Передгірного Криму).

Екологічні умови:

Переважно південні схили до висоти 400 м над р. м. з сухими та дуже сухими щербенистими коричневими ґрунтами. Середньорічна температура 11 - 13°C, річна кількість опадів 290-580 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінант деревного ярусу є рідкісним видом, занесеним до Червоної книги України. Серед асектаторів також трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України: *Comperia comperiana*, *Anacamptis pyramidalis*, *Orchis simia*, *O. romana*.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Розріджений деревний ярус формує *Pistacia mutica* (0,3-0,4), у віці 60-100 років заввишки 4-7 м, діаметр стовбурів 25 см, V бонітет. Поодинокі трапляються *Juniperus excelsa*, *Quercus pubescens*, *Pyrus elaeagnifolia*, *Fraxinus oxycarpa*. Чагарниковий ярус може бути відсутнім або сформованим із *Jasminum fruticans*, *Paliurus spina-christi* чи *Rhus coriaria*. У трав'яному ярусі (50-90%) домінують *Achnatherum bromoides*, *Elytrigia nodosa*, *Festuca valesiaca*, *Thymus callieri* або ефемерні злаки: *Anisantha madritensis*, *Aegilops triuncialis*. Флористичне ядро складають середземноморські види: *Achnatherum bromoides*, *Aegilops triuncialis*, *Hordeum leporinum*, *Fumana procumbens* і широкоареальні ксерофіти та мезоксерофіти: *Teucrium chamaedrys*, *Medicago falcata*, *Eryngium campestre*, *Plantago lanceolata* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються в природних заповідниках: Ялтинському гірсько-лісовому, Карадазькому і

"Мис Мартьян", а також в державному заказнику Аю-Даг.

Рекомендації:

Створення нових заказників у західній частині Передгірного Криму.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко и др. 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Querceto (pubescentis) - Pistacieta (muticae)

Синтаксон:

Субформація: Querceto (pubescentis)
- Pistacieta (muticae).

Асоціації: Querceto (pubescentis)
- Pistacietum (muticae)
achnatherosum (bromoidis), Q. -
P. elytrigiosum (nodosae), Q. - P.
jasminosum (fruticantis) - hordeosum
(bulbosi), Q. - P. paliurosum (spina-christi)
- poosum (sterilis).

Синфітосозологічний індекс:

13,1.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (фрагментарно)

на Південному узбережжі Криму та в західній частині Передгірного Криму).

Екологічні умови:

Переважно південні схили до висоти 400 м над р. м. з сухими та дуже сухими щербенистими коричневими ґрунтами. Середньорічна температура 11-13°C, річна кількість опадів 290-580 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінант деревного ярусу є рідкісним видом, занесеним до Червоної книги України. Серед асектаторів також трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України: *Comperia comperiana*, *Anacamptis pyramidalis*, *Orchis simia*, *O. romana*.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Розріджений деревний ярус формує *Pistacia mutica* (0,3-0,4) з участю *Quercus pubescens*. У віці 60-100 років Деревостан заввишки 4-9 м, діаметр стовбурів 25 см, V бонітет.

Поодинокі трапляються *Juniperus excelsa*, *Pyrus elaeagnifolia*, *Fraxinus oxycarpa*.

Чагарниковий ярус може бути відсутнім, але й може бути сформованим із *Jasminum fruticans* або *Paliurus spina-christi*. У трав'яному ярусі (50-90%) домінують *Achnatherum bromoides*, *Elytrigia nodosa*, *Poa sterilis* або *Hordeum bulbosum*. Флористичне ядро

складають середземноморські види *Achnatherum bromoides*, *Aegilops triuncialis*, *Hordeum leporinum*, *Fumana procumbens* та широкоареальні ксерофіти та мезоксерофіти *Teucrium chamaedrys*, *Medicago falcata*, *Eryngium campestre*, *Plantago lanceolata*, *Marrubium peregrinum* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у природних заповідниках Ялтинському гірсько-лісовому, Карадазькому і "Мис Мартьян", а також у державному заказнику Аю-Даг.

Рекомендації:

Створення нових заказників у західній частині Передгірного Криму.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, Дидух, 1980 Шеляг-Сосонко, 1985 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Дидух, 1992.

Querceta petraeae

Синтаксон:

Формація: *Querceta petraeae*.

Асоціації: *Quercetum (petraeae) caricosum (brevicollis)*, *Quercetum vaccinosum (myrtilli)*, *Q. pteridiosum (aquilini)*, *Q. coryloso (avellanae) - pteridiosum (aquihni)*.

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Західне Поділля (Розточчя, Вороняки).

Екологічні умови:

Межиріччя, південні, південно-східні

та північно-західні схили, на свіжих дерново-слабопідзолистих супіщаних ґрунтах, які утворилися на вапняках, перекритих суглинистими відкладами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едификатора з домінантом трав'яного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні для широколистяно-лісової зони угруповання на південній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одно-двох'ярусний із зімкненістю 0,6-0,8. Перший, розріджений ярус, подекуди формує *Pinus sylvestris* (0,3), другий ярус - *Quercus petraeae* (0,5) з участю *Quercus robur*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*. Чагарниковий ярус подекуди утворює *Corylus avellana*, частіше він представлений поодинокими кущами *Lonicera xylosteum*, *Rosa canina*, *Lembotrops nigricans* або *Frangula alnus*, *Rhamnus cathartica*. Проективне покриття трав'яно-чагарникового ярусу становить 20-40%. У ньому переважають *Vaccinium myrtillus* (5-30%) або *Pteridium aquilinum* (25-40%), флористичне ядро складають як бореальні *Oxalis acetosella*, *Majanthemum bifolium*, *Calluna vulgaris*, *Melampyrum nemorosum*, так і неморальні види: *Convallaria majalis*, *Poa nemoralis*, *Polygonatum odoratum* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у природному заповіднику "Розточчя" та державному заказнику Жижавський.

Рекомендації:

Забезпечити охороною з дотриманням абсолютно заповідного режиму всі еталонні ділянки цих лісів.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко др., 1979 Стойко та ін., 1998.

Quercetum (petraeae) melicosum (uniflorae)

Синтаксон:

Асоціація *Quercetum (petraeae) melicosum (uniflorae)*.

Синфітосозологічний індекс:

12,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, Вигорлат-Гутинський хребет.

Екологічні умови:

Дуже теплий клімат, середньорічна температура 7° С, середньорічна кількість опадів 1200

мм південні схили буроземні ґрунти на вулканічних породах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінанту головного ярусу з домінантом трав'яного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Тип асоційованості має значне созологічне значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант трав'яного ярусу зростає на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан моноедифікаторний, різновіковий, зімкненість 0,6, висота 20 м, підлісок розріджений, проективне покриття домінанту трав'яного ярусу становить 50%, флористичне ядро утворюють види: *Galium odo-ratum*, *Stellaria holostea*, *Hepatica nobilis*, *Carix pilosa*, *Brachypodium sylvaticum*, *Pulmonaria obscura*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику, пам'ятці природи Гора Високий Камінь.

Рекомендації:

Виявлення нових місцезростань фітоценозу.

Querceta (petraeae) cornosa (maris)

Синтаксон:

Клас асоціацій: *Querceta (petraeae) cornosa (maris)*.

Асоціації: *Quercetum (petraeae) cornoso (maris) - caricosum (brevicollis)*, *Q. cornoso (maris) - lithospermum (purpureo-caeruleum)*, *Q. cornosum (maris) nudum*.

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Придністров'я, Розточчя, Поділля, Закарпаття (Чорна гора в околицях Виноградова).

Екологічні умови:

Межиріччя, південні та південно-східні схили з темно-сірими опідзоленими та дерново-карбонатними ґрунтами. Середньорічна температура 7-9°C, річна кількість опадів 500-550 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора та співдомінантів підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні для рівнинної частини України ліси на північній та східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю крон 0,4-0,6, утворений *Quercus petraea* (0,4) з участю *Q. robur*, *Acer campestre*, *Carpinus betulus*. Чагарниковий ярус густий (0,5-0,6), в ньому переважає *Cornus mas*, до якого домішуються *Corylus avellana*, *Lonicera xylosteum*, *Rosa canina*, *Viburnum lantana*, *Swida sanguinea*. Проективне покриття травостою варіює від 20 до 50%. Домінують *Carex brevicollis* або *Lithospermum purpureo-caeruleum*. Флористичне ядро складають неморальні види: *Astragalus glycyphyllos*, *Hepatica nobilis*, *Galeobdolon luteum*, *Melitis melissophyllum*, *Polygono-natum odoratum* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий,

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у природному заповіднику "Розточчя" та державному заказнику Обіжівський.

Рекомендації:

Забезпечити охороною з дотриманням абсолютно заповідного режиму всі еталонні ділянки цих лісів.

Літературні джерела:

Гринь, 1971 Шеляг-Сосонко и др., 1979 Зеленая книга Украинской ССР, 1987.

Quercetum (petraeae) coryloso (avellanae) - hederosum (tauricae)

Синтаксон:

Асоціація Quercetum (petraeae) coryloso (avellanae) - hederosum (tauricae).

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Гірський Крим (хребет Куболач).

Екологічні умови:

Схили південної, південно-західної та південно-східної експозиції з бурими, добре розвинутими ґрунтами на вапняках. Середньорічна температура 7-8°C, річна кількість опадів 700-800 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів деревного та чагарникового ярусів з домінантом травостою.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант травостою - *Hedera taurica* - є ендемічним видом.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний із зімкненістю 0,7-0,8. його утворює *Quercus (petraea)* (0,5-0,6) з домішкою *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Tilia caucasica*. Чагарниковий ярус (0,4) утворює *Corylus avellana* з незначною участю *Ligustrum vulgare*. У трав'яному криві домінує ліана *Hedera taurica*, яка вкриває ґрунт щільним килимом й піднімається по стовбурах дерев. Поодинокі тут трапляються також типові європейські неморальні види: *Mercurialis perennis*, *Sanicula europaea* та неморальні субсередземноморські: *Phytospermum cornubiense*, *Lathyrus aureus*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Регламентована заповідність або заказна.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в державному заказнику Куболач.

Рекомендації:

Сприяння відновленню та організація моніторингу.

Літературне джерело:

Голубев, Корженевский, 1978.

Abieto (albae) - Quercetum (petraeae) hederosum (helicis)

Синтаксон:

Асоціація *Abieto (albae) - Quercetum (petraeae) hederosum (helicis)*.

Синфітосозологічний індекс:

13,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, північно-східний макросхил, Прикарпаття (Губичі), південно-західний макросхил, Закарпаття (Темпа).

Екологічні умови:

Помірний клімат, середньорічна температура 7°

C, середньорічна кількість опадів 900

мм південні схили до висоти 1090 м над р. м., сірі опідзолені та світло-бурі ґрунти на вапнякових породах.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного ярусу з ліаною.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінанти фітоценозу на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий з домінуванням *Abies alba* у першому ярусі та *Quercus petraeae* - у другому, характерними домішками до Деревостану домінантів є *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus excelsior*, у підліску зрідка трапляються *Acer campestre*, *Corylus avellana*, *Swida sanguinea*, у трав'яно-чагарниковому ярусі переважають неморальні та монтанні види - *Galium odoratum*, *Dentaria bulbifera*, *Mercurialis perennis*, *Campanula abietina*, *Melitis carpatica*, *Aposeris foetida*, *Salvia glutinosa*, *Doronicum austriacum*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському біосферному заповіднику (масив Кузій).

Рекомендації:

Організація моніторингу створення заказника в урочищі Губичі.

Літературні джерела:

Голубец, Стойко, 1979 Голубец, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1998.

Abieto (albae) - Quercetum (petraea) mercunalidosum (perennis)

Синтаксон:

Асоціація: Abieto (albae) -
Quercetum (petraeae)
mercunalidosum (perennis).

Синфітосозологічний індекс:

11,5.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, північно-східний макросхил, південно-західний макросхил, Прикарпаття (Губичі), Закарпаття (Темпа).

Екологічні умови:

Помірний клімат,

середньорічна температура 10°

С, середньорічна кількість опадів 900 мм південні схили з сірими опідзоленими та світло-бурими ґрунтами на вапнякових породах, до висоти 1090 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор зростає на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий, двох'ярусний, утворений *Abies alba* (I ярус) та *Quercus petraea* (II ярус) з домішкою *Fagus sylvatica*, *Carpinus betulus*, *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus exelsior*, флористичне ядро створюють *Galium odoratum*, *Dentaria bulbifera*, *Campanula abietina*, *Melitis carpatica*, *Aposeris foetida*, *Salvia glutinosa*, *Doronicum austriacum*, *Campanula carpatica*, *Astragalus glycyphyllos*, *Veronica chamaedris*, *Senecio fuchsii*, *Digitalis purpurea*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється в Карпатському біосферному заповіднику (масив Кузій).

Рекомендації:

Організація моніторингу створення заказника в урочищі Губичі.

Літературне джерело:

Голубец и др., 1988.

Fraxineto (orni) - Quercetum (petraeae) festucosum (altissimae)

Синтаксон:

Асоціація: Fraxineto (orni) - Quercetum (petraeae) festucosum (altissimae).

Синфітосозологічний індекс:

17,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, Вигорлат-Гутинський хребет.

Екологічні умови:

Дуже теплий клімат, середньорічна кількість опадів 700 мм, середньорічна температура 10°C

південні сухі схили, кам'яністі бурі лісові ґрунти на вулканічних породах на висоті 400-420 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного і підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор головного ярусу занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор головного ярусу та домінант підлеглого ярусу на межі ареалу - *Fraxinus ornus* - реліктовий (середньоголоценовий) середземноморський вид, на південно-східній межі ареалу (єдине в Україні місцезростання).

Ценотична будова і флористичне ядро:

Низькорослі (6-7 м), рідкісні для України, остепнені ліси, деревостани розріджені, генеративного та вегетативного походження (V бонітет) з домішкою *Quercus dalechampii*, у підліску зрідка трапляються *Acer tataricum*, *Cornus mas*, *Prunus spinosa*. Трав'яно-чагарниковий ярус з проєктивним покриттям домінанту 50-60% утворюють види: *Geranium sanguineum*, *Inula hirta*, *Veronica austriaca*, *Ajuga genevensis*, *Pulmonaria mollis*, *Stachys recta*, *Festuca valesiaca*, *Poa nemoralis*, *Brachypodium pinnatum*, *Anthemis subtinctoria*, *Clematis recta*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий, фітоценоз стабільний, має тенденцію до спонтанного розширення зайнятої ним площі.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику.

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони, організація моніторингу, вирощування *Fraxinus ornus* у дендропарках і ботанічних садах.

Літературні джерела:

Стойко, 1968 Стойко та ін., 1998.

Piceeto (abietis) - Quercetum (petraeae) vaccinosum (myrtilli)

Синтаксон:

Асоціація: Piceeto (abietis) -
Quercetum (petraeae) vaccinosum (myrtilli).

Синфітосозологічний індекс:

12,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати.

Екологічні умови:

Помірний клімат,
середньорічна температура 6°
С, середньорічна кількість опадів
близько 600 мм стрімкі схили, бурі
лісові ґрунти.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості співедифікаторів головного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор зростає на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний із зімкненістю 0,5-0,6, верхній ярус утворений *Picea abies* (II бонітет), другий - *Quercus petraea* (III бонітет) з домішкою берези, підлісок відсутній, подекуди трапляється *Sorbus aucuparia* трав'яно-чагарниковий ярус (55%) має флористичний склад, в основному, бореального характеру - це *Rhodococcum vitis-idaea*, *Lycoperidium clavatum*, *Luzula sylvatica*, *Majanthemum bifolium*, *Pyrola minor*, *Trientalis europaea*, моховий покрив не виражений.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Раціональне використання.

Забезпеченість охороною:

Не охороняється.

Рекомендації:

Пошук нових місцезростань і створення природно-заповідних територій, організація моніторингу.

Літературне джерело:

Стойко и др., 1980.

Pineto (sylvestris) - Quercetum (petraeae) vaccinosum (myrtilli)

Синтаксон:

Асоціація: Pineto (sylvestris) - Quercetum (petraeae) vaccinosum (myrtilli).

Синфітосозологічний індекс:

13,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати.

Екологічні умови:

Помірний і прохолодний клімат, середньорічна кількість опадів 1200 мм, середньорічна температура 7° С слабозвинуті ґрунти на піщаниках переважно на південних схилах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Різновікові низькобонітетні деревостани, зімкненість 0,6, у розрідженому підліску трапляються *Sorbus aucuparia*, *Lonicera xylosteum*, *Sambucus racemosa*, у трав'яно-чагарниковому ярусі (з проєктивним покриттям 55-60%) крім домінанту трапляються *Rhodococcum vitis-idaea*, *Pteridium aquilinum*, *Oxalis acetosella*, *Majanthemum bifolium*, *Polygonatum verticillatum*. Серед мохів (з проєктивним покриттям 30%) відзначено *Dicranum scoparium*, *Polytrichum commune*, *Leucobrium glaucum*. Флористичний склад ценозу має виражений бореальний характер.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Абсолютна або регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському національному природному парку і деяких заказниках.

Рекомендації:

Виявлення нових місцезростань фітоценозу, створення природно-заповідних територій.

Літературні джерела:

Стойко, 1977а, б Голубец, Стойко, 1979 Голубец, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1991.

Tilieto (argenteae) - Querceta (petraeae)

Синтаксон:

Субформація: Tilieto (argenteae) - Querceta (petraeae). Асоціації: Tilieto (argenteae) - Quercetum (petraeae) melicosum (uniflorae), Т. - Q. mercurialidosum (perennis), Т. - Q. galiosum (odorati), Т. - Q. caricosum (pilosae).

Синфітосозологічний індекс:

15,0-15,4.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, Вигорлат-Гутинський хребет, (Юлівська гора, гора Беганьська, Чорна гора).

Екологічні умови:

Дуже теплий і теплий клімат переважно північні схили із кам'янистими буроземними ґрунтами на вулканічних породах на висоті 160-200 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного та підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор на межі ареалу, острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Різновікові, одно-двох'ярусні деревостани II-III бонітету, зімкненість крон 0,6-0,7 у розрідженому підліска зростають *Corylus avellana*, *Staphylea pinnata*, *Ligustrum vulgare* та *Crataegus monogyna*, у трав'яно-чагарниковому ярусі флористичне ядро утворюють *Asarum europaeum*, *Euphorbia cyparissias*, *Symphytum tuberosum*, *Galeobdolon luteum*, *Melica uniflora*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий у *Quercus petraea*.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Юлінська гора, Чорна гора).

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1968, 1972, 1977а, б, 1981 Голубец, Стойко, 1979 Голубец, Стойко, 1989 Стойко та ін., 1998.

Tilieto (argenteae) - Quercetum (petraeae) hederosum (helicis)

Синтаксон:

Асоціація Tilieto (argenteae) -
Quercetum (petraeae) hederosum (helicis).

Синфітосозологічний індекс:

15,4.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, Вигорлат-
Гутинський хребет (Юлівська гора,
гора Беганьська, Чорна гора).

Екологічні умови:

Дуже теплий і теплий клімат, схили
з буроземними ґрунтами на
вулканічних породах на висоті 150 м над

р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу з ліаною.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор на межі ареалу, острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Різновікові, одно-двох'ярусні деревостани II-III бонітету, зімкненість крон 0,6-0,7 у
розрідженому підліску зростають *Corylus avellana*, *Staphylea pinnata*, *Ligustrum vulgare*
та *Crataegus monogyna*, флористичне ядро утворюють *Asarum europaeum*, *Euphorbia*
surarissias, *Galeobdolon luteum*, *Melica uniflora*, *Symphytum tuberosum*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий у *Quercus petraea*.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Юлівська гора, Чорна гора).

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературне джерело:

Голубец, Стойко, 1989.

Tilieto (argenteae) - Quercetum (petraeae)
staphyleosum (pinnatae)

Синтаксон:

Асоціація: Tilieto (argenteae) -
Quercetum (petraeae)
staphyleosum (pinnatae).

Синфітосозологічний індекс:

16,3.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, Вигорлат-
Гутинський хребет (Юлівська гора,
гора Беганьська, Чорна гора).

Екологічні умови:

Дуже теплий і теплий клімат, схили
з буроземними ґрунтами на

вулканічних породах на висоті 150-200
м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу з домінантом підліску.

Фітосозологічне значення:

Домінант підліску занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор на межі ареалу, острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Різновікові, одно-двох'ярусні деревостани II-III бонітету, зімкненість крон 0,6-0,7 у підліску
крім домінанту поодинокі зростають *Ligustrum vulgare* та *Crataegus monogyna*, флористичне
ядро утворюють *Asarum europaeum*, *Galeobdolon luteum*, *Melica uniflora*, *Symphytum cordatum*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий у *Quercus petraea*.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Юлівська гора, Чорна гора).

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Слободян, 1967 Стойко, 1972, 1977а, б, 1981 Голубец, Стойко, 1979.

Querceto (austriacae) - Quercetum (petraeae)

ligustroso (vulgaris) - festucosum (sulcatae)

Синтаксон:

Асоціація. Querceto (austriacae) - Quercetum (petraeae) ligustroso (vulgaris) - festucosum (sulcatae).

Синфітосозологічний індекс:

17,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати - Вигорлат-Гутинський хребет (Юлівська гора).

Екологічні умови:

Теплий клімат, південні схили пагорбів з буроземними ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного ярусу з домінантом трав'яного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор головного ярусу занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор головного ярусу на межі ареалу, острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, *Quercus austriaca* віком 80-120 років, у другому ярусі зростають *Acer cam-pestre*, *Carpinus betulus*, *Crataegus monogyna*, у підліску крім домінанту є *Acer tataricum*, *Swida sanguinea*, в трав'яному ярусі поодинокі зростають *Asarum europaeum*, *Euphorbia cyparissias*, *Galeobdolon luteum*, *Potentilla alba*, *Ajuga genevensis*, *Glechoma hederaceae*, *Hedera helix*, *Brachipodium sylvaticum*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Юлівська гора).

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1977а, б Голубец, Стойко, 1979 Стойко та ін., 1998.

Tilieto (platyphyllae) - Quercetum (petraeae)
mercurialidosum (perennis)

Синтаксон:

Асоціація: Tilieto (platyphyllae) -
Quercetum (petraeae)
mercurialidosum (perennis).

Синфітосозологічний індекс:

14,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, Вигорлат-Гутинський хребет (Юлівська гора, Чорна гора, гора Беганьська).

Екологічні умови:

Дуже теплий і теплий клімат,

середньорічна кількість опадів 650-700

мм, середньорічна температура 10°C круті переважно північні схили, кам'яністі буроземні ґрунти на вулканічних породах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор на межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Різновікові двох'ярусні деревостани заввишки 15-18 м (III бонітет), утворюють *Quercus petraeae* та *Tilia platyphyllae*, зімкненість їхніх крон 0,6, розріджений підлісок утворюють *Staphylea pinnata*, *Ligustrum vulgare*, *Crataegus monogyna*, флористичне ядро складають *Galium odoratum*, *Asarum europaeum*, *Euphorbia cyparissias*, *Symphytum cordatum*, *Galeobdolon luteum*, *Melica uniflora*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Юлівська гора, Чорна гора).

Літературні джерела:

Стойко, Тасенкевич, 1980 Стойко та ін., 1998.

Carpineto (betuli) - Querceto (austriacae) - Quercetum (petraeae) aceroso (tatarici) ligustrosum (vulgaris) nudum

Синтаксон:

Асоціація: Carpineto (betuli) - Querceto (austriacae) - Quercetum (petraeae) aceroso (tatarici) ligustrosum (vulgaris) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

16,9.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил. Закарпатська низовина (Варіївський ліс).

Екологічні умови:

Дуже теплий клімат,

середньорічна температура 4- 10°

C, середньорічна кількість опадів 700 мм південні схили пагорбів, дернові опідзолені фунти.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного та підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор головного ярусу занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор головного ярусу на межі ареалу, острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, у першому ярусі - *Quercus austriaca* віком 80-120 років, у другому ярусі домінує *Carpinus betulus*, поодинокі зростає *Acer campestre*, у підліска крім домінанту *Acer tataricum* трапляється *Swida sanguinea*, флористичне ядро складають *Asarum europaeum*, *Ajuga genevensis*, *Glechoma hederaceae*, *Galeobdolon luteum*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Не забезпечений.

Рекомендації:

Створення заказників у Варіївському лісі, вирощування *Quercus austriaca* в дендропарках та ботанічних садах.

Літературне джерело:

Стойко та ін., 1998.

Carpineto (betuli) - Querceto (austriaca) - Quercetum (petraeae) ligustrosum (vulgaris) nudum

Синтаксон:

Асоціація: Carpineto (betuli) - Querceto (austriaca) - Quercetum (petraeae) ligustrosum (vulgaris) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

17,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, Вигорлат-Гутинський хребет (Юлівська гора).

Екологічні умови:

Теплий клімат, середньорічна температура 7°C, середньорічна

кількість опадів 700 мм південні схили пагорбів з буроземними ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного та підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор головного ярусу занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатор головного ярусу на межі ареалу, острівна частина ареалу фітоценозу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, у першому ярусі - *Quercus austriaca* віком 80-20 років, у другому ярусі домінує *Carpinus betulus*, поодинокі зростає *Acer campestre*, у підліску крім домінанту поодинокі зростають *Acer tataricum*, *Swida sanguinea*, флористичне ядро складають *Asarum europaeum*, *Ajuga genevensis*, *Glechoma hederaceae*, *Galeobdolon luteum*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Регульована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Юлівська гора).

Рекомендації:

Віднесення до заповідної зони, організація моніторингу, вирощування *Quercus austriaca* у дендропарках та ботанічних садах.

Літературні джерела:

Стойко 1977а, б Голубец, Стойко, 1979 Стойко та ін., 1998.

Fageto (sylvaticae) - Tilieto (platyphyllae) - Quercetum (petraeae) seslenosum (heuflerianae)

Синтаксон:

Асоціація: Fageto (sylvaticae) - Tilieto (platyphyllae) - Quercetum (petraeae) sesleriosum (heuflerianae).

Синфітосозологічний індекс:

15,1.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, басейн Угольки.

Екологічні умови:

Помірний вологий клімат, середньорічна температура 5° С, середньорічна кількість опадів 1230

мм північний схил на висоті 680-800 м над р. м., сіро-бурі нерозвинені ґрунти на вапнякових розсипищах.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного та підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Тип асоційованості має значне созологічне значення. Реліктовий фітоценоз із середнього голоцену.

Ботаніко-географічне значення:

Співедификатор - *Tilia platyphyllos* - на межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий (80-200 років), низькоповнотний (0,5), V бонітету з незначною домішкою *Acer pseudoplatanus*, *Tilia cordata*, у підліску поодинокі зростають *Rhamnus cathartica*, *Taxus baccata*, проективне покриття домінанту трав'яно-чагарникового ярусу досягає 45%, у ньому флористичне ядро складають *Jovibarba preissiana*, *Saxitraga paniculata*, *Asplenium viride*, *A. ruta-muraria*, *Melittis carpatica*, *Melampyrum herbichii*, *Libanotis montana*, *Scabiosa lucida*, *Silene nutans*, *Vincetoxicum himndinaria*, *Sedum carpaticum*, *S. hispanicum*, *Coronilla elegans*, *Phyllitis scolopendrium*.

Потенціал відновлюваності:

Задовільний.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Угольський масив).

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Стойко та ін., 1998.

Fraxmeto (orni) - Querceto (dalechampii) - Querceta (petraeae)

Синтаксон:

Субформація: Fraxineto (orni) - Querceto (dalechampii) - Querceta (petraeae).
Асоціації: Fraxineto (orni) - Querceto (dalechampii) - Quercetum (petraeae) melicosum (pictae), F. - Q. - Q. festucosum (sulcatae), F. - Q. - Q. poosum (nemoralis).

Синфітосозологічний індекс:

15,7-7,2.

Поширення в Україні:

Українські Карпати, південно-західний макросхил, Вигорлат-Гутинський вулканічний хребет (Чорна гора).

Екологічні умови:

Дуже теплий клімат, середньорічна температура 10°C, середньорічна кількість опадів 700 мм південні сухі схили, кам'яністі бурі лісові фунти на вулканічних породах на висоті 400-420 м над р. м.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів головного та підлеглих ярусів.

Фітосозологічне значення:

Співедифікатор головного ярусу занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Співедифікатори головного та домінант підлеглого ярусів на межі ареалу, *Fraxinus ornus* - реліктовий (середньоголоценовий) середземноморський вид на південно-східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Низькорослі (6-7 м) рідкісні для України остепнені ліси, деревостани розріджені, генеративного та вегетативного походження (V бонітет) у підліску зрідка трапляються *Acer tatansum*, *Cornus mas*, *Prunus spi-nosa*, трав'яний ярус має проективне покриття 50- 80%, крім домінантів у ньому поодинокі зростають *Geranium sanguinea*, *Inula hirta*, *Veronica austriaca*, *Ajuga genevensis*, *Pulmonaria mollis*, *Stachys recta*, *Brachypodium pinnatum*.

Потенціал відновлюваності:

Добрий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику (Чорна гора).

Рекомендації:

Організація моніторингу, віднесення до заповідної зони, вирощування *Fraxinus ornus* у дендропарках і ботанічних садах.

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1977а, б Голубец, Стойко, 1979 Охрана важнейших ботанических объектов, 1980 Стойко, 1984, 1989 Стойко та ін., 1991.

Querceta pubescentis

Синтаксон:

Формація: *Querceta pubescentis*.
Асоціації: *Quercetum (pubescentis) aceroso (tatarici) - brachypodium (pinnati)*,
Q. aceroso (tatarici) caricosum (micheln),
Q. aceroso (tatanci) - caricosum (praecocis), *Q. aceroso (tatarici) - polygonatosum (odorati)*, *Q. aceroso (tatanci) - poosum (angustifoliae)*, *Q. cotinoso (cogygriae) - brachypodium (pinnati)*, *Q. prunoso (spinosae) - poosum (angustifoliae)*, *Q. spiraeoso (hypencifoliae) - festucosum (valesiacaе)*.

Синфітосозологічний індекс:

11,6.

Поширення в Україні:

Лівобережне Придністров'я (західна частина Одеської обл., Котовський держлісгосп та поблизу с. Фрунзівка).

Екологічні умови:

Середні та верхні частини південних схилів балок з чорноземами слабкоопідзоленими сухими та дуже сухими ґрунтами на червоно-бурих глинах. Середньорічна температура 9° С, середньорічна кількість опадів 450 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінанту та співдомінантів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній та східній межі ареалу, на рівнинній частині України трапляються в декількох локалітетах одного геоботанічного району.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Одноярусний Деревостан із зімкненістю крон 0,7-0,8, утворений *Quercus pubescens* з незначною домішкою *Q. robur*. Чагарниковий ярус (зімкненість 0,4) формує *Cornus mas*, рідше *Cotinus coggygria*, *Prunus spinosa* або *Spiraea hypericifolia*. Поодинокі у складі чагарникового ярусу трапляються *Rhamnus cathartica*, *Ligustrum vulgare*, *Caragana frutex*, *Rosa tomentosa*, *Euonymus verrucosa*. Проективне покриття травостою досягає 50%, у ньому домінують, відповідно до екологічних умов, *Carex michelii*, *C. praecox*, *Brachypodium pinnatum*, *Polygonatum odoratum*, *Poa angustifoliae*, *Festuca valesiaca*. Флористичне ядро складають неморальні субсередземноморські види (*Asparagus tenuifolius*, *Vinca herbacea*, *Polygonatum latifolium*), неморальні широкоареальні *Polygonatum multiflorum*, *Astragalus glycyphyllos* степові та лучно-степові види *Achillea setacea*, *Verbascum orientale*, *Elytrigia repens*, *Teucrium chamaedrys*, *Fragaria viridis*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у заказнику Павлівський.

Рекомендації:

Організація моніторингу.

Літературні джерела:

Quercetum (roboris) violosum (donetzkiensis),

Quercetum (roboris) aceroso (tatarici) - violosum (donetzkiensis)

Синтаксон:

Асоціації: *Quercetum (roboris) violosum (donetzkiensis)*, *Q. aceroso (tatarici) - violosum (donetzkiensis)*.

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Донецький кряж.

Екологічні умови:

Дена та схили глибоких байраків і заплава р. Сіверський Донець з дерновими та лучно-чорноземними ґрунтами з

відслоненнями піщаників.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора та конфектора трав'яного ярусу. У трав'яному ярусі домінує донецько-приазовський ендемік - *Viola donetzkiensis*

Клок.

Фітосозологічне значення:

Як асектатор з високим ступенем постійності трапляється рідкісний вид - *Tulipa quercetorum*, занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Ендемічні донецько-приазовські угруповання.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний розріджений, зімкненість крон 0,4-0,5, висота 8-10 м, діаметр стовбурів - 20 см. Розріджений чагарниковий ярус подекуди утворює *Acer tatarica* (0,3).

Проективне покриття трав'яного ярусу досягає 50-60%, в ньому домінує *Viola donetzkiensis* та поодинокі зростають світлолюбні неморальні види: *Anthriscus sylvestris*, *Polygonatum multiflorum*, *Tulipa quercetorum*, *Adoxa moschatellina*, а також неморальний субсередземноморський вид - *Arum elongatum*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у державному заказнику Бердянський.

Рекомендації:

Моніторинг стану угруповань, виявлення нових місцезнаходжень та організація їх охорони.

Літературні джерела:

Кондратюк й др., 1986 Остапко, 1990.

Querceta (roboris) cornosa (maris)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Querceta (roboris) cornosa (maris).

Асоціації: Quercetum (roboris) cornoso (maris) - caricosum (brevicollis), Q. cornoso (maris) - caricosum (montanae), Q. cornoso (maris) - caricosum (rhizinae), Q. cornoso (maris) - galeobdolosum (lutei).

Синфітосозологічний індекс:

11,2.

Поширення в Україні:

Східна частина Подільської та західна частина Придніпровської височини.

Екологічні умови:

Круті схили південної або західної експозиції із сухими дерново-карбонатними або вилуженими чорноземами на вапняках, мергелях, гіпсах або червоних глинах.

Середньорічна температура 8°C, середньорічна кількість опадів 500 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного та чагарникового ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення, серед асектаторів трав'яного ярусу можуть траплятися рідкісні види, занесені до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північно-східній межі поширення трапляються лише на Подільській та західній частині Придніпровської височини.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний з *Quercus robur*, із незначною домішкою *Acer campestre*, *Fraxinus excelsior*, *Carpinus betulus*, *Ulmus carpinifolia*. У віці 70-80 років має зімкненість крон 0,7-0,9, діаметр стовбурів 25-35 см, висоту 15-22 м. За продуктивністю насадження належать до III-IV класів бонітету. Зімкненість підліску 0,2-0,6, крім *Cornus mas* до його складу входять *Acer tataricum*, *Swida sanguinea*, *Viburnum lantana* тощо. Проективне покриття трав'яного ярусу 25-60%. У ньому домінантами виступають, залежно від екологічних умов, *Carex brevicollis*, *C. rhizina*, *C. montana* або *Galeobdolon luteum*. Флористичне ядро складають переважно неморальні світлолюбні субсередземноморські види: *Sorbus torminalis*, *Lithospermum purpureo-caeruleum*, *Carex brevicollis*, *Polygonatum latifolium* та типові неморальні затінколюбні: *Viola mirabilis*, *Convallaria majalis*, *Carex pilosa*, *Stellaria holostea*, *Poa nemoralis* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютно заповідний режим з пасивними формами охорони на еталонних ділянках лісів і заказний режим з дотриманням науково обґрунтованих заходів охорони та відтворення на інших ділянках.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Національному природному парку "Подільські Товтри", заказнику Білянський Ліс (Вінницька обл.).

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням абсолютно заповідного режиму еталонних ділянок лісів. Сприяння відновленню даних угруповань там, де вони порушені внаслідок нераціонального лісокористування.

Querceta (roboris) rhododendrosa та Pineto (sylvestris) - Querceta (roboris) rhododendrosa (lutei)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Querceta (roboris) rhododendrosa (lutei) та Pineto (sylvestris) - Querceta (roboris) rhododendrosa (lutei).

Асоціації: Quercetum (roboris) rhododendrosus (lutei) nudum, Pineto (sylvestris) - Q. (roboris) rhododendrosus (lutei), P. - Q. rhododendroso (lutei) - pteridiosum (aquilini), P. - Q. rhododendroso (lutei) - sphagnosum, P. - Q. rhododendroso (lutei) - vaccinosum (myrtilli), P. - Q.

rhododendroso (lutei) - caricosum (brizoiditis).

Синфітосозологічний індекс:

11,2- 11,6.

Поширення в Україні:

Східна частина Західного Полісся (північно-східна частина Рівненської та північно-західна частина Житомирської областей), Словечансько-Овруцький кряж.

Екологічні умови:

Трапляються у зниженнях на дерново-слабокпідзолистих глеюватих супіщаних ґрунтах.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів деревного та чагарникового ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінант чагарникового ярусу - *Rhododendron luteum* є досить рідкісним для України видом, та є тут за межами свого ареалу і займає незначну площу.

Ботаніко-географічне значення:

Реліктові угруповання на острівній частині ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одно- або двох'ярусний. У ньому панує *Quercus robur*, подекуди з досить значною домішкою *Pinus sylvestris* і поодинокими деревами *Betula pendula*. Зімкненість крон 0,8. Дуб у віці 90 років має діаметр стовбура близько 40 см і висоту 24-25 м. Насадження за продуктивністю належать до II класу бонітету. Зімкненість підліску 0,8, покриття трав'яного ярусу 0,3-0,4. Флористичне ядро складають переважно бореальні види - *Vaccinium myrtillus*, *Calamagrostis arundinacea*, *Luzula pilosa*, *Majanthemum bifolium*, *Dianthus superbus*, *Sorbus aucuparia*, *Dryopteris spinulosa*, *Rubus idaeus*, *Potentilla erecta* з домішкою неморальних видів: *Convallaria majalis*, *Corylus avellana*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютно заповідний режим з пасивними формами охорони на еталонних ділянках лісів, заказний режим та збалансоване використання з дотриманням науково обґрунтованих заходів охорони та відтворення на решті ділянок.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Городницький.

Рекомендації:

Виявлення та забезпечення охороною з дотриманням абсолютно заповідного режиму еталонних ділянок лісів.

Quercetum (roboris) swidoso (sanguineae) - caricosum (brevicollis)

Синтаксон:

Асоціація: Quercetum (roboris) swidoso (sanguineae) - caricosum (brevicollis).

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Лісостепова частина Подільської височини, південно-західна частина Вінницької обл.

Екологічні умови:

Рівні або хвилясті ділянки межиріч Подільської височини із свіжими чорноземами або темно-

сірими опідзоленими ґрунтами на лесах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісна асоційованість домінантів деревного та чагарникового ярусів, фітоценотичні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення, серед асектаторів трав'яного ярусу можуть траплятися рідкісні види, занесені до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північно-східній межі поширення трапляються лише в Подільсько-Придніпровській підпровінції Європейсько-Сибірської лісостепової зони.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, домінує *Quercus robur* (зімкненість 0,8-0,9), трапляються поодинокі *Carpinus betulus*, *Fraxinus excelsior*, *Cerasus avium*, *Sorbus torminalis*. У віці 60-100 років Деревостан має зімкненість 0,8-1,0, висоту 20-30 м, діаметр стовбурів до 40 см та I або II бонітет. Підлісок не дуже густий - 0,2-0,4, крім *Swida sanguinea* його утворюють *Euonymus verrucosa*, *E. europaea*, *Corylus avellana*, *Viburnum lantana*, *Acer tataricum*.

Проективне покриття травостою досягає 50%, домінує субсередземноморсько-південноєвропейський вид *Carex brevicollis*. Флористичне ядро складають типові неморальні переважно світлолюбні види: *Carex montana*, *Veronica chamaedris*, *Campanula persicifolia*, *Lathyrus niger*, зрідка трапляються неморальні субсередземноморські види: *Laser trilobum*, *Scutellaria altissima*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютно заповідний режим з пасивними формами охорони на еталонних ділянках лісів та заказний режим з дотриманням науково обґрунтованих заходів охорони та відтворення на інших ділянках.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Національному природному парку "Подільські Товтри" та пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням абсолютно заповідного режиму всіх еталонних ділянок лісів. Сприяння відновленню даних угруповань там, де вони порушені внаслідок нераціонального ліскокористування.

Літературні джерела:

Шеляг-Сосонко, 1974а Стойко, 1998.

Quercetum (roboris) swidoso (sanguineae) – filipendulosum (denudatae)

Синтаксон:

Асоціація: Quercetum (roboris)
swidoso (sanguineae) -
filipendulosum (denudatae).

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Долина Дністра.

Екологічні умови:

У центральній та притерасній частині заплави Дністра на алювіальних дернових супіщаних та суглинкових ґрунтах.

Фітоценотичне значення:

Рідкісна асоційованість домінантів деревного та чагарникового ярусів, фітоценотичні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічної цінності. Як асектатори трав'яного ярусу можуть траплятися рідкісні види, занесені до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Рідкісні угруповання на північно-східній межі поширення трапляються лише в Подільсько-Придніпровській підпровінції Європейсько-Сибірської лісостепової зони.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан переважно одно-, рідше двох'ярусний, у віці 120-150 років має зімкненість крон 0,8-0,9, висоту до 32 м, діаметр стовбурів 65 см, I та II клас бонітету. До його складу крім *Quercus robur* входять *Populus tremula*, *Alnus glutinosa*, *Betula pendula*, *Carpinus betulus*, *Cerasus avium* тощо. Подекуди другий ярус (0,2-0,3) утворює *Fraxinus excelsior*. Підлісок виявлений добре і має зімкненість 0,5-0,9. Його утворює *Swida sanguinea* з домішкою *Frangula alnus*, *Euonymus verrucosa*, *Rubus caesius* тощо. Проективне покриття трав'яного покриву дорівнює 40-50%, домінує *Filipendula denudata* (30-35%). Флористичне ядро складають переважно тіншовитривалі неморальні види: *Impatiens nolitangere*, *Glechoma hirsuta*, *Urtica dioica*, *Aegorodium podagraria*, *Lysimachia nummularia* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий та дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютно заповідний режим з пасивними формами охорони на еталонних ділянках лісів.

Забезпеченість охороною:

Не забезпечені.

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням абсолютно заповідного режиму еталонних ділянок лісів. Сприяння відновленню даних угруповань там, де вони порушені внаслідок нераціонального лісокористування.

Літературне джерело:

Шеляг-Сосонко, 1979.

Abieto (albae) - Querceta (roboris)

Синтаксон:

Субформація: Abieto (albae) - Querceta (roboris).

Асоціації: Abieto (albae) - Quercetum (roboris) caricosum (brizoiditis), A. - Q. luzuloso (luzuloiditis) - polytrichosum, A. - Q. oxalidoso (acetosellae) - polytrichosum, A. - Q. oxalidosum (acetosellae), A. - Q. caricosum (pilosae), A. - Q. athyriosum (filix-feminae), A. - Q. galeobdolosum (lutei), A. - Q. galiosum (odorati), A. - Q. rubosum (hirtae) nudum, A. - Q. ruboso (hirtae) - hylocomiosum, A. - Q. corylosum (avellanae) nudum.

Синфітосозологічний індекс:

11,9.

Поширення в Україні:

Західна та центральна частина Передкарпаття і Закарпаття.

Екологічні умови:

Слабопохилі ділянки вододілів з бурими лісовими слабковилуженими або сірими лісовими слабкоопідзоленими ґрунтами. Річна кількість опадів 630-750 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів деревного ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній та східній межі географічного поширення співдомінанту *Abies alba* і на висотній межі поширення едифікатора і співдомінанту.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани переважно одноярусні із зімкненістю крон 0,9-1,0, їх утворюють *Quercus robur* (0,5-0,6) та *Abies alba* (0,2-0,3), поодинокі трапляються *Acer pseudoplatanus*, *Fagus sylvatica*. У віці 80-90 років висота дуба досягає 26 м, діаметр стовбурів 40 см, I бонітету. Чагарниковий ярус може бути представлений поодинокими кущами або більш щільними заростями (0,3-0,5) *Corylus avellana* або *Rubus hirta*. У трав'яному покриві, відповідно до асоціації, домінують *Carex pilosa*, *C. brizoidis*, *Luzula luzuloidis*, *Oxalis acetosella*, *Athyrium filix-femina*, *Galeobdolon luteum* або *Galium odoratum*. В окремих випадках трав'яний покрив може бути відсутнім. Флористичне ядро утворюють гірські неморальні види: *Polygonatum verticillatum*, *Gentiana asclepiadea*, *Salvia glutinosa*, *Prenanthes purpurea*, *Doronicum austriacum*, *Dentaria glandulosa* і бореальні: *Milium effusum*, *Oxalis acetosella*, *Paris quadrifolia*, *Majanthemum bifolium*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий та дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна та регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у заказниках та пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Забезпечення охороною з дотриманням рекомендованих режимів охорони еталонних ділянок лісів, сприяння відновленню та організація моніторингу.

Літературні джерела:

Acereto (campestris) - Quercetum (roboris) aceroso (tatarici) - arosum (elongati), *Fraxineto (excelsioris) - Quercetum (roboris) euonymoso (czernjaevii) - arosum (elongati)*

Синтаксон:

Асоціації: *Acereto (campestris) - Quercetum (roboris) aceroso (tatarici) - arosum (elongati)*, *Fraxineto (excelsioris) - Quercetum (roboris) euonymoso (czernjaevii)-arosum (elongati)*.

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Байрачний степ (переважно Донецький кряж).

Екологічні умови:

Дена та нижні частини схилів

глибоких байраків у долині

Сіверського Дінця з дерновими та лучно-чорноземними ґрунтами. Середньорічна температура 7-8°C, річна кількість опадів 450-500 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едификатора та конфектора трав'яного ярусу. У трав'яному ярусі домінує реліктовий кримсько-кавказько-малоазійський ендемічний вид *Arum elongatum*.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення, серед асектатів трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України, - *Tulipa quercetorum*, *Fritillaria ruthenica*.

Ботаніко-географічне значення:

Ендемічні донецько-приазовські угруповання.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, утворений *Quercus robur* з участю *Acer campestre* та *Eraxinus excelsior*. У віці 60-80 років зімкненість дорівнює 0,7-0,8, висота дерев 10-15 м, діаметр стовбурів 15-20 см, IV-V бонітету. Досить густий чагарниковий ярус (0,4), відповідно до асоціації, утворюють *Acer tataricum* і *Euonymus czernjaevii*. Проективне покриття трав'яного ярусу досягає 15-20%, у ньому домінує *Arum elongatum*. Флористичне ядро утворюють світлолюбні неморальні види: *Anthriscus sylvestris*, *Polygonatum multiflorum*, *Tulipa quercetorum*, *Adoxa moschatellina*, *Scilla sibirica*, *Corydalis marshalliana*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у державному заказнику Бердянський.

Рекомендації:

Моніторинг стану угруповань: виявлення нових місцезнаходжень та організація їх охорони.

Літературні джерела:

Кондраткж та ін., 1986 Остапко, 1990.

Acereto (campestris) - Querceta (roboris) cornosa (maris)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Acereto (campestris)
- Querceta (roboris) cornosa (maris).

Асоціації: Acereto (campestris) -
Quercetum (roboris) cornoso (maris)
- vincosum (minoris), A. - Q. cornoso (maris)
- galeobdolosum (lutei).

Синфітосозологічний індекс:

11,4.

Поширення в Україні:

Подільська височина (перша асоціація локально у Розточчі та Західному Поділлі, друга - у Вінницькій обл.).

Екологічні умови:

Круті схили південної експозиції долини Дністра та його притоків з чорноземами опідзоленими або дерново-карбонатними сухими ґрунтами на вапняках і мергелях. Середньорічна температура 8°C, середньорічна кількість опадів 500 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів головного та чагарникового ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Перше угруповання з домінуванням реліктового виду, який зростає на північній межі свого острівного поширення, друге - на східній та північній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, негустий, зімкненість не перевищує 0,7. Перший ярус, заввишки до 20 м, утворює *Quercus robur*, другий - *Acer campestre*. Чагарниковий ярус (0,4-0,6) утворює субсередземноморський вид *Cornus mas* з участю *Corylus avellana*, *Swida sanguinea*, *Viburnum lantana*. Трав'яний покрив досить густий (35-45%), у першій асоціації домінує реліктовий західноєвропейський вид *Vinca minor* (до 15%), у другій - *Galeobdolon luteum* (до 15%). Флористичне ядро складають переважно світлолюбні види, як неморальні субсередземноморські (*Meiica picta*, *Carex brevicollis*, *Scutellaria altissima*), так і власне неморальні (*Lathyrus niger*, *Stachys recta*, *Poa nemoralis* тощо). Зі значним ступенем постійності тут трапляються рідкісні види, занесені до Червоної книги України *Galanthus nivalis*, *Epipactis helleborine*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий,

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Не забезпечені.

Рекомендації:

Виявлення та охорона еталонних ділянок лісів.

Літературне джерело:

Голубец, Стойко, 1979.

Carpineto (betuh) - Quercetum (roboris) hederosum (helicis)

Синтаксон:

Асоціація: Carpineto (betuli) - Quercetum (roboris) hederosum (helicis).

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Подільська та Волинська височини, Закарпатська низовина (заплава р. Боржава), Прикарпаття (долина Дністра).

Екологічні умови:

Заплави рік або плакори з дерновими сірими опідзоленими

фунтами. Середньорічна температура 7-8°C, річна кількість опадів 600-800 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінування реліктового виду *Hedera helix*.

Ботаніко-географічне значення:

Асоціація на північно-східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, зімкненість крон 0,8, у першому ярусі домінує *Quercus robur* з незначною домішкою *Fraxinus excelsior*, *Ulmus glabra*, *U. laevis*, у другому ярусі співдомінантом виступає *Carpinus betulus*. У чагарниковому ярусі поодинокі трапляються *Sambucus nigra*, *Euonymus europaea*, *Swida sanguinea*, *Viburnum opulus*, *Daphne mesereum*. У наземному покриві переважає *Hedera helix* (50-60%). Флористичне ядро утворюють типові неморальні переважно евтрофні види: *Urtica dioica*, *Alliaria petiolata*, *Leucosium aestivum*, *Mercurialis perennis*, *Galium odoratum*, *Aegopodium podagraria*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у Національному природному парку "Подільські Товтри" та заказниках місцевого значення.

Рекомендації:

Виявлення еталонних ділянок лісів даної асоціації та організація їх охорони.

Літературні джерела:

Гринь, 1954 Стойко, 1980 Зелена книга Української ССР, 1987.

Carpineto (betuli) - Quercetum (roboris) scopoliosum (carniolicae)

Синтаксон:

Асоціація: Carpineto (betuli) - Quercetum (roboris) scopoliosum (carniolicae).

Синфітосозологічний індекс:

13,1.

Поширення в Україні:

Подільська височина, Кременецькі гори.

Екологічні умови:

Дена ярів та нижні частини добре дренованих схилів з вологими багатими ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості едифікатора

з домінантом трав'яного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінант трав'яного ярусу занесений до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант трав'яного ярусу - середньоєвропейський гірський вид - в Кременецьких горах зростає на рівнинній диз'юнктивній частині ареалу, на північній та північно-східній межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, зімкненість 0,9, у віці 70-90 років висота першого ярусу досягає 20 м, у ньому домінує *Quercus robur* з участю *Fraxinus excelsior*. Другий ярус утворює *Carpinus betulus* з участю *Tilia cordata*, *Acer platanoides*. Чагарниковий ярус дуже розріджений, у ньому поодинокі трапляються *Eounymus verrucosa*, *Daphne mezereum*, *Corylus avellana*. В трав'яному ярусі крім домінанту *Scopolia carnolica* поодинокі трапляються неморальні види *Stellaria holostea*, *Mercurialis perennis*, *Poa nemoralis*, *Galium odoratum* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у філії заповідника "Медобори" - Кременецькі гори (Тернопільська обл.), а також у заказниках Гарячківська Дача, Дашівській (Вінницька обл.), пам'ятці природи Гайдамацький Яр.

Рекомендації:

Сприяння лісовідновленню, моніторинг стану угруповань.

Літературне джерело:

Шеляг-Сосонко и др., 1979.

Fageto (sylvaticae) - Querceta (roboris)

Синтаксон:

Субформація: Fageto (sylvaticae) - Querceta (roboris). Асоціації:

Fageto (sylvaticae) - Quercetum (roboris) caricosum (pilosae), F. - Q. galeobdolosum (lutei).

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Подільська височина (Тернопільська та Хмельницька області).

Екологічні умови:

Верхні частини схилів і водороздільні

плато на висотах 290-400 м над р. м.

із світло-сірими опідзоленими суглинками. Середньорічна температура 7°C, річна кількість опадів 600-680 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів деревного ярусу.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Реліктові ліси в острівному місцезнаходженні на східній межі ареалу *Fagus sylvatica*.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан однарусний, зімкненість 0,9-1,0, утворений *Quercus robur* (0,4-0,6) та *Fagus sylvatica* (0,3-0,5). Поодинокі трапляються *Carpinus betulus*, *Betula pendula*, *Acer campestre*, *Ulmus laevis*. Вік лісів 60-90 років, висота дерев 22-25 м, I бонітету. Чагарниковий ярус не виявлений, поодинокі трапляються окремі кущі *Euonymus europaeus*, *E. verrucosa*, *Viburnum lantana*. Проективне покриття трав'яного ярусу не перевищує 30%, тут домінують, відповідно до асоціації, *Carex pilosa* або *Galeobdolon luteum*. Флористичне ядро складають типові неморальні види: *Asa-rum europaeum*, *Aegopodium podagraria*, *Galium odoratum*, *Anemone nemorosa*, *Mercurialis perennis* з участю субсередземноморського виду *Euphorbia amygdaloides*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у природних заповідниках "Розточчя" і "Медобори", заказниках і пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Моніторинг стану угруповань, сприяння відновленню.

Літературні джерела:

Горохова, Шеляг-Сосонко, 1967 Шеляг-Сосонко й др., 1979.

Carpineto (betuli) - Fraxineto (excelsioris) -
Quercetum (roboris) alliosum (ursini), Tilieto (cordatae)
- Fraxineto (excelsioris) - Quercetum (roboris)
alliosum (ursini), Fraxineto (excelsioris) - Quercetum
(roboris) alliosum (ursini)

Синтаксон:

Асоціації: Carpineto (betuli) -
Fraxineto (excelsioris) - Quercetum
(roboris) alliosum (ursini), Tilieto (cordatae)
- Fraxineto (excelsioris) - Quercetum
(roboris) alliosum (ursini),
Fraxineto (excelsioris) - Quercetum
(roboris) alliosum (ursini).

Синфітосозологічний індекс:

11,8.

Поширення в Україні:

Наддніпрянська височина, (Черкаська обл., пам'ятка природи Холодний Яр), Подільська височина (Вінницька обл.).

Екологічні умови:

Нижні частини схилів і дена балок з вологими сірими лісовими ґрунтами.
Середньомісячна температура липня 20°C, січня -5°C, річна кількість опадів 450- 530 мм.

Фітоценотичне значення:

Звичайний тип асоційованості домінантів і співдомінантів різних ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінування у трав'яному ярусі рідкісного виду -*Allium ursinum*, - занесеного до Червоної книги України.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний, зімкненість 0,8-0,9, вік дерев від 50 до 120 років, висота 20-28 м, діаметр стовбурів 23-35 см. Едифікатором є *Quercus robur* (0,6), співдомінантами виступають *Carpinus betulus* (0,1-0,4), *Fraxinus excelsior* (0,1-0,3), *Tilia cordata* (0,1-0,3). Поодинокі трапляються *Acer platanoides*, *Pyrus communis*, *Ulmus glabra*. У чагарниковому ярусі поодинокі трапляються *Corylus avellana*, *Euonymus verrucosa*, *E. europaea*. Трав'яний покрив має проективне покриття 25- 60%, у ньому домінує *Allium ursinum* (до 50%). Флористичне ядро трав'яного ярусу створюють типові неморальні види: *Stellaria holostea*, *Aegopodium podagraria*, *Polygonatum multiflorum*, *Pulmonaria obscura*, *Lathyrus vernus*, *Mercurialis perennis*, *Glechoma hirsuta*, *Asarum europaeum*, *Galium odoratum* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у пам'ятці природи Холодний Яр (Черкаська обл.), заказниках Дашівський (Вінницька обл.), Городоцький (Хмельницька обл.), Лісники (Київська обл.) та ін.

Рекомендації:

Контроль за станом угруповань.

Літературне джерело:

Fraxineto (excelsioris) - Querceta (roboris) cotinosa (coggygiae)

Синтаксон:

Клас асоціацій: Fraxineto (excelsioris) - Querceta (roboris) cotinosa (coggygiae).
Асоціації: Fraxineto (excelsioris) - Quercetum (roboris) cotinoso (coggygiae) - poosum (nemoralis), F. - Q. cotinoso (coggygiae) - stellariosum (holostea).

Синфітосозологічний індекс:

11,4.

Поширення в Україні:

Черкаська обл., Мошногірський кряж (Млієвське лісництво Смілянського лісгоспазу).

Екологічні умови:

Круті південні схили р. Ірдинь з еродованими ґрунтами на крейді. Середньорічна температура 7,4°C, середньорічна сума опадів 600 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінантів деревного і чагарникового ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічної цінності.

Ботаніко-географічне значення:

Крайнє північно-східне місцезнаходження даних асоціацій.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одноярусний, зімкненість крон 0,5-0,6, вік дерев 70-100 років, висота 16-18 м, діаметр стовбурів до 40 см. Крім едифікатора *Quercus robur*, у складі угруповання важливу роль відіграє *Fraxinus excelsior* (0,3), трапляються також *Ulmus carpinifolia*, *Acer platanoides*. Зімкненість чагарникового ярусу 0,3- 0,4, утворює його *Cotinus coggygia* з домішкою *Acer tataricum*, *Crataegus curvicaulis*, *Prunus spinosa*, *Cornus mas*, *Rosa tomentosa*. Проективне покриття трав'яного ярусу досягає 50-60%, відповідно до асоціації тут домінують *Stellaria holostea* (20%) та *Poa nemoralis* (15%). Флористичне ядро складають неморальні світлолюбні види - *Campanula persicifolia*, *Carex pilosa*, *Lathyrus niger* та неморальні субсередземноморські *Melica picta*, *Lithospermum purpureo-caeruleum*, а також лучно-степові - *Brachypodium pinnatum*, *Salvia pratense*, *Pyretrum corymbosum*, *Dactylis glomerata* тощо.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Не забезпечені.

Рекомендації:

Створення заказника або заповідного урочища на території Млієвського лісництва Смілянського держлісгоспу Черкаської обл.

Літературне джерело:

Удра, 1983.

Querceto (petraeae) - Querceta (roboris)

Синтаксон:

Субформація: Querceto (petraeae) - Querceta (roboris).

Асоціації: Querceto (petraeae) - Quercetum (roboris) cornosum (maris) nudum, Q. (petraeae) - Q. (roboris) lithospermum (purpureo-caerulei), Q. (petraeae) - Q. (roboris) caricum (pilosae).

Синфітосозологічний індекс:

11,9.

Поширення в Україні:

Подільська височина (Розточчя, Медобори).

Екологічні умови:

Внутрішні невисокі пагорби гряд та нижні частини схилів з дерново-підзолистими ґрунтами на вапняках, перекритих суглинистими відкладами. Середньорічна температура 7,6° С, середньорічна кількість опадів 670 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості едифікаторів деревного ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання в острівному місцезнаходженні на північній межі поширення *Quercus petraea*.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Одно-двох'ярусні деревостани із зімкненістю крон 0,7-0,8, утворені *Quercus robur* (0,5-0,6) зі значною домішкою *Quercus petraea* (0,2-0,4), поодинокі зростають *Carpinus betulus*, *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus excelsior*, *Tilia cordata*, *Fagus sylvatica*. Чагарниковий ярус інколи утворює *Cornus mas*, або він не сформований. Трав'яний покрив у різних асоціаціях розвинений нерівномірно - від майже повної відсутності трав'янистих рослин до досить щільного покриття 25-40%. У найбільш сухих та освітлених ектопах домінує субсередземноморський неморальний вид - *Lithospermum purpureo-caeruleum*, в більш вологих і тінистих - *Carex pilosa*. Флористичне ядро складають типові неморальні види *Asarum europaeum*, *Aegopodium podagraria*, *Galium odoratum*, *Anemone nemorosa*, *Mercurialis perennis*, інколи з участю рідкісних для Розточчя гірських видів *Aposeris foetida*, *Polystichum setiferum*, *Polygonatum verticillatum* та маньчжурсько-європейського диз'юнктивного виду *Heratica nobilis*.

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у природних заповідниках "Розточчя" і "Медобори".

Рекомендації:

Моніторинг стану угруповань і сприяння відновленню.

Літературне джерело:

Голубец, Стойко, 1979.

Abieto (albae) - Fageto (sylvaticae) - Quercetum (roboris) galiosum (odorati)

Синтаксон:

Асоціація: Abieto (albae) - Fageto (sylvaticae) - Quercetum (roboris) galiosum (odorati).

Синфітосозологічний індекс:

11,9.

Поширення в Україні:

Передкарпаття.

Екологічні умови:

Пологі схили із суглинковими бурими лісовими слабковилуженими ґрунтами. Річна кількість опадів 630-750 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів деревного ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній та східній межі географічного поширення співдомінанту *Abies alba* та на висотній межі поширення едифікатора і співдомінантів.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан переважно двох'ярусний із зімкненістю 0,9-1,0. Перший ярус утворюють *Quercus robur* (0,4- 0,5), *Abies alba* (0,3-0,3), *Fagus sylvatica* (0,2-0,3), висота дерев першого ярусу 25-28 м. Другий ярус розріджений, у ньому поодинокі трапляються *Tilia cordata*, *Acer platanoides*. Чагарниковий ярус не виражений. Трав'яний покрив розріджений (15%), у ньому домінує *Galium odoratum* (5-10%). Флористичне ядро складають поодинокі зростаючі бореальні *Luzula luzuloidis*, *Oxalis acetosella*, *Milium effusum*, *Paris quadrifolia*, *Majanthemum bifolium* та гірські неморальні види *Polygonatum verticillatum*, *Gentiana asclepiadea*, *Salvia glutinosa*, *Dentaria glandulosa*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна і регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у заказниках і пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Забезпечення охороною еталонних ділянок лісів (з дотриманням рекомендованих режимів охорони), сприяння їх відновленню та організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1968, 1977а, б, 1981 Шеляг-Сосонко, Горохова, 1969 Горохова, Солодкова, 1970.

Carpineto (betuli) - Abieto (albae) - Quercetum (roboris) galeobdolosum (lutei), C. - A. - Q. oxalidosum (acetosellae), C. - A. - Q. rubosum (hirtae), C. - A. - Q. asarosum (europaei)

Синтаксон:

Асоціації: Carpineto (betuli) - Abieto (albae) - Quercetum (roboris) galeobdolosum (lutei), C. - A. - Q. oxalidosum (acetosellae), C. - A. - Q. rubosum (hirtae), C. - A. - Q. asarosum (europaei).

Синфітосозологічний індекс:

11,9.

Поширення в Україні:

Передкарпаття.

Екологічні умови:

Пологі схили із суглинковими бурими лісовими

слабковилуженими ґрунтами. Річна кількість опадів 630-750 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів деревного ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній та східній межі географічного поширення співдомінанту *Abies alba* та на висотній межі поширення едіфікатора та співдомінантів.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний із зімкненістю 0,9-1,0. Перший ярус утворюють *Quercus robur* (0,4-0,5) та *Abies alba* (0,3-0,3), висота дерев першого ярусу 25-28 м. Другий ярус утворюють *Carpinus betulus* (0,3), *Tilia cordata*, *Acer platanoides*. Чагарниковий ярус, звичайно, не виражений, рідше його утворює *Rubus hirta* (0,3). Трав'яний покрив розріджений (15%), у ньому домінують, відповідно до асоціації, *Galeobdolon luteum*, *Asarum europaeum*, *Oxalis acetosella*. Флористичне ядро складають бореальні (*Luzula luzuloidis*, *Milium effusum*, *Paris quadrifolia*, *Majanthemum bifolium*) та гірські неморальні види (*Polygonatum verticillatum*, *Gentiana asclepiadea*, *Salvia glutinosa*, *Dentaria glandulosa*).

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна і регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у заказниках та пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Забезпечення охороною еталонних ділянок лісів (з дотриманням рекомендованих режимів охорони), сприяння їх відновленню та організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1968, 1977а, б, 1981 Шеляг-Сосонко, Горохова, 1969 Горохова, Солодкова, 1970.

Carpineto (betuli) - Querceto (petraeae) - Querceta (roboris)

Синтаксон:

Субформація: Carpineto (betuli) - Querceto (petraeae) - Querceta (roboris).

Асоціації: Carpineto (betuli) - Querceto (petraeae) - Quercetum (roboris) caricosum (pilosae), C. - Q. - Q. galiosum (odorati).

Синфітосозологічний індекс:

12,2.

Поширення в Україні:

Передкарпаття, межиріччя Прут-Дністер.

Екологічні умови:

Північні, північно-східні схили із

сірими лісовими ґрунтами на піщано-лесоподібних суглинках. Середньорічна температура 7,9-8,2°C, середньорічна кількість опадів 550 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості едификаторів деревного ярусу, які дуже відрізняються за своїми еколого-біологічними особливостями.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на висотній межі поширення едификатора та співдомінантів.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостани двох'ярусні, із зімкненістю крон 0,7-0,8. Перший ярус утворюють *Quercus robur* (0,4-0,5), *Q. petraea* (0,3), висота дерев досягає 25 м, діаметр стовбурів 25 см, I бонітету.

У другому ярусі домінує *Carpinus betulus* (0,2-0,3). Чагарниковий ярус не сформований, поодинокі можуть траплятися *Corylus avellana*, *Viburnum lantana*, *Swida sanguinea*.

Покриття трав'яного ярусу не перевищує 25%, відповідно до асоціації, домінують *Carex pilosa* або *Galium odoratum*. Флористичне ядро складають типові неморальні види (*Mercurialis perennis*, *Galeobdolon luteum*) та гірські неморальні (*Polygonatum verticillatum*,

Gentiana asclepiadea, *Salvia glutinosa*, *Dentaria glandulosa*).

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна і регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Не охороняються.

Рекомендації:

Створення заповідних об'єктів на еталонних ділянках даних лісів забезпечення дотримання рекомендованих режимів охорони та відтворення.

Літературне джерело:

Горохова, Солодкова, 1970.

Piceeto (abietis) - Abieto (albae) - Quercetum (roboris) oxalidosum (acetosellae)

Синтаксон:

Асоціація: Piceeto (abietis) - Abieto (albae) - Quercetum (roboris) oxalidosum (acetosellae).

Синфітосозологічний індекс:

12,0.

Поширення в Україні:

Передкарпаття.

Екологічні умови:

Пологі схили з вологими суглинковими лісовими слабковилуженими ґрунтами.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів деревного ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній та східній межі географічного поширення співдомінанту *Abies alba*, на південно-західній межі географічного поширення *Picea abies* і на висотній межі поширення едифікатора.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одно-двох'ярусний із зімкненістю крон 0,9-1,0. Його утворюють у різних співвідношеннях *Quercus robur*, *Abies alba*, *Picea abies*. Висота дерев першого ярусу досягає 28 м, I бонітет. У другому ярусі поодинокі зростають *Tilia cordata*, *Carpinus betulus*. Трав'яний покрив розріджений, проективне покриття не перевищує 15%, домінує у ньому бореальний вид *Oxalis acetosella*. Поодинокі трапляються також бореальні види *Luzula luzuloidis*, *Milium effusum*, *Majanthemum bifolium*, *Moneses uniflora*, *Ortilia secunda*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна і регламентована заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у заказниках та пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Забезпечення охороною еталонних ділянок лісів з дотриманням рекомендованих режимів охорони, сприяння відновленню та організація моніторингу.

Літературні джерела:

Стойко, 1968, 1977а, б, 1981 Шеляг-Сосонко, Горохова, 1969 Горохова, Солодкова, 1970.

Tilieto (cordatae) - Abiето (albae) - Quercetum (roboris) vincosum (minoris)

Синтаксон:

Асоціація: Tilieto (cordatae) - Abiето (albae) - Quercetum (roboris) vincosum (minoris).

Синфітосозологічний індекс:

11,9.

Поширення в Україні:

Передкарпаття (Івано-Франківська та Чернівецька області).

Екологічні умови:

Більш-менш вирівнені ділянки Прикарпатської височини на дернових слабко- та середньопідзолистих

легкосуглинистих ґрунтах.

Середньорічна кількість опадів 650-670 мм.

Фітоценотичне значення:

Унікальний тип асоційованості домінантів деревного ярусу, синекологічні оптимуми яких не збігаються, та рідкісний тип асоційованості домінантів деревного і трав'яного ярусів.

Фітосозологічне значення:

Домінанти не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Угруповання на північній та східній межі поширення співдомінанту *Abies alba* за участю реліктового виду трав'яного ярусу *Vinca minor*.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан двох'ярусний із зімкненістю крон 0,9-1,0. Перший ярус утворюють *Quercus robur* (0,5-0,6), *Abies alba* (0,2-0,3), поодинокі трапляються *Asper pseudoplatanus*, *Fagus sylvatica*. У віці 80-90 років висота дуба досягає 26 м, діаметр стовбурів 40 см, I бонітету. У другому ярусі домінує *Tilia cordata* (0,2-0,3) з домішкою *Carpinus betulus*. У трав'яному покриві переважає *Vinca minor* (30-50%), флористичне ядро утворюють як неморальні види (*Asarum europaeum*, *Polygonatum multiflorum*, *Galium odoratum*), так і бореальні (*Milium effusum*, *Oxalis acetosella*, *Paris quadnfolia*, *Majanthemum bifolium*).

Потенціал відновлюваності:

Дуже слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняються у пам'ятках природи місцевого значення.

Рекомендації:

Виявлення і заповідання масивів цих лісів з дотриманням режиму абсолютної заповідності організація моніторингу.

Літературне джерело:

Шеляг-Сосонко, Горохова, 1972.

Tilieta argenteae

Синтаксон:

Формація: *Tilieta argenteae*.

Асоціації: *Querceto (petraeae)* -

Tilietum (argenteae) galiosum (odorati), *Q.* -

T. poosum (nemoralis), *Q.* - *T.*

vincetoxicum (hirundinariae),

Tilieto (platyphyllae) - Tilietum (argenteae) dentariosum (bulbiferae).

Синфітосозологічний індекс:

13,2-13,5.

Поширення в Україні:

Передгір'я Карпат у Закарпатті

(північні схили Косинівських і Юлівських гір, м. Берегове).

Екологічні умови:

Північні схили у межах висот 160-200 м на бурих малопотужних сильнокам'янистих ґрунтах, що утворилися на виходах магматичних порід теплий клімат, середньорічна температура 10°C та середньорічна сума опадів 650-700 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосозологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають созологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Едифікатор - *Tilia argentea* - та співедифікатор - *Tilia platyphyllos* - зростають на північно-східній межі ареалу.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан різновіковий одно-двох'ярусний із зімкненістю крон 0,7. Його утворює *Tilia argentea* з домішкою *Quercus petraea*, *Tilia platyphyllos*. У віці 80-100 років висота Деревостану становить 16-18 м, продуктивність III бонітету. Підлісок маловиражений, поодинокі зростають *Corylus avellana*, *Ligustrum vulgare*, *Crataegus monogyna*. Травостій з покривом 30-50% утворюють неморальні південноєвропейські з помітною участю широкоареальних типово неморальних видів: *Dentaria bulbifera*, *Mercurialis perennis*, *Galium odoratum*, *Symphytum cordatum*, *Melica uniflora*, *Galeobdolon luteum*, *Asamm europaeum*.

Потенціал відновлюваності:

Від слабкого до дуже слабкого.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у заказнику Юлівська Гора,

Рекомендації:

Резервування не охоплених охороною ділянок. Організація моніторингу.

Сприяння лісовідновленню.

Літературні джерела:

Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Голубец, Стойко, 1989.

Tilieta platyphyllae

Синтаксон:

Формація: *Tilieta platyphyllae*.
Асоціації: *Tilietum (platyphyllae) dentariosum (glandulosae)*,
T. mercurialidosum (perennis),
Carpinetum (betuli) - Tilietum (platyphyllae) mercurialidosum (perennis),
C. - T. urticosum (dioicae), *Fagetum (sylvaticae) - Tilietum (platyphyllae) sesleriosum (heufferiana)*,
Tilietum (aigenteae) - Tilietum (platyphyllae) corylosum (avellanae) nudum.

Синфітосоологічний індекс:

12,2-13,6.

Поширення в Україні:

Східні схили вулканічних відрогів Карпат (Косинівські та Юлівські гори, Угольський лісовий масив).

Екологічні умови:

Північні схили вулканічних відрогів Карпат у межах висот 160-200 м над р. м. на бурих малопотужних сильнокам'янистих ґрунтах, що утворилися на виходах магматичних порід теплий клімат, середньорічна температура 10°C, річна кількість опадів 650- 700 мм.

Фітоценотичне значення:

Рідкісний тип асоційованості домінуючих видів у головному ярусі.

Фітосоологічне значення:

Домінанти основних ярусів не мають соологічного значення.

Ботаніко-географічне значення:

Домінант деревного ярусу - *Tilia platyphyllos* - зростає на межі поширення.

Ценотична будова і флористичне ядро:

Деревостан одно-двох'ярусний різновіковий із зімкненістю крон 0,7 утворює *Tilia platyphyllos* з участю *Fagus sylvatica*, *Tilia argentea*, *Tilia cordata*, *Quercus petraea*, *Carpinus betulus*. У віці 80 (100) років висота Деревостану становить 16-18 м, дерева ростуть за III бонітетом.

Підлісок (0,1-0,2) утворюють *Corylus avellana*, *Staphylea pinnata*, поодинокі трапляються *Ligustrum vulgare*, *Crataegus monogyna*. Трав'яний покрив (30-40%) утворюють теплолюбні і нітрофільні види: *Dentaria bulbifera*, *Mercunalis perennis*, *Galeobdolon luteum*, *Galium odoratum*, *Asarum europaeum*, *Euphorbia amygdaloides*, *Chelidonium majus*, *Urtica dioica*, *Aposens foetida*, *Pulmonaria obscura*, *Sesleria heufferiana*, *Dentaria glandulosa*, *Melica uniflora*.

Потенціал відновлюваності:

Слабкий.

Режим охорони:

Абсолютна заповідність.

Забезпеченість охороною:

Охороняється у Карпатському біосферному заповіднику, заказнику Юлівська Гора, пам'ятці природи Гора Високий Камінь.

Рекомендації:

Необхідно залучити всі місцезростання до природнозаповідного фонду. Організація моніторингу. Сприяння лісовідновленню.

Літературні джерела:

Стойко, 1966, 1980 Голубец, Стойко, 1979, 1989 Стойко и др., 1980 Зеленая книга Украинской ССР, 1987 Стойко та ін., 1991 Стойко та ін., 1998.

Заклучення

У книзі описано 373 асоціації, віднесені до I Синфітосозологічного класу з показниками Синфітосозологічного індексу вище 11. Це фітоценози з унікальним чи рідкісним типом асоційованості домінуючих видів, які характеризуються незначною регіональною репрезентативністю, вузьким поширенням і низьким ступенем концентрації у місцях поширення, постійно неактивним характером зміни ареалів у сучасних ґрунтово-кліматичних умовах, із задовільним, слабким чи дуже слабким природним відновленням. Вони потребують повсюдної охорони із залученням до природно-заповідного фонду.

Фітоценози поширені на території України нерівномірно. Більшість їх зосереджена в Українських Карпатах (169 асоціацій) та Гірському Криму (97), що відповідає рівням багатства екологічної різноманітності цих регіонів. У подільській частині лісової зони та Степу вони представлені значно меншою кількістю асоціацій (відповідно 47 і 98). Найменшою кількістю раритетних асоціацій відзначаються лісоценофонди Українського Полісся та Лісостепу (по 16), що пояснюється відносною екологічною одноманітністю цих регіонів і, відповідно, низькою різноманітністю їх ценофондів із созологічних позицій. До раритетного лісоценофонду України належить 23 формації: *Abieta albae*, *Acereta pseu-doplatani*, *A. stevenii*, *Alneta glutinosae*, *A. incanae*, *Arbuteta andrachnis*, *Betuleta borystenicae*, *B. pubescentis*, *Fageta sylvaticae*, *Fraxineta excelsioris*, *Junipereta excelsae*, *Piceeta abietis*, *Pineta cembrae*, *P. kochianae*, *P. pallasiana*, *P. pityusae*, *P. sylvestris*, *Pistacieta muticae*, *Querceta petraeae*, *Q. pubescentis*, *Q. roboris*, *Tilieta argenteae*, *T. platyphyllae*. Найбільшою кількістю раритетних асоціацій представлено формації *Fageta sylvaticae* (67 асоціацій), *Junipereta excelsae* (53), *Querceta roboris* (41), *Pineta sylvestris* (37), *Querceta petraeae* (30). У решти формацій раритетний ценофонд незначний і коливається від 1 (*Betuleta pubescentis*) до 20 (*Piceeta abietis*). Отже, більшість формацій (70%) лісів України характеризується наявністю групи раритетних угруповань найвищого созологічного значення.

Раритетний ценофонд умовно можна віднести до трьох генетичних груп. Найчисленнішою є група неморальних угруповань - 169 асоціацій, дещо менше середземноморських - 130, і значно менше бореальних - 74.

Зазначені раритетні асоціації поділяють на такі Синфітосозологічні категорії: перша категорія об'єднала 48 асоціацій з унікальним типом асоційованості домінуючих видів. З них 16 асоціацій трапляються в Українському Поліссі, 24 - в Українських Карпатах, 8 - в Гірському Криму. Друга категорія об'єднала 143 асоціації з рідкісним типом асоційованості домінантів, де останні занесено до Червоної книги України. З них 3 асоціації відзначені в подільській частині лісової зони, 53 - в Українських Карпатах, 5 - в лісостеповій зоні, 9-у степовій зоні, 73 - в Гірському Криму. До третьої категорії належать 79 асоціацій з рідкісним типом асоційованості домінантів, де останні розташовані на межі поширення. З них 32 асоціації відзначені у подільській частині лісової зони, 22 - в Українських Карпатах, 11 - у лісостеповій зоні, 14 - у степовій зоні. У четвертій категорії об'єднано 6 асоціацій з рідкісним типом асоційованості домінантів, які розташовані на межі висотного поширення. Вони трапляються в Українських Карпатах. До п'ятої категорії належать 34 асоціації з рідкісним типом асоційованості домінуючих видів, де серед останніх є реліктові види, які не мають юридичного созологічного статусу. З них 4 асоціації відзначені в подільській частині лісової зони, 25 - в Українських Карпатах, 7-у Гірському Криму. Шоста категорія об'єднала 16 асоціацій з рідкісним типом асоційованості домінуючих видів, де серед останніх є ендемічні види, що не охороняються на юридичній підставі. З них 2 асоціації трапляються у степовій зоні і 12 - в Гірському Криму. У сьомій категорії об'єднані 47 асоціацій з рідкісним типом асоційованості пануючих значно поширених видів, з них 4 асоціації - в подільській частині лісової зони та 43 - в Українських Карпатах.

Всі виділені нами раритетні асоціації подано у природно-заповідному фонді не повністю і не рівномірно. Вони охороняються у двох (50% існуючих в Україні) біосферних заповідниках (Карпатський - 71 асоціація, Чорноморський - 7), шести (54%) Національних природних парках (Карпатський - 31, Ужанський - 19, "Подільські Товтри" -

12, "Синевир" - 4, "Святі Гори" - 5, "Сколівські Бескиди" - 3), шести (38%) природних заповідниках ("Розточчя" - 21, Ялтинський гірсько-лісовий - 86, Кримський - 88, "Мис Март'ян" - 63, "Медобори" - 18, "Горгани" - 17), 34 (13%) заказниках загальнодержавного значення, семи (5%) пам'ятках природи загальнодержавного значення. Крім того, велика частка раритетних асоціацій охороняється у численних заказниках і пам'ятках природи місцевого значення.

Найповніше раритетні лісові асоціації охоплено охороною у гірських екосистемах України.

В Українських Карпатах вони охороняються в одному біосферному заповіднику, чотирьох національних природних парках, одному природному заповіднику і численних заказниках і пам'ятках природи. У Гірському Криму раритетні лісові асоціації охороняються у трьох природних заповідниках і численних заказниках і пам'ятках природи. В інших регіонах України раритетний лісоценофонд охороняється переважно в заказниках і пам'ятках природи і меншою мірою в об'єктах найвищих категорій заповідності. Зовсім не подані в існуючій природно-заповідній мережі асоціації наступних класифікаційних одиниць *Pineto (sylvestris) - Fageta (sylvaticae)*, *Acereto (campestris) - Querceta (roboris) cornosa (maris)*, *Querceta (roboris) swidosa (sanguineae)*, *Carpineto (betuli) - Tilieta (cordatae) - Fageta (sylvaticae)*, *Piceeta (abietis) juniperosa (sibiricae)* та ін.

Таким чином, виділення раритетного ценофонду лісової рослинності сприятиме вирішенню низки завдань у галузі охорони лісів України - зокрема, організація охорони раритетного лісоценофонду - підтриманню фітоценогенетичного потенціалу, формуванню біологічно стійких угруповань, стабілізації екологічного стану регіонів тощо.

У практичному аспекті отримані результати доцільно застосовувати в лісовому господарстві як модель у разі створення лісонасаджень, близьких за своєю якістю корінним типам лісу. Важливе значення вони мають і для розширення природно-заповідної мережі та створення генетичних еталонів лісу.

Варто відзначити ще один аспект цієї проблеми. Нині недостатньо вивченим залишається сучасний стан багатьох визначених нами раритетних угруповань, що є поза природно-заповідним фондом. Тому найближчим часом необхідно провести їх ретельне обстеження, виходячи з підписаної Україною Конвенції про біологічне розмаїття, а також їх екологічного, соціального та економічного значення.

Отже, Зелена книга подає групу найцінніших лісових асоціацій, виділених з усього лісоценофонду України на основі інтегральної екологічної оцінки.

Список літератури

- 1 Андриєнко Т Л Рослинність заказника "Городницький" (Житомирське Полісся)//Укр ботан журн - 1983 - 40, № 2-С 107-111
- 2 Андриєнко ТЛ, Шеляг-Сосонко Ю Р Растительный мир Украинского Полесья в аспекте его охраны - Киев Наук думка, 1983 - 216 с
- 3 Балашов Л С, Парахонська НА Угрупування з *Alnus incana* (L) Moench у Західному Поділлі // Укр ботан журн - 1981 - 38, № 2 - С 102-104
- 4 Барбарич А Г Поширення рододендрона жовтого на Українському Поліссі та можливості господарського його використання // Ботан журн АН УРСР - 1953 - 10, № 2 - С 56-60
- 5 Барбарич А І Флора і рослинність Полісся Української РСР // Нариси про природу і сільське господарство Українського Полісся - К Вид-во Київ ун-ту, 1955 - С 269-319
- 6 Барбарич А І Рододендрон жовтий - релікт третинної флори на Українському Поліссі // Укр ботан журн - 1962 - 19, № 2 - С 30-39
- 7 Берко ИМ Фітоценотичний нарис смерекових лісів (*Pice-eta abietis*) на Горганах // Там же - 1970 - 27, № 5 - С 608-613
- 8 Білик ГІ Європейське-Азіатська степова зона // Геоботанічне районування Української РСР - К Наук думка, 1977 - С 140-194
9. Білик ГІ, Ткаченко В С Нові відомості про ліси з участю *Quercus pubescens* Willd в Одеській області // Укр ботан журн - 1978 - 35, № 1 - С 15-18
- 10 Билык Г И, Ткаченко В С К вопросу об оптимальном режиме заповедности в степных заповедниках // Тез докл V делегат съезда Всесоюз ботан о-ва -Киев, 1973 - С 5-6
- 11 Брадїс Є М, Андриєнко Т Л Поліська підпровінція // Геоботанічне районування Української РСР - К Наук думка, 1977 - С 73-136
- 12 Буняк ВИ Леса формации *Fageta sylvaticae* севере- восточного макросклона Украинских Карпат (генезис, флористическая и фитоценотическая структура, задачи охраны) Автореф дис канд биол наук - Киев, 1986 - 14с
- 13 Бурда РІ, Кондратюк Є М Матеріали до охорони еталонних, рідкісних і зникаючих фітоценозів у Донбасі // Інтродукція та акліматизація рослин на Україні - 1983 - Вип 23 - С 5-9
- 14 Васильєва В Д, Воронцова Л И, Ломакина Г А и др Некоторые вопросы охраны редких и исчезающих растительных сообществ // Охрана редких растений и фитоценозов - М , 1980 - С 5-14
- 15 Второе П П, Степанов Б П Ценность экологического разнообразия и охрана естественных биотических сообществ//Природа -1978 - № 8 -С 60-69
- 16 Голубев В Н Редкие растительные сообщества и их охрана (общие принципы) // Бюл Гл ботан сада - 1983 - Вып 127 - С 65-70
- 17 Голубев В Н, Корженевский В В Особенности распределения растительности в Южном Крыму // Бюл Никит ботан сада - 1978 - Вып 37 - С 19-24
- 18 Голубець М А Темнохвойні ліси // Рослинність УРСР Ліси -К Наук думка, 1971 - С 84-137
- 19 Голубець МА Східнокарпатська гірська підпровінція (крім Самбірсько-Івано-Франківського округу) // Геоботанічне районування Української РСР - К Наук думка, 1977 - С 18-48
- 20 Голубець МА , ГаврусевичА Н, Загайкевич И К идр Украинские Карпаты Природа - Киев Наук думка, 1988 - 207 с
- 21 Голубець МА, Малиновский К А Классификация растительности Украинских Карпат// Проблемы ботаники В 2-х т -Л Наука, 1969 -Т 2 Вопросы ценологии, географии, экологии и использования растительного покрова СССР - С 237-254
- 22 Голубець МА , Стойко СМ Редкие и уникальные фитоценозы в Угольском заповедном массиве // Заключ отчет науч -исслед работы - Киев Ин-т ботаники, 1979 - № 801
- 23 Голубець МА , Стойко С М Разработка научных основ охраны редких и исчезающих фитоценозов в лесной зоне УССР // Там же - Киев Ин-т ботаники, 1989 - № 1083
- 24 Гордиенко И И Олешские пески и биогеоценотические связи в процессе их зарастания - Киев Наук думка, 1969 - 247 с
- 25 Горохова З Н, Солодкова ТІ Ліси Радянської Буковини -Львів Вид-во Львів ун-ту, 1970 - 215 с
- 26 Іорохова З Н, Шеляг-Сосонко Ю Р Ліси лівобережного Придністров'я центральної частини Поділля та шляхи підвищення їх продуктивності // Матеріали наук конф по вивченню та використанню продуктивних сил Поділля - Львів, 1967 - Вип 2 - С 23-27

- 27 Гринь Ф О Дубові ліси // Рослинність Закарпатської області УРСР - К Наук думка, 1954 - С 23-34
- 28 Гринь Ф О Хвойні ліси // Там же
- 29 Гринь Ф О Дубові та широколистяно-дубові ліси // Рослинність УРСР Ліси - К Наук думка, 1971 - С 194-328
- 30 Денисюк З, Стойко С М Міжнародний Польсько-словацько-український бюсфе-рний резерват "Східні Карпати" // Укр ботан журн - 1993 - 50, № 3 - С 96-113
- 31 Дидух Я П Растительный покров горного Крыма (структура, динамика, эволюция и охрана) - Киев Наук думка, 1992 - 256 с
- 32 Дідух Я П, Плюта П Г, Каркуцієв Г М Екологічний режим рослинних угруповань Надслучанської Швейцарії (Рівненська обл 'України) // Укр ботан журн - 1993 - 50, № 4 - С 24-34
- 33 Емельянов ИГ Оцінка бюрізноманіття екосистем у контексті оптимізаца мережі природно-заповщних територій // Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть - Канів, 1999 - С 110-127
- 34 Емельянов И Г, Загороднюк И В Таксономическое разнообразие фаунистических комплексов и стратегия сохранения генофонда животного мира // Проблема изучения и сохранения биологического разнообразия - Фрунзе Илим, 1990 - С 45-46
- 35 Природно-заповідний фонд України загальнодержавного значення Довідник - К., 1999 - 240 с
- 36 Зеленая кшп а Украинской ССР Редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества / Под общ ред Ю.Р Шеляг-Сосонко - Киев Наук думка, 1987 - 216 с
- 37 Ковальчук СІ, Кльоц ОМ Рослинність заказника "Городоцька дача" (Хмельницька обл України)//Укр ботан журн -1994 -51, №4 -С 137-144
- 38 Колесников Б П Проблемы охраны растительного мира // Журн общ биологии - 1976 - 37, № 5 - С 635-647
39. Колесников Б П, Семенова-Тян-Шанская А М, Стойко С М и др Актуальные вопросы охраны растительного мира // Ботан журн - 1974 - 59, № 10 - С 1536-1546
- 40 Кондратюк Є М, Бурда РІ, Остапко В М Боташко-географічна характеристика лісового заказника "Бердянський" // Укр ботан журн - 1986 - 43, № 1 - С 76-80
- 41 Кондратюк Е Н, Бурда Р И, Остапко В М и др Ботанико-географическая характеристика государственного ландшафтного заказника "Горы Артема" // Интродукция и акклиматизация растений - 1990 - Вып 14 - С 82-87
- 42 Косець МІ Рослинність Козачо-Лагерської арени Нижньодншров'я // Журн Ін-ту ботаніки АН УРСР - 1936 - № 9 - С 127-191
- 43 Косець М1 Букові ліси Західного Поділля // Ботан журн АН УРСР - 1947 - 4, № 3/4 - С 101 - 114
- 44 Косець МІ Нарис рослинності гірської частини Закарпатської області // Там же - 1949 - 6, № 1 - С 42-57
- 45 Косець М J Букові ліси // Рослинність Закарпатської області УРСР - К • Видво АН УРСР, 1954 - С 41-61
- 46 Косець МІ Букові ліси//Рослинність УРСР Ліси - К Наук думка, 1971 - С 137-178
- 47 Косець МІ, Ткаченко В С Рослинність пісків // Рослинність УРСР Степи, кам'янисті відслонення, піски - К Наук думка, 1973 - С 404-426
- 48 Котов МІ Флора і рослинність крейדיаних відслонень в Донецькому басейні та використання їх в сільському господарстві // Журн Ін-ту ботаніки АН УРСР - 1939 - № 21/22 - С 221-141
- 49 Кузьмичов А І Березові ліси // Рослинність УРСР Ліси - К Наук думка, 1971 -С 364-373
- 50 Лавренко ЕМ Об охране ботанических объектов в СССР // Вопросы охраны ботанических объектов -Л Наука, 1971 -С 6-13
- 51 Лавренко Є, Лрянішніков О Рослинність Нижньодніпровських (Олешківських) пісків та Південного району, що з ним межує (по дослідженню 1925 р) // Матеріали дослідження ґрунтів України Секція ґрунтознавства -1926 - Вип 1, № 4 - С 126-221
- 52 Лашенкова А Н, Непомилуева Н И Редкие растительные сообщества Среднего Тимана, нуждающиеся в охране // Охрана и рациональное использование растительных ресурсов на Севере - Сыктывкар, 1982 - С 28-36
- 53 Мазур Б А Угруповання з участю *Tilm tomentosa* Moench в Українських Карпатах // Укр ботан журн - 1988 - 45, № 6 - С 68-70
- 54 Малиновський К А Рослинність високогір'я Українських Карпат - К Наук думка, 1980 - 230 с
- 55 Мельник ВІ Фітоценотичний аналіз місцезростань *Daphne sneorum* L (Thyme-laceae) в Україні // Укр ботан журн - 1995 - 52, № 1 - С 38-48
- 56 МилкинаЛИ Географические основы заповедного дела// Изв Всесоюз геогр о-ва - 1975 -

- 107, № 6 - С 485-495
- 57 Мілкіна ЛІ Ботанічні резервати І пам'ятки природи Івано-Франківської області // Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій - К Наук думка, 1980 - С 142-193
- 58 Мілкіна Л / рідкісні листяні лісові угруповання Карпатського державного природного парку // Укр ботан журн - 1984 - 41, № 4 - С 10-14
- 59 Мілкіна ЛІ Ценози формації *Alneta glutmosae* в Українських Карпатах // Там же - 1985а - 42, № 3 - С 92-94
- 60 Мілкіна ЛІ Нові місцезнаходження *Synngajosikaeajacq* в Українських Карпатах// Там же - 1985б - 41, № 4 - С 10-14
- 61 Мілкіна ЛІ Категоризація та закономірності поширення рідкісних природних хвойних лісових угруповань північно-східного макросхилу Українських Карпат // Там же - 1990а - 47, № 1 - С 75-78
- 62 Мілкіна ЛІ Рідкісні листяні лісові угруповання північно-східного макросхилу Українських Карпат // Там же - 1990б - 47, № 3 - С 73-75
- 63 Мілкіна ЛІ Відновлення та охорона рідкісних рослин і рослинних угруповань Бескидського природного національного парку // Тез доп ІХ з'їзду Укр ботан т-ва - К Наук думка, 1992 - С 151 - 152
- 64 Мілкіна ЛІ, Ловеліус О Л Флора вільхових лісів Українських Карпат // Укр ботан журн - 1994 - 51, № 23 - С 53-56
- 65 М'якушко В К Ялицево-букові ліси // Рослинність України Ліси - К Наук думка, 1971 - С 62-68
- 66 М'якушко В К Класифікація соснових лісів України // Укр ботан журн - 1975 - 32, № 3 - С 283-290
- 67 М'якушко В К Сосновые леса равнинной части УССР - Киев Наук думка, 1978 - 255 с
- 68 М'якушко В К, Козьяков О С Сосново-рододендронові ліси Українського Полісся // Укр ботан журн - 1981 - 36, № 2 - С 32-35
- 69 Остапко В М Продромус естественной растительности юго-востока Украины - Донецк, 1990 - 142 с
- 70 Поварнщин В О Лісова рослинність поліської частини Ровенської обл // Ботан журн АН УРСР - 1955 - 12, № 1 - С 51-63
- 71 Поварнщин В О Ліси Українського Полісся - К Вид-во АН УРСР, 1959 - 208с
- 72 Поварнщин Б О Світлохвойні ліси // Рослинність УРСР Ліси - К Наук думка, 1971 - С 18-62
- 73 Попович С Ю, Устименко П М Ценотична організація Стужицького масиву Карпатського босферного заповідника // Укр ботан журн - 1997 - 54, № 4 - С 384-387
- 74 Слободян МП Про ліси з підліском із бузини на Українському Поліссі // Там же - 1967 - 24, № 4 - С 70-75
- 75 Смик Г К Відтворення і збільшення природних запасів *Viburnum opulus* L на Житомирському Поліссі // Там же - 1975 - 32, № 3 - С 344-346
- 76 Смык Г К Реликтовый скальнодубово-кадиловый лес на Словечанско-Овручском кряже (Центральное Полесье) // Охрана, изучение и обогащение растительного мира - Клев Изд-во Киев ун-та, 1984 - С 19-22
- 77 Солодкова ТІ, Заець З С, Стойко С М Ботанічні резервати І пам'ятники природи Українських Карпат та прилеглих територій - К Наук думка, 1980 - С 220-253
- 78 Стойко С М О распространении реликтовых и эндемичных древесных и кустарниковых видов в Украинских Карпатах // Второе совещ по вопр изучения и освоения флоры и растительности высокогорий - Л, 1961 - С 14-17
- 79 Стойко СМ Заповідники та пам'ятки природи Українських Карпат - Львів Вид-во Львів ун-ту, 1966 - 142 с
- 80 Стойко С М Дубові ліси Українських Карпат та їх типологічна класифікація // Природні умови та природні ресурси Українських Карпат - К Наук думка, 1968 - С 21-33
- 81 Стойко С М Дубовые леса Карпатской горной системы Автореф дис д-ра биол наук - Киев, 1969 - 55 с
- 82 Стойко С М Природне поширення липи пухнастої (*Tilia tomentosa* Moench) в Українських Карпатах // Тез доп V з'їзду Укр ботан т-ва - Ужгород, 1972 - С 144-145
- 83 Стойко С М Карпатам зеленіти вічно -Ужгород Карпати, 1977а -172с
- 84 Стойко С М Флора і рослинність міждержавного заповідного масиву Кременець в східних Бескидах // Тез доп VI з'їзду Укр ботан т-ва (Ужгород) - К Наук думка, 1977б - С 322
- 85 Стойко С М Ботанічні резервати та пам'ятки природи Закарпатської області // Охорона природи Українських Карпат та прилеглих територій - К Наук думка, 1980 - С 79-142

- 86 Стойко С М Рослинність // Природа Закарпатської області - Львів Виша шк, 1981 - С 88-100
- 87 Стойко С М Бюгеоценолопчш основи заповідної справи, охорони фітогенотону
І фітогенотону // Флора І рослинність Карпатського заповідника - К Наук думка, 1982 - С 5-30
- 88 Стойко С М Экологические основы охраны редких, уникальных и типичных
фитоценозов//Ботан журн -1983 -68, №11 -С 1574-1583
- 89 Стойко С М Исторический очерк охраны фитоценозов // Зеленая книга Украинской
ССР Редкие, исчезающие и типичные нуждающиеся в охране растительные сообщества /
Под общ ред Ю Р Шеляг-Сосонко - Киев Наук думка, 1987 - С 7-8
- 90 Стойко С М, Вантух М С Екологічні особливості фітоценозів *Carpine-to-Abieto-Quercetum
roboris* І *Querceto roboris-Abietum*, поширених у лісах Прикарпаття // Укр ботан журн - 1988 - 45,
№ 5 - С 75-80
- 91 Стойко С М, Гадач Е, Шимон Т, Михайлик С Заповідні екосистеми Карпат - Львів Світ, 1991
- 248 с
- 92 Стойко С М, Милкіна ЛІ, Тасенкевич Л А и др Карпаты и Прикарпатье // Охрана
важнейших ботанических объектов Украины, Белоруссии, Молдавии - Киев Наук думка, 1980 -
С 163-174
- 93 Стойко С М, Мілкіна ЛІ, Яценко ПТ та т Раритетні фітоценози західних регіонів
України (Регіональна Зелена книга) - Львів Поллі, 1998 - 190 с
- 94 Стойко С М, Надорожняк О Я, Мазур Б А , Кулешко М П Еколого-
фітоценологічна характеристика модриново-кедрового резервату "Кедрин" в
Українських Карпатах // Укр ботан журн - 1995 - 52, № 4 - С 528-535
- 95 Стойко С М, Тасенкевич Л А Карпатский государственный заповедник Угольский
заповедный массив // Охрана важнейших ботанических объектов Украины, Молдавии - Киев
Наук думка, 1980 - С 163-174
- 96 Тасенкевич Л О Унікальне для України угруповання букового липняка сеслерієвого
в Угольському заповіднику на Закарпатті // Укр ботан журн - 1975 - 32, № 2 - С 220-222
- 97 Тасенкевич Л А Геоботаническая характеристика растительности Угольского тиссово-
букового заповедника в Закарпатье // Актуальные вопросы современной ботаники - Киев
Наук думка, 1976 - С 146-157
- 98 Ткаченко В С, Генев А П, Мовчан ЯІ Флороценологічна характеристика
Криволуцького кретофітного степу на Донбасі та необхідність його заповідання // Укр ботан журн
- 1987 - 44, № 4 - С 70-75
- 99 Ткачик В П Різноманіття фітоценозів соснових суборів з участю *Fagus sylvatica* L в
заповіднику Розточчя, їх генез І проблема збереження // Проблема становлення І
функціонування новостворених заповідників Матеріали наук -практ конф (Гримайлів, 12-13
черв 1995) - Гримайлів, 1995 - С 239-241
- 100 Удра ІХ Знахідка *Cotmus cogdugum* Scop на Мошнопрському кряжі // Укр ботан журн - 1983
- 40, № 1 - С 98-101
- 101 Устименко П М, Попович С Ю Продромус рослинності Стужицького масиву
Карпатського бюсферного заповідника // Там же - 1995 - 52, № 3 - С 414-419
- 102 Флора І рослинність Карпатського заповідника / С М Стойко, Л О Тасенкевич, Л І Мілкіна та
ж - К Наук думка, 1982 - 220 с
- 103 Чернявський М В Ліси України та збереження їхнього біологічного різноманіття
Охорона пралісів України // Конвенція про біологічне розмаїття, громадська обізнаність, участь -
К Стилос, 1997 - С 75-89
- 104 Шеляг-Сосонко Ю Р Выделение групп ассоциации неморальных лесов с
помощью количественных методов // Количественные методы анализа растительности -Уфа
Изд-во АН СССР, 1974а -С 129-131
- 105 Шеляг-Сосонко Ю Р Ліси формації дуба звичайного на території України та їх еволюція -
К Наук думка, 1974б - 240 с
- 106 Шеляг-Сосонко Ю Р Європейська широколистянолісова область, Європейсько-
Сибірська лісостепова область (Тернопільський округ), Поліська підпровінція (Луцько-
Ровенський округ), Східнокарпатська гірська підпровінція (Самбірсько-Івано-Франківський
округ) // Геоботанічне районування Української РСР - К Наук думка, 1977 - С 49-195
- 107 Шеляг-Сосонко Ю Р Ліси долини верхньої течії р Дністра // Укр ботан. журн - 1979 - 36, № 1
- С 67-72
- 108 Шеляг-Сосонко Ю Р, Андрієнко Т Л Геоботанічне районування Передкарпаття // Там же
- 1973 - 30, № 6 - С 702-708

- 109 Шеляг-Сосонко Ю Р, Андриенко Т Л Принципы и структура книги редких сообществ растительности Украины (Зеленой книги)//Тез докл VII делегат съезда Всесоюз ботан о-ва - Л Наука, 1983 - С 307
- 110 Шеляг-Сосонко ЮР, Андриенко Т Л Проблеми охорони рідкісних рослинних угруповань України//Укр ботан журн -1996 - 53, № 3 - С 260-264
- 111 Шеляг-Сосонко Ю Р, Горохова З Н Дубові ліси Передкарпаття // Там же - 1969 - 26, № 2 - С 5-Ю
- 112 Шеляг-Сосонко Ю Р, Горохова З Н Змішані ліси з участю липи серцелистої (*Tilia cordata* Міч) на Прикарпатті та їх розвиток у голоцені // Там же - 1972 - 29, № 6 - С 737-743
- 113 Шеляг-Сосонко ЮР, Дидух ЯП Ялтинский горно-лесной государственный заповедник (Ботанико-географический очерк) - Киев' Наук думка, 1980 - 184с
- 114 Шеляг-Сосонко Ю Р, Дидух Я П, Молчанов Е Ф Государственный заповедник "Мыс Мартьян" - Киев' Наук думка, 1985 - 256 с
115. Шеляг-Сосонко Ю Р, Емельянов І Г Концептуальні засади наукового розуміння бюрізноманіття // Конвенція про біологічне розмаїття громадська обізнаність і участь - К Стилос, 1997 - С 11-23.
- 116 Шеляг-Сосонко Ю Р, Емельянов ІГ Концепція бюрізноманіття в аспекті функціонування та охорони бюсістем І ландшафтів // Бюрізноманіття Карпатського бюсферного заповідника - К Інтерекоцентр, 1976. - С 478-495
- 117 Шеляг-Сосонко Ю Р, Курсон В В Рослинність "Холодного яру" // Укр ботан. журн - 1979 - 36, № 1 - С 67-72
- 118 Шеляг-Сосонко Ю Р, Парфенов В И, Чопик В И и др Охрана важнейших ботанических объектов Украины, Белоруссии, Молдавии - Киев Наук, думка, 1979 -392с
119. Шеляг-Сосонко Ю Р, Попович С Ю, Устименко П М Продромус лісової рослинності Донбасу // Укр ботан журн - 1991 - 48, № 5 - С. 46-51
120. Шеляг-Сосонко Ю Р, Попович С Ю , Устименко П М Ценотична різноманітність // Бюрізноманіття Карпатського бюсферного заповідника - К.. Інтерекоцентр, 1997 -С 114-162
- 121 Шеляг-Сосонко ЮР, Стойко С М Вакаренко Л П Ліси України Сучасний стан, збереження, використання / Національний екологічний центр України. - Київ, 1996 - 32 с
- 122 Шеляг-Сосонко Ю Р, Стойко С М, Вакаренко Л П та Ін Ліси України сучасний стан, збереження, збалансоване використання - К , 1997 - 64 с
- 123 Шеляг-Сосонко Ю Р, Устименко П М, Вакаренко Л П, Попович С Ю Ценотаксономічне різноманіття лісів України методи оцінки та синфітосозолопчна класифікація // Укр ботан журн - 1999 - 56, № 1 - С 74-78
- 124 Шишова Єї Лісні асоціації району Львова І умови їх відновлення // Наук зап. Львів держ ун-ту Сер Біологія - 1954 - 26, вип 7. - С 85-104
- 125 Юриев БА Биологическое разнообразие в фокусе внимания международного сообщества // Биологическое разнообразие подходы к изучению и сохранению. - С -Пб • Изд-во Зоол и-та РАН, 1992 - С. 7-21.
- 126 Cefavscy J Ochrana roslmneho prrodnho bhatstvi v kulturm krajine//Pamatky a Pfiroda- 1977 - N 2 - S 218-235
- 127 Kovacs M, Pnszter Sz Vedelmet kivalno Noveny Fajamk es Noveny tarsulasamk // MTA Biologmi osztaly kozlemenyei -1977 - 20. - Old 162-194
- 128 Medwecka-Kornas A Ochrana ekosystemow ladowych I wodnych // Ochrana przyrodmczego srodowiska czlowieka - Warszawa PAN, 1973 - S 153-177
- 129 Tacconi L, Bennet J Economic impfhcation of mtergenerational equahty for biodiversity conservation // Ecological Economics - 1995 - № 12 - P 209-223.